HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.

Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.

Rukopisi se ne vraćaju.

Uredjuje: Dr. KRUNOSLAV JANDA.

Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI: Za oglas na čitavoj strani plaća se K 20. Za oglas na polovici strane K 11, a na četvrtini strane K 6. Oglašivanje na posljednoj strani stoji K 25.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. II. Zagreb, 31. listopada 1906. Broj 1.

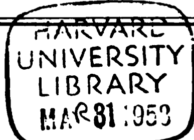

Poziv na pretplatu!

S ovim brojem stupa naš list u drugo godište, pak tom prigodom izričemo nadu, da će nas naši prijatelji i nadalje podupirati svim svojim silama, da uzmognemo u tom radu — koje držimo da je na korist hrvatskom narodu — ustrajati. To će pak naši prijatelji postići najbolje tim, da se naš list pretplate i pretplatu nama doista pošalju, te da naš list nastoje što većma raširiti.

Našim pak **zadrugama** imamo reći slijedeće: Da Hrvatska poljodjelska banka uzmogne postići cilj, koji je nakanila izdavanjem ovoga lista postići, potrebno je, da se isti što većma raširi medju zadrugarima, a bezuvjetno je nužno, da ga čitaju članovi ravnateljstva i nadzornog odbora te blagajnik. U ovom broju donašamo članak o radu i postupku ravnateljstva, a da budu članovi ravnateljstva mogli tom svom pozivu udovoljavati, od prjeke je potrebe, da čitaju i točno prate Hrvatski udrugar. Zato umoljavamo sve naše zadruge, da nastoje našem listu pribaviti što širi krug čitatelja, a svakako da porade oko toga, da list, primaju svi članovi ravnateljstva i nadzornog odbora te blagajnik. Stoga ćemo svakoj zadruzi slati najmanje 11 primjeraka naših novina pa ako drugčije ne ide, neka sama zadruga taj broj pretplati, pa neka onda spomenutim upravnicima badava daje list, te će oni u tom imati neku nagradu za svoj trud.

Jedan broj nije dovoljno da zadruga prima, jer ga ne će čitati svi, koji bi morali čitati, a ovako ako će svaki od njih imati kod svoje kuće naše novine, već će jednom ugrabiti vremena da pročita, što se u njima piše.

U interesu samih seljačkih zadruga ne bi bilo dobro, da od toga načela odustanemo.

U Zagrebu, 31. listopada 1906.

Uprava „HRVATSKOG UDRUGARA".

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Zadruge!

Poslušajte nas i pošaljite nam za svaku pošiljku, koju primite željez-
ɔm odnosni

TOVARNI LIST.

To Vas ništa ne stoji, a mi želimo, da Vas sačuvamo od možda pre-
ɘ zaračunane tovarnine, što vrlo često biva.

U Zagrebu, 31. listopada 1906.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Poziv.

Obdržavanje blagajničkog tečaja u nastupu proljeća pokazalo se ove
ine nezgodnim poradi zaokupljenosti poslom oko računarskih zaključaka
ɔš više zbog poljskih radnja, koje tada već započimaju. Uslijed toga od-
ɘno je držati ovaj tečaj pod jesen, kada tih poslova nema, da bude omo-
ćeno navlastito blagajnicima — seljacima bez veće zaprijeke doći na po-
ɛu. Osim toga ispostavilo se, da tjedan dana ne dostaje za valjanu obuku,
ɛ će se sada tečaj produljiti na 10 do 12 dana. Prema tome držati će
ıka ove godine po drugi puta tečaj i to od 26. studenoga do — po
ilici — 7. prosinca. Skupni stan i obskrbu za sve posjetitelje tog
ʌja jednako, priskrbiti će kao i proljetos, sama centrala, a zadruge no-
će jedino putni trošak svog izaslanika ovamo i natrag.

Svaka zadruga, koja drži potrebnim, da svog blagajnika pošalje u svr-
poduke na tečaj, pak to odluči učiniti, neka nam saopći što prije, a
jkasnije do 15. studenoga, — ime, prezime i zanimanje onoga,
ʒa je odlučila poslati, na što ćemo joj mi onda sve potanje javiti, pri-
ılav joj ujedno i nužnu iskaznicu za njezinog izaslanika.

U Zagrebu, 25. listopada 1906.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

Zadruge!

Kupujte žigice družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru!

Dužnost svih nas Hrvata je, što više podupirati našu braću u Istri, pa smo za to i mi uznastojali po mogućnosti uzraditi u toj stvari e da im i naše zadruge pripomognu kupovanjem žigica ove družbe, koje nam je svjetska i jedina hrvatska tvornica žigica Adama pl. Reisnera u Osieku otpustila uz vrlo nisku cijenu.

Od svih po nama učinjenih narudžba, plaća tvornica 5% u korist družbe, te je stoga naša dužnost, da što većim narudžbama potpomognemo i družbu i domaću tvornicu — Hrvatska seljačka zadruga u Svinjarevcima učinila je već početak uzev 6000 paklića, od kojih družba dobiva 3 krune, a zadruga jeftine šibice, koje prodaje svojim zadrugarima. Ovim je spojeno rodoljubno sa koristnim.

Narudžbe neka se šalju na potpisanu banku, koja će se za bezodvlačno izvedenje istih pobrinuti.

U Zagrebu, 26. listopada 1906.

Hrvatska poljodjelska banka.

Riečka podružnica Hrvatske poljodjelske banke na Rieci razaslala je svim Hrvatskim seljačkim zadrugama sljedeću okružnicu:

Slavno ravnateljstvo!

Po izvještajima, koji nam stižu iz raznih krajeva Hrvatske obećava ovogodišnja berba kukuruze obilna biti.

Odlučili smo usljed toga kupovanje kukuruze u klipovima posredstvom hrvatskih seljačkih zadruga, pa se uslobodjujemo umoliti Vas, da nam što prije javite:

a) Dali biste se Vi posla prihvatili, da za nas kukuruz u klipovima kupujete?

b) Koliko metričkih centi biste mogli ove jeseni kupiti?

c) Po kojoj cijeni metrička centa? (100 kg.)

d) Imate li raspoloživih koševa i kolika je najamnina za svaki koš od listopada do 1. svibnja 1907.?

e) Koliko metričkih centi kukuruza u klipovima može u koš stati?

f) Jeli kukuruz u Vašem predjelu ili mjestu: okrugao, krupan ili sitan, zuban ili cinquantin?

g) Dali biste kod kupovanja ili runjenja kukuruz mogli odjeliti, i to tako, da okrugli za sebe, a zuban ili cinquantin za sebe bude?

h) Pošto biste nam kupljeni kukuruz runili, rešetali, u vreće spravili, do Vami najbližje željezničke ili parobrodarske štacije vozili, na željeznici uredovno premjeri i i u vagon utovarili?

Novac za kupovanje kukuruza za nas dali bismo Vam bez kamata, ali 'aša zadruga nam jamči za primljeni takav novac i za kupljeni kukuruz ve do konačnog obračuna.

Osiguranje proti požaru ide na naš trošak.

Vašu zaradu u tom poslovanju uračunajte u cijenu tako, da Vam mi ikakove druge providbe platiti ne moramo, jedino pogodjenu cijenu za 100 ilograma kukuruza u klipu i pogodjenu cijenu za runjenje, rešetanje itd d čistih 100 kg. kukuruza u zrnu.

Očekujuć cienj. Vaše vijesti, preporučamo Vam, da se tog za Vaše adrugare unosnog posla svom snagom i ljubavi prihvatite, pozdravljamo 'as prijateljskim poštovanjem:

Riečka podružnica
Hrvatske poljodjelske banke.

Upozorujemo na tu okružnicu sve naše zadruge i njihove zadrugare, jer e imati velike koristi, ako će svoje prirode prodavati putem naše podružice, od koje mogu i sve svoje potreboće namirivati.

Ravnateljstvo zadruge.

Za vodjenje zadružnih poslova izabire e ravnateljstvo, koje sastoji iz 5 osoba.)ve bira glavna skupština. Samo se po ebi razumjeva, da izbor glavne skupštine ıora pasti na najvriednije i najsposobnije iude u selu, jer nitko ne će svoju imoinu povjeriti skrbi nevaljanih ljudi. Po otovo u seljačkim zadrugama, gdje svaki lan jamči neograničeno sa cijelim svojim manjem, treba dobro paziti koga se bira ı ravnateljstvo. Prema tome je služba lanova ravnateljstva stvar povjerenja, e su zadrugari izborom članova ravnateljtva priznali, da u te osobe imadu povjeenje, da su uvjereni, da će ovi najbolje ınati zadrugom upravljati na korist zadrugara i da ne će dozvoliti, da imovina zalrugara dodje u pogibelj.

S druge strane iskazali su time zalrugari izabranim članovima ravnateljstva ıeku počast odlikovav ih pred ostalim zadrugarima.

Kad to znamo, onda odmah znamo i za dužnosti članova ravnateljstva. Ove dužnosti moraju odgovarati zahtjevima, koji čekaju izabrane članove ravnateljstva, a njihovo poslovanje i sav njihov rad mora odgovarati povjerenju i nadana, što su zadrugari u nje prigodom izbora stavili. Odatle slijedi, da članovi ravnateljstva moraju s najvećom pomnjom i revnošću obavljati zadružene poslove, da moraju kod svakog poslovanja postupati barem onako, kako bi postupali u svojim vlastitim poslovima Velimo „barem“ jer svaki razborit čovjek dobro pazi kad radi u svojim vlastitim poslovima, ali još bolje mora paziti, kad radi u poslovima, koje mu drugi povjeriše. — Tu mora biti još oprezniji.

Nadalje slijedi odatle i to, da svaki član ravnateljstva mora sa veseljem i nasladom obavljati zadružne poslove, a ne u tom nazrjevati muku i neku neugodnost, koje bi se rad što prije riješiti. On mora svaki ma i najteži posao obavljati svim svojim srcem i svom svojom dušom, jer će ga samo takav posao napu-

niti zadovoljstvom i osvjedočenjem, da se je odužio onom povjerenju, koje su u njega zadrugari kod izbora stavili. Ovo veselje i zadovoljstvo biti će tim čišće i plemenitije, jer nije rad članova ravnateljstva plaćen novcem. Ovakav se rad plaća ljubavlju i poštovanjem i povjerenjem, a to sve više vrijedi nego novac.

Pošten čovjek naći će zadovoljstvo i plaću i u tome što je svojim radom u zadruzi izvršio domoljubnu i kršćansku svoju dužnost, jer je sa svoje strane doprinjeo, da se naš narod ćudoredno i gospodarski digne.

Napokon iz gore označenog načela slijedi, da u poslovanju članova ravnateljstva ne smije biti mjerodavna ni mržnja, ni osveta, ni zavist, ni druga kakva nelijepa čuvstva, već da se sve mora ravnati prema probitcima zadruge same, a postupak mora voditi ljubav. Za to ne valja da se iz mržnje naprama stanovitom dužniku traži uknjižba prava zaloga u gruntovnici, samo da mu se tim nanašaju veći troškovi, ili da se iz osvete komu otkaže zajam i slično. Ne velimo tim, da se u dobro uredjivanoj zadruzi ne bi smjela tražiti uknjižba prava zaloga za osjeguranje zajma ili da se ne bi smio dužniku zajam otkazati. Sve se to može pače i mora učiniti kada to pravila i probitak zadruge ištu, samo ne smije takovom postupku biti razlog: mržnja ili osveta.

Samo onda, kada budu svi članovi ravnateljstva radili po ovdje izloženim mislima, i kad to sve ne bude prisiljeno, nego kada će to sve od srca ići — onda će zadruga biti valjana i odgovarati potpunoma svojem pozivu.

Time smo označili u širokim potezima kakav mora biti rad i postupak članova ravnateljstva. Preostaje nam još, da istaknemo koji posao imadu oni izvršivati.

Članovi ravnateljstva sastaju se u stanovito unapred odredjeno vrijeme redovito u sjednice, a prema potrebi i u izvanredne kad to iziskuje probitak zadruge. Svi članovi ravnateljstva imadu bditi nad tim, te su i za to odgovorni, da se ustanove zakona, propisi zadružnih pravila, odredbe poslovnika te zaključci glavnih skupština i sjednica ravnateljstva točno i strogo vrše. Napose imade ravnateljstvo skrbiti, da se propisno popuni ravnateljstvo, ako je koji član istoga umro, istupio, ili je trajno spriječen obavljati svoje dužnosti. Isto tako je dužno ravnateljstvo prijaviti se pri nadležnom sudu radi upisa u trgovački registar, a dužno je svake četvrt godine prijaviti sudu pristupivše i istupivše zadrugare, a mjeseca siječnja svake godine predložiti imenik članova sastavljen po abecednom redu. Ravnateljsto vodi sve zadružne poslove i sklapa pravne poslove i preuzima obveze za zadrugu, pak zato mora paziti da volja zadruge bude uvijek jasno izražena, napose da na pismima bude zadruga propisno potpisana. Ravnateljstvo nadzire i odgovorno je za vodjenje zadružnih poslovnih knjiga i blagajne te mora koncem svake poslovne godine sastaviti bilancu, obnarodovati ju i nakon održane glavne skupštine podastrjeti ju nadležnom sudu. Nadalje ima ravnateljstvo: sazvati glavnu skupštinu, bilo redovnu bilo vanrednu; priopćiti dnevni red skupštine; brinuti se za to, da se vodi zapisnik glavne skupštine, te ga nakon održane skupštine bezodvlačno predložiti sudu.

Kod podjeljivanja zajmova mora ravnateljstvo paziti da se ne prekorači najviša po pravilima ustanovljena svota zajma, te je svaki član ravnateljstva odgovoran, ako bi zadruga radi toga prekoračenja trpila kakovu štetu. Zajam nad svotom od K 600 pak do K 1500 može se dozvoliti samo uz predhodno odobrenje nadzornog odbora i Hrv. poljodjelske banke, pak se takovo mora uvijek pravodobno zatražiti. Preko iznosa od K 1500 ne može zadruga dati zajam nikome ni uz dozvolu banke. Clanovi ravnateljstva moraju bditi nad tim, da se ove ustanove ne krše.

Nadalje imade ravnateljstvo nabaviti 're potrebne knjige i tiskanice te paziti ıobito na to, da se zadužnice propisno punjavaju i da budu kako treba po duıiku i jamcima pred dva svjedoka potsane.

Svi članovi ravnateljstva moraju doziti na svaku sjednicu, te jedino bolest, bivanje iz mjesta i drugi važni razlozi ogu izostanak pojedinog člana ravnateljva ispričati. O svakoj sjednici mora se ɔditi zapisnik, u koji se moraju unije- svi zaključci a navlastito oni, koji tiču dozvole zajmova, a zapisnik mora- svi prisutni potpisati Ako nije propi- n broj članova ravnateljstva prisutan, mogu se stvarati nikakovi zaključci, ı što treba osobito paziti.

U opće članovi ravnateljstva moraju ıati znanja o svim odnošajima i poslovia u zadruzi, oni se moraju za sve zaniati i sve pomno kratiti. Čim pak opaze ıkove neurednosti i manjke imadu shodno ɔduzeti da se isti odstrane.

Otplata zajmova.

Paragraf 26. zadr. pravila veli: »Zajovi se mogu otplaćivati u obrocima: trojesečnim, polugodišnjim, — kako se već ı dužnikom unapried ugovori.

Ako dužnik ne bi mogao platiti do ıjeli obrok na ugovoreno vrijeme, može u se iznimno odobriti produženje, nu ımo onda, ako je te blagodati dostojan, ako tražbina zadruge nije u pogibelji; ıače ima se zajam sudbeno utjerati.«

Redovito svaka zadruga sa svojim ıžnikom ugovori otplatne rokove, ali se ı žalost prečesto dogadja, da se dužnici h rokova ne drže. To nije u redu. Mi no u prvom godištu naših novina u broju napisali članak pod naslovom: »To neka 'atko čita«. U tom smo članku opisali, ıko je potrebno, da novac u narodnom ɔspodarstvu kola, a ne da leži neprestano jednim rukama. To je jedan razlog, s kojega dužnici moraju svoje dugove otplaćivati.

Drugi je razlog — i taj je vrlo važan — da zadruga radi neotplaćivanja zajmova ne zapne u svojem poslovanju. Hrvatska poljodjelska banka ne može zadrugi dati toliko vjeresije, koliko bi ista htjela, već mora iznos vjeresije po nekim pravilima ustanoviti, jer to traži sigurnost banke, urednost poslovanja, a i sigurnost same zadruge. Recimo, da je takva zadruga iscrpila svu otvorenu joj vjeresiju, koju je porazdijelila kao zajmove svojim članovima. Sad ako članovi dužnici ne će zajmove povraćati ni otplaćivati, ne će zadruga nikome više moći podjeliti zajma, ma taj bio vrijedan i potreban vjeresije, ne će moći nikoga više kao člana svog primiti, te će u poslovanju zadruge nastupiti zastoj, a zadruga ne će moći tako lako odgovarati svojoj zadaći.

Na taj način nanaša se velika nepravda onima, koji bi kasnije htjeli pristupiti zadruzi, ili u nje uzeti zajam, jer im se zatvaraju vrata udruge, a sve radi nemarnosti onih, koji su prije u zadruge uzajmili novac, ali ga ne vraćaju onako, kako su se obvezali. Da to nije u redu, uvidjeti će svatko u prvi mah. Zadruga nije tu za one prve, koji su odmah kod osnutka u zadrugu pristupili, već je ona tu za sve poštene i dobre ljude. Ona mora svoje blagodati i koristi na sve čestite ljude protegnuti.

Treće napokon poštenje zahtjeva, da se vrati ono, što je pozajmljeno. Pa kada si se obvezao, da ćeš za tri godine povratiti dug, onda ga i vrati kad dodje rok. Ta imao si vremena, da se sa podjeljenim zajmom poslužiš, pa ako se nisi znao okoristiti zajmom za tri godine, onda lje ne ćeš ni poslje.

Dakle zajmove treba povraćati onako, kako se je tko u zadužnici obvezao i to tim više, što to pravila zadružna — kako smo napred dokazali — izrično zapovje-

daju. Uprava zadruge pak mora na to paziti, da dužnici svoje obveze obdržavaju, te u tu svrhu upotrebiti sva sredstva, koja joj pravila zadružna daju. Time će se postići i to, da će se ljudi naučiti na red i točnost.

Na žalost opažamo, da zadrugari premalo, a neki upravo ništa na svoj dug ne otplaćuju. Ova godina je bila dosta dobra, pa kako je sada jesen, čovjek bi očekivao, da će se zajmovi obilato povraćati. Ali tome nije tako. Razumije se, da u krajevima, gdje je bila ove godine nerodica ili gdje je tuča usjeve uništila, ne možemo zahtjevati velike otplate, ali gdje toga nije bilo, tamo bi zadruge na otplatu zajmova morale veću važnost polagati.

Zato upozoravamo sve zadruge, da uberu od svojih dužnika dužne svote, čim koji obrok dospije, a pogotovo, da utjeraju dugovinu, ako je čitavi zajam dospio, a nije ništa plaćeno.

No kako je to za zadruge tegotan posao i kako se one redovno ne razumiju u zakone, to im je voljna Hrvatska poljodjelska banka u tom pomoći, te im daje prilike, da se dadu zastupati po bankinom odvjetniku. To je za samu zadrugu najzgodnije, kako smo to dokazali u članku »Zadruga pred sudom« u 5. broju naših novina prošlog godišta.

No potrebno je, da i zadruge same banki otplaćuju svoj dug u jesen, jer će u proljeću, kada započima poljodjelski rad nastati opet potrebe novaca, pak će banka teško moći udovoljavati zahtjevima zadruga. Takovim otplatama osigurati će si zadruga vjeresiju za narednu godinu.

Pozivaju se stoga sve hrvatske seljačke zadruge, koje ove godine još nisu otplatile ništa ili vrlo malo od svog duga Hrvatskoj poljodjelskoj banci, da do 15. prosinca o. g. barem 10% od svog duga otplate. Prema tome prosudjivati će se kreditna sposobnost i moralna vrijednost zadruga, pak to isto stanovište neka i zadruge zauzmu naprama svojim članovima.

Postupak kod isplate zajmova

Ako seljačka zadruga kojem svom članu podjeli zajam, onda mu se novac isplaćuje tek onda, kada je zadužnica po njem i jamcima propisno potpisana. Ako se zajam mora uknjižiti u gruntovnici, onda će zadruga novac izbrojiti tek onda, kada zajmoprimac dokaže, da je uknjižba prava zaloga za sigurnost toga zajma u gruntovnici provedena na I. mjestu to jest, da pred tražbinom zadruge ne ima inoga duga. To se dokazuje zaporkom, koju gruntovni ured na samu zadužnicu napiše i gruntovnim izvadkom. Često se dešava, da zadrugar uzimlje u zadruge zajam, da njime plati koji postojeći tegotniji dug. U tom slučaju, a po gotovo, ako je takav dug, koji se novim zajmom hoće isplatiti, uknjižen u gruntovnici, ne smije zadruga novac zajmoprimcu izbrojiti, već mora sama dotični dug isplatiti. U tu svrhu ići će zajmoprimac k svom vjerovniku, koga želi novim zajmom isplatiti, i zatražiti će od njega obračun o njegovoj tražbini. Taj obračun izgledati će ovako:

OBRAČUN

glede tražbine *(tu dolazi ime vjerovnika)*

od K............

koja dolazi uknjižena na nekretninama *(tu dolazi ime zajmoprimca)*

upisane u gruntov. ulošku broj............

općine............

Glavnica . . . . K............

kamati . . . . „ ....

biljeg na brisovnu namiru „ ....

Ukupno . . . K............

slovima ....

U............dne............190....

Vjerovnik

(tu se vjerovnik vlastoručno potpiše)

Priznajem ispravnim gornji račun i ašćujem hrvatsku seljačku zadrugu u .... da ga isplati iz djeljenog mi zajma od K..........................

U.......................... dne.......................... 190......

Svjedoci Dužnik

(vlastoručni podpis zajmoprimca)

Taj obračun mora, kako se vidi iz rnjeg obrasca, potpisati dotični dužnik i učiti ga zadruzi. Zadruga će nakon što de zajam, što ga je ova podjelila u grunvnici uknjižen, isplatiti ovog vjerovnika ema tom obračunu i primiti od njega isovnu namiru, a možebitni višak, što od djeljenog zajma ostaje, isplatiti će zajmomcu.

Upozoravamo, da sve zadruge ovako ıikako drugčije ne postupaju, jer bi se protivnom slučaju moglo dogoditi, da tražbinu zadruge ne bude pružena doljna sigurnost.

Ako je primjerice na nekretninama drugara uknjiženo na prvom mjestu prazaloga za K 1200, a zadruga istom djeli zajam od K 1500 da time isplati vi dug, onda će pravo zaloga za tražıu zadruge biti na drugom mjestu uknjiıo. No to ne će ništa smetati, ako se vi dug isplati, jer onda je uknjižba u rist zadruge došla na prvo mjesto. Sad o bi zadruga isplatila zadrugaru čitavi jam i pustila da on sam isplati prvog erovnika, moglo bi se dogoditi, da on ega ne isplati i tako bi tražbina zadruge la tek na drugom mjestu uknjižena, pak o nekretnine nisu mnogo vrijedne, lako se desilo, da zadruga ostane kratkih kava. Zato je potreban ovdje oprez, a o će zadruga postupati, kako smo ovdje veli, ne će njihova sigurnost biti nimalo rožena.

Za slučaj ako je na nekretninama ıžnika uknjiženo više tražbinah raznih erovnika, a zadruga isplaćuje samo prvu drugu tsažbinu, a ostale ne, imade zadruga od vjerovnika kojega isplaćuje ishoditi na isplaćenu tražbinu ustupnicu.

Ova ustupnica imade izgledati ovako:

USTUPNICA.

Na nekretninama..........(tu dolazi ime zajmoprimca) iz.......................... kbr.............. u grunt. ulošku broj.......................... p. općine .... uknjiženo je na moju korist pod C r. br.*) pravo zaloga za glavnicu od K..........................fil..............spp.

Pošto mi je gornju tražbinu sa svimi pripadcima isplatila Hrvatska seljačka zadruga u.. ustupam joj istu sa svimi vjerovničkim pravima, koja mi pripadaju na temelju zadužnice od ...., navlastito dozvoljujem joj, da temeljem ove ustupnice ishodi uknjižbu prava vlastničtva na gore navedenu tražbinu sa pripadcima.

Očitujem, da mi dužnik na obal ustupljene tražbine ništa isplatio nije, te jamčim za opstojnost, ali ne za utjerivost iste.

Hrvatska seljačka zadruga u .... prihvaća ovu ustupnicu.

U.......................... dne.......................... 190......

Ova se ustupnica biljeguje prema svoti po ljestvici II., a potpisuje ju vjerovnik koji je novce primio, hrv. seljačka zadruga, koja je novac isplatila i dva svjedoka.

Narode ori u jesen duboko za proljetno sijanje!

Poslovi u gospodarstvu ne smiju nikada mirovati, niti onda, kada su nam njive pokrite debelim plaštem snijega. Budno oko svakoga gospodara mora neprestano gledati, da se razni gospodarski poslovi pravodobno i što bolje obave i

*) Tu imade doći redni broj, pod kojim je pravo zaloga za dotičnu tražbinu u gruntovnici uknjiženo.

ako je moguće, da se po koji posao prije svrši, osobito sa teglećom stokom, koja bi inače n. pr. čitave zime u staji ležala, a da nam nikakove koristi donjela ne bi. Čim se dakle svrše glavni jesenski poslovi, kao sijanje ozimih usjeva, vadjenje krumpira, sladorne i kravske repe te cikorije, branje kukuruza, berba u vinogradima i t. d. moramo već misliti na to, što ćemo budućega proljeća ili ljeta na preostalim od zimske sjetve njivama sijati, mi se moramo dalje pobrinuti, da si još u jesen ili u zimi pribavimo potrebno sjeme za ovu sjetvu, ili ako ustreba, da naše sjeme zamjenimo drugim. Osobitu pak brigu moramo imati nad tim, da što veću površinu njiva za proljetno sijanje još u jesen i zimi duboko preoremo. Duboko orati znači, kada plugom oremo 20—25 % duboko.

Ovo oranje obavlja se u jesen i u zimi tako dugo, dok se zemlja u toliko ne smrzne, da je svako oranje nemoguće. Kada počimamo u jesen tim oranjem, najbolje je, da najprije duboko preoremo one njive, koje ćemo u proljeće posijati sa zobi, jarim ječmom, grahoricom jarom i sladornom repom, a poslije toga oremo još preostale njive, koje imademo posijati kravskom repom, kukuruzom ili drugom kojom plodinom.

Ako od prije nismo duboko orali 20 do 25 % te ako kanimo takovo oranje i u našem seljačkom gospodarstvu uvesti, to ne smijemo odmah kod prvog dubokog oranja preduboko plugom zabrazditi, jer bi si u početku odviše neplodne dolnje zemlje u mekotu primješali i ovu neplodnom učinili. Stoga neka se svake jeseni postepeno sve dublje i dublje plug pušta i tako ćemo si polagano naše zemljište popraviti, mi ćemo ga učiniti plodnijim, žetva će nam biti obilnija, dakle će nam naš seljački posjed odbacivati veći čisti dohodak.

Jesensko i zimsko duboko oranje imade tu dobru stranu, da ovako duboko u jesen preoranu njivu u proljeće pred sijanjem ne trebamo još jednom orati, nego samo u proljeće, kada toplije sunce grane, pobranamo njivu, posijemo i — ako sijemo rukom, sjeme zazubimo i sjetva je gotova.

To je osobito važno u onim godinama, kada snijeg u proljeću dugo leži, kako se često dogadja, još u ožujku, dakle kada proljetnim sijanjem moramo kasno započeti. Kako se sjetva polagano napred miče kod onih seljaka, koji u jesen nisu duboko orali, već u proljeće istom za sjeme oru, mislim, da ne trebam govoriti, jer to svi znademo, koji smo imali prilike to motriti. Velika je ali prednost dubokog oranja u jesen ili zimi i ta, da si mi naše njive popravljamo — takovo oranje vrijedi koliko polovica gnojenja. Zemljište, koje smo duboko u jesen preorali, postane rahlije, korijenje u njemu može dublje dopirati, a to je važno u suhim godinama, jer si kroz ovo duboko oranje može korienje manjkajuću vlagu iz dolnjih slojeva zemlje uzimati, što opet nije moguće kod plitko oranog zemljišta. Nadalje može u ovako duboko preorano tlo zrak laglje u zemlju dopirati te ondje rastvarati još ne rastvorenu bilinsku rudnu hranu, čineći time njive plodnijim. Takovo zemljište bude u proljeće, kada ga pobranamo, rahlo i sipko i milota je gledati, kako se u proljeće sijanje lijepo, dobro i brzo obaviti dade.

Dakle narode, sada je došlo vrieme, da upregneš četiri vola ili tri konja pod plug i njime duboko za proljeće oreš!

Ako svaki dan samo $^1/_2$ ili 1 ral izoreš, to možeš do božića izorati 15—30 rali tvojih njiva, i time si načinio veliki skok napred, pa ćeš se moći u proljeće — ma bilo ono i kasno — cijelom radnom i ručnom silom posvetiti tvojemu gospodarstvu većim pouzdanjem u plod tvoga rada — u buduću žetvu.

Na koncu još nešto. Ne ima zanata bez alata, t. j. bez dobrog alata. Ako hoćeš dakle tvoje njive duboko i dobro orati, moraš imati dobar plug. Ako si bio na izložbi ove godine, mogao si u jednom

kuću vidjeti gospodarsko orudje od samog drveta ili od drveta sa malo željeza, ondje si mogao vidjeti i plug sav od drveta. Žali Bože, takovih plugova imade još dosta u našoj lijepoj i plodnoj domovini. Pogledaj ali doseljenog Švabu ili Madjara, kakovim plugom on ore? Jeli se onda čudiš, da njemu ral pšenice ili druge koje plodine više rodi, nego tebi? Drvenim plugom dakle prestani već jednom raditi te ako želiš nabaviti sebi dobar željezni plug, obrati se na poljodjelsku banku u Zagreb, koja će ti ići kod nabave novoga pluga na ruku i izabrati za tvoje njive onakav, kakav mora da bude.

A. Machnik.

* * *

Opaska uredništva. Primili smo ovaj članak od vrstnog gospodarskog stručnjaka, te ga uvrstismo u naš list, jer se posvema s njim slažemo. Mi držimo da je za gospodarske prilike našeg seljaka najbolji plug ocjelni plug sa jednostavnim gredeljem, kojega sliku ovdje donašamo. Taj plug ima regulator, kojim se može po volji mjenjati dubljina oranja od 4—9 coli, kozlac je iz kovanog nada, te ima crtalo, ornice sa pomičnom osovinom te pričuvni ocjelni lemeš. Glavna

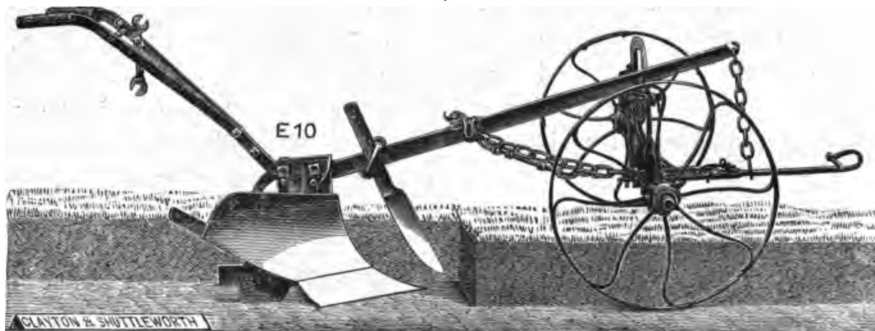

prednost toga pluga je njegova razmjerna lahkoća, jer važe samo 82 kgr. Sadanja mu je cijena K 62·— pa tko ga želi kupiti, neka se obrati na Hrvatsku poljodjelsku banku. Ista banka pripravna je hrv. seljačkim zadrugama — naravno uz jamstvo, da se plug ne će oštetiti — taj plug poslati na pokus, da pokušaju zadrugari s njim raditi, pa ako se svidi, da ga onda nabave članovi.

Zadružni dom hrv. seljačke zadruge u Jelenju.

1 Piše **Nikola Polić**, župnik u Jelenju.

Od Sušaka vodi pod grad Trsat Lujzinska cesta, uz Rječinu, prodolima na grobničko polje. Čuo sam iz ustiju stranaca, da mnogo naliči rječinsko prodolje švicarskim krajevima. A cesta! Ta je cesta remek-djelo Hrvata Vukasovića. Diže se polagano do gornjega Jelenja, koje leži nad morem 882 m. „Carski novci i primorski momci“ kako je običavao govoriti Vukasović, izravnaše sve litice i stijene te je Luizinskom cestom stotinu godina prolazila izdašna trgovina iz Karlovca na Rieku, k moru i obratno.

Deset kilometara od mora, iz Sušaka, putuješ do Čavala, pa zakreneš općinskom cestom na lijevo u grobničko polje. Citao si, dragi čitatelju, Preradovićevu pjesmu „na Grobniku“, a valjda i Demetrovu: „Grobničko polje“. Ne trebam, dakle, da ti hvalim to slavno polje. Na tom našem Maratonu leži selo Jelenje, okruženo sa 14 seoca, sva 300 m. nad morem. Sa sje-

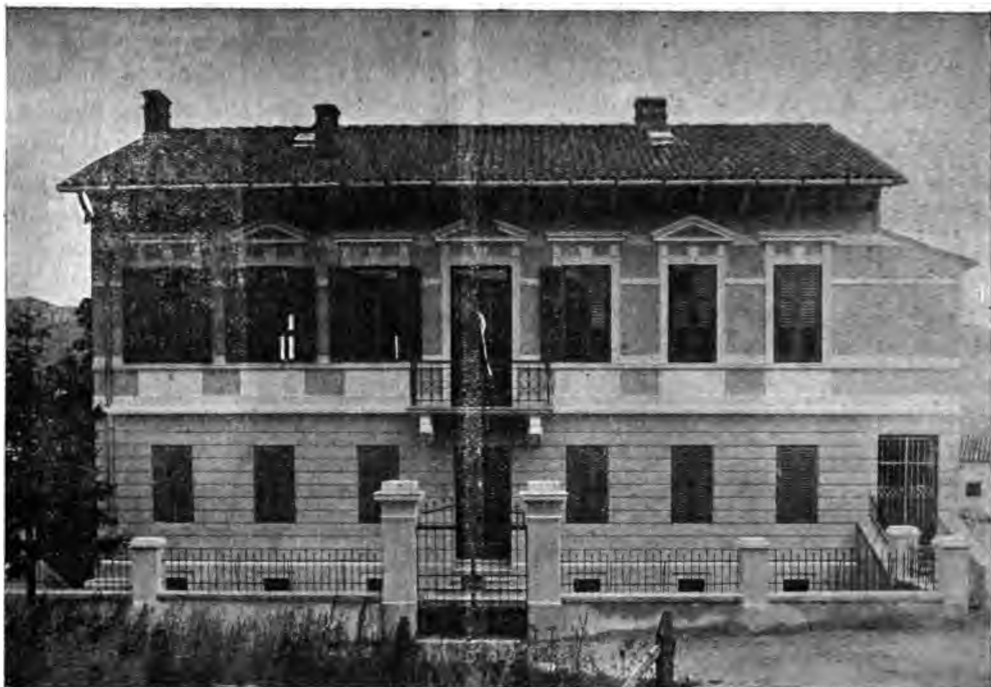

Dom hrvatske seljačke zadruge u Jelenju.

vera ga okružuje Obruč, visok 1377 m. Ispod tih visina izvire Rječina, kao oko podzemnog jezera. Grobničko polje je osušeno jezero. Potres je raskolio brdo Lubanj, te se je voda izlila u more. Debele naslage pjeska dokazuju očevidcu već na polovici puta do grada Grobnika s ove strane polja, da je tu jezero bilo. Grad Grobnik leži 466 m. nad morem. Taj su grad sagradili Frankopani u 15. vijeku.

Grobničko polje zvalo se je u davnini jelenjsko polje. Nakon strašne bitke sa Batu-kanom, prozvao je Hrvat to polje Grobničkim i sagradio vrh njega grad Grobnik. Oko toga grada imade mjesta i seoca, koja podsjećaju na onu krvavu bitku. Soboli = tu se boli; Podrvanj = mjesto ispod visočine, na kojoj su se hrvali; Počudnič = mjesto, gdje su se čudili; Ratulja = selo, koje je radi toga zadobilo plemstvo, gdje su živjeli junaci, koji su vodili rat; Pobojište = predjel gdje su naši konačno svladali tatarske ostanke.

Demeter je opjevao grobničko polje, prispodabljajuć ga sa mletačkom ovatućom provincijom, kao polje kamenito, pusto. Sam pripovjeda, da je bio na njemu g. 1837. Od tada je prošlo 70 godina. U tome razdobju pošumilo se je gorje, razdjelano je polje. Pučanstvo je brojilo god. 1825. ukupno 1801 dušu; god. 1842. ukupno 2598 duša, a koncem god. 1906. ukupno 3797 duša. Naravno je, da je uz porast pučanstva, moralo napredovati i obradjivanje tla. Grobničko polje rodi krumpirom, kukuruzom, pasuljom, raznim povrćem. Taj se prirod troši kod kuće i prodaje u gradu Rieci. Voća imade u dolini Rječine: jabuka, šljiva, krušaka, i grožđja. Pod Grobnikom, s južne strane, leže Meje, vinogradi, koji rode najizvrstnijim primorskim vinom. Pučanstvo se bavi stočarstvom, te pravi dobro poznati grobnički sir i marvogojstvom, te prodaje mlijeko u gradu. Pred osam godina počeli su muškarci polaziti na zaradu i u Sjev. Ameriku. Sada ih imade tamo do 200.

U Jelenju doljnjem, tako se zove upravna općina, koja je osnovana pred 15 godina, imade crkva sv. Mihovila, prvobitna starinska kapelica Grobnička; tri pučke škole, i hrv. seljačka zadruga. Zadaća je zadruge na prvi pogled srodjena sa pučanstvomi prilikama, u kojima ono žive.

U Jelenju ne ima proletaraca, dosljedno ni socijalnih demokrata. Stari, mukotrpni kmet, dobio je za oslobodjenja od grofova Batyany, posjednika grobničkih, segregacijom zemljišta i postao je posjednikom. Svaki taki posjednik je ujedno i nadničar, da se sigurnije prehrani. Takav živalj ne ima razloga, da se povadja za pustolovnim obećanjima socijalno-demokratskih sanjara. Seljak na grobničkom polju ljubi svoj posjed, svoju rodnu grudu; poštuje tudji imetak i veseli se sveukupnom napredku. Seljak na grobničkom polju je religiozan, dobar sin svoje katoličke crkve i vjeran podanik svoje domovine. I danas još žive dva serežanina Jelačića bana: Juraj Katić i Martin Smiljan, obojica iz Jelenja.

Seljačkomu svijetu treba poduke i novca, navlastito takvome seljačtvu, koje je u neprestanom saobraćaju sa trgovačkim svijetom. Da doskočim toj potrebi, u dobar čas mi je priskočila u pomoć hrv. poljodjelska banka u Zagrebu. Njezin program je kulturni i gospodarstveni. Isto tako je program svake hrv. seljačke zadruge kulturni i gospodarstveni. Pridruži li se tome programu savjestan i požrtvovan rad, mora da napreduje seljačka zadruga, te mora da donese željeni plod. U hrvatskom narodu treba da radimo strpljivo, žilavo i ustrajno; treba da sami obavljamo sitni onaj posao, koji je preduvjet svakome većem poslu. Samo radom može hrvatski narod doći do samospoznaje, do snage, do blagostanja i do slobode. Što će početi prezaduženi seljak? Pijančevati. Što će početi neuki seljak? Služiti svakome.

Poznato je, da je seljak seljaku najveći dušmanin. Takvih pijavica imade u svakome selu. Obično je birtaš, te može laglje omamiti svoju žrtvu alkoholom i omamljivati je često, da ne bi došla k sebi. Takvome seljačkom dušmaninu nije do imetka susjedova, ni do njegove obitelji. On čvrsto drži svoga dužnika i ispija ga kao pauk muhu. Kad je nedjelja, pred crkvom traži svoga plahoga dužnika, te ga oštrim pogledom zove, da dodje u njegovu smrdljivu izbu, da tamo ispije običajnu količinu alkohola i da čuje mudre naputke njegove o gospodarstvu, o njegovom bogatstvu i nezahvalnosti tolikih, kojima je učinio uslugu, pa ne će sada ni da mu se približe. U razgovoru dozna, da treba taj i taj novaca.

Slijedeće nedjelje eto idu dvojica, stari dužnik i nova žrtva u smrdljivu izbu bogatoga prijatelja. Kada su se već ponapili, prišapne birtaš svome novome robu: „za sada ne imam novaca, dodjite slijedeću nedjelju.“ Treće, ili četvrte nedjelje, smiluje se taj dobročinitelj svome robu — a svake slijedeće nedjelje očekuje ga u svojoj smrdljivoj izbi. . . .

Kakvi li su se kamati plaćali prije osnutka hrvatske poljodjelske banke i hrv. seljačkih zadruga? Ne treba, da ti nabrajam, to znadeš vrlo dobro, dragi moj čitaoče ti sam. Koliko li je bilo založeno gruntova za dosta male svote i za strašne kamate? Koliko li je gruntova prodano pod bubanj na propast tolikih obitelji?

Oslobodjeno je danas, hvala Bogu moderno roblje — a koje još nije, može se osloboditi, samo kada bude htjelo.

Idi, pa govori modernome roblju o kulturi, o napredku, o uljudbi, o sviesti, o gradjanskim pravima i dužnostima. Bacat ćeš bob o zid. Šta će roblju ideali, napredak i sloboda: roblje hoće omamljujućeg alkohola, da ubije skrbi, koje ga uznemiruju trijezna.

Gospodarstvena nezavisnost i samostalnost podloga je gradjanskoj slobodi i napredku. Pročitaj »Razgovore o narodnom gospodarstvu« od Blaža Lorkovića,

izdanje Matice Hrvatske od g. 1880., pa ćeš se osvjedočiti o tome.

Udruživanje, zadruge i njihov rad spasiti mogu seljački svijet. Jao čovjeku samu, veli sv. pismo. Jao tebi, ako nemaš na koga bi se u nevolji oslonio. Jao tebi, ako nemaš tko bi te u dobru, u obilju, obuzdao. Nevolja i obilje jednako su čovjeku pogibeljni. Nevolja pritisne dušu, a obilje je iskvari.

Čovjek je društveno biće. Sama ga narav tjera na udruživanje, a iz udruga crpi neizrecive blagodati. Tu istinu razumiju i u život provadjuju svi narodi svijeta. I stari i novi svijet obiluje svakovrstnim zadrugama, počam od ogromnih parobrodarskih, željezničkih i industrijalnih poduzeća, do čedne postolarske ili kolarske zadruge. (Nastaviti će se).

Vijesti.

Orasi. — Jedna Englezka trgovačka tvrdka u Londonu javlja, da je u Englezkoj u opće velika potreba oraha. Ove godine u Francezkoj orasi nisu ništa urodili. A dosad pokrivala je Englezka svoje potrebe na orasima baš iz Francezke. Osobito traže se jezgre oraha. Orasi moraju biti dobro osušeni, sredjeni po veličini i lagano osumporani, jer orahova ljuska treba da bude lijepe jasne boje Orasi moraju biti usipani u vreće po 50 *kg.* Krupniji orasi imadu veću cijenu. Orasi s ljuskom stavljaju se u drvenjake po 25 *kg.*

Tko želi orahe prodati neka pošalje Riečkoj podružnici Hrvatske poljodjelske banke, Rieka, Via del Mollo, uzorak uz naznaku količine, koju na prodaju imade i cijenu uz koju hoće prodati.

Borovica. — Velika jedna tvornica u Austriji hoće da kupi nekoliko vagona lijepe i zdrave ovogodišnje borovice. Zrnje mora biti liepo. Uzorci sa oznakom cijena neka se pošlju Riečkoj podružnici Hrvatske poljodjelske banke, Rieka, Via del Molo.

Korist od dobrog sjemenja. O tom koliko vrijedi, kad poljodjeljac rabi valjano sjeme, imademo slijedeći dokaz. Hrvatska poljodjelska banka pozvala je sve one zadruge, kojima je nabavila s'eme, da joj svojedobno jave, kaki je uspjeh sa tim sjemenjem polučen. Sad je hrvatska seljačka zadruga u sv. Ivanu Žabnom, koja je od banke nabavila sjemenje Hana ječma, javlja slijedeće:

Ječam je veoma preobilno urodio, i to tako, da se je njegova sjetva od svih drugih vrsti žitarica najbolje isplatila, a zrno postalo je mnogo krupnije, nego li je samo sjeme bilo, te su gospodari, koji su ga sijali, njime prezadovoljni, a imadu već danas kupce na sjeme za buduću godinu. Jedan hltr. Hana ječma je za 4 do 5 kg. teži od našeg domaćeg ječma.

Neka bi to bilo na pouku drugima!

Prvi kongres austrijskih seljačkih zadruga, koji je držan na 16 i 17. svibnja o. g. u Beču donio je pored ostalih ovu odluku:

»Prvi kongres austrijskih seljačkih zadruga odlučuje: da se umoli vlada i predstavnici, da u nastavne osnove, u koliko je to moguće unesu prema odgovarajućem objamu i nastavu o zadrugarstvu (kao zaseban predmet) počevši od najviših pa do najnižih osnovnih škola.«

Ova je odluka jednoglasno primljena.

Uvidjajući i sami umjesnost ovakve odluke, mislimo, da bi u interesu našeg seljačkog življa trebalo i kod nas, ako ne u svima, a ono bar u bogosloviji i učiteljskoj školi uvesti u nastavnoj osnovi predavanje o zadrugarstvu.

Sve hrv. seljačke zadruge upozoruju se, da potreboće svojih članova skupno nabavljaju putem hrv. poljodjelske banke, koja će im u svakom slučaju ishoditi znatan popust na cijeni.

Vlastnik i izdavatelj: Hrv. poljodjelska banka. Tisak F. Begovića, Zagreb, Preradovićeva ul. 5.

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.

Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.

Rukopisi se ne vraćaju.

Uredjuje:
Dr. KRUNOSLAV JANDA.

Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI: Za oglas na čitavoj strani plaća se K 20. Za oglas na polovici strane K 11, a na četvrtini strane K 6. Oglašivanje na posljednoj strani stoji K 30.

Uredništvo i uprava: **Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat,** zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: **Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.**

God. II. Zagreb, 30. studenoga 1906. Broj 2.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Pošto se primiče konac godine, upozoruju se ovime sve zadruge jednako kao i prošle godine, da započnu umah sa svim predradnjama za godišnji zaključak knjiga, tako, da se isti uzmogne što prije i bez neprilika provesti. U koliko ne bi bile možda zadružne knjige, spisi i isprave u koje zadruge propisno prema poslovniku osnovane i vodjene, pozivamo ovime sve takove zadruge, da sve to najpomnije prema odnosnim ustanovama poslovnika urede.

Prije svega neka temeljito pregledaju i potpuno urede blagajničku knjigu, pazeći navlastito, da je sve u njoj točno provedeno i da je svaka svota unesena pod pripadni naslov (rubriku) kamo spada. Svaku stranu treba zbrojiti sigurnosti radi, po dva puta.

Na 31. prosinca, nakon što je u blagajni sve, što u ovu godinu spada, provedeno, pregledano i točno zbrojeno, neka se konačne zaključne svote svih rubrika prepišu u odnosne rubrike na izresku iz blagajničke knjige, koji će banka u tu svrhu zadrugama razaslati. Ujedno neka se zabilježi na tom odresku točan broj članova na 31. prosinca.

Ovaj odrezak imadu sve zadruge najkasnije do 5 siječnja b. g. nefaljeno banci dostaviti.

Zatim treba prirediti sve potrebne iskaze i priloge razmjeri glasom poslovnika:

1. iskaz o stanju zajmova koncem god. 1906., tečajem godine otplaćenih svota i uplaćenih kamata (obrazac g);

P r i m j e r : Zadruga je primila od centrale poziv, da joj u svrhu produljenja zajma od K 2000.— doznači poštanskom štedionicom:

u	ime	kamata $5^1/_2{}^0/_0$ za 182 dana	K	55 62
„	„	poštarine	„	— 20
„	„	biljega i 1 blanketa	„	1 45
„	„	„ na notu	„	—·10
			K	57·37

Na taj poziv odašilje zadruga centrali K 57·37 i bilježi umah cijeli taj iznos na stranu blagajna izdala uz oznaku — za odaslanih pošt. štedionicom — u rubriku „Tekući račun kod centrale“.

Centrala će po primitku doznake od K 57·37 obračunati dospjeli zajam zadruge na K 2000.— i poslati će zadruzi b i l j e g o v a n o pismo kao obračun. Čim zadruga takovo pismo primi, ubilježiti će na stranu blagajna izdala glasom tog obračuna:

u rubriku „kamati centrale“ uz naznaku — za $5^1/_2{}^0/_0$ kamata na K 2000·— od 1./2 —1./8. 1907. . . . . K 55·62

a u rubriku „razni izdatci“ za poštarinu, biljeg, 1 blanket i biljeg na notu „ 1 75

dočim će ukupni iznos od K 57·37

istodobno s tekućeg računa kod centrale dignuti t. j. upisati će taj iznos na stranu blagajna primila u rubriku „Tekući račun kod centrale“.

*

Osim toga svaki puta, kada centrala piše zadruzi, da ju je za koju god stvar (primjerice: za isplatu u gotovu, za nabavljenu robu, blagajnu, štedovnice, iskup mjenice itd.) na tekućem računu o b t e r e t i l a (upisala n a t e r e t), tad neka iznos, za koji je terećena, ubilježi prije svega na stranu „b l a g a j n a p r i m i l a“ u rubriku „T e k u ć i r a č u n k o d c e n t r a l e“, a onda umah i na stranu i z d a t k a pod naslov, kojega se to tiče t. j. ako je to primjerice za galicu (robu) — na „račun galice“, za blagajnu i štedovnice — na „našastar“, iskup mjenice — na „centrali vraćeno“ itd ; ako je takav iznos zadruzi na teret tekućeg računa u gotovu poslan i zadruga ga je u istinu primila, onda naravski dolazi samo u primitak na tekući račun, a na strani izdatka se nigdje ne knjiži.

P r i m j e r : Zadruga je naručila putem centrale željeznu blagajnu. Centrala primila je od tvrtke, kod koje je tu blagajnu nabavila, fakturu, (račun), na temelju koje piše umah zadruzi, da ju t e r e t i na tekućem računu sa K 194·25 vr 31. ožujka t. g.

Čim zadruga primi od centrale takovo pismo zajedno s računom, upisati će umah svotu od K 194·25 na stranu blagajna primila u rubriku „Tekući račun kod centrale“, a istodobno tu istu svotu na stranu blagajna

izdala uz naznaku — za željeznu blagajnu — u rubriku „Našastar“. Oznaka vr. (vrijednost) 31. ožujka znači, da se do tog dana faktura mora platiti; ne plati li zadruga do tada, **računati će joj centrala od tog dana kamate.** Kad zadruga pošalje centrali spomenuti iznos od K 194·25, upisati će ga na stranu blagajna izdala uz naznaku — za odaslanih pošt. štedionicom — — u rubriku „Tekući račun kod centrale.“

*

Kada pak centrala zadruzi piše, da joj stanoviti iznos na tekućem računu odobrava (priznaje, u dobro ili u korist upisuje), tada neka zadruga taj iznos ubilježi prije svega na stranu blagajna izdala u rubriku „Tekući račun kod centrale“, a onda umah i na stranu primitka pod naslov, na koji spada dotični predmet, za koji ju je centrala priznala.

Primjer: Zadruga je poslala centrali na unovčenje 10 kupona od njezinih dionica. Centrala piše zadruzi, da je kupone unovčila, a utržak od K 22·50, da joj na tekućem računu odobrava. Zadruga će umah po primitku takovog pisma upisati na stranu blagajna izdala uz naznaku — za odobrenih kod centrale — u rubriku „Tekući račun kod centrale“ svotu od K 22·50, a istodonno tu istu svotu na stranu blagajna primila — za utržak 10 kupona — u rubriku „Razni primitci“.

U Zagrebu, 23. siječnja 1907.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Priopćujemo ovime svim zadrugama, da smo izradili i u vlastitoj nakladi izdali nova, u mnogočem nadopunjena pravila za hrvatske seljačke zadruge. Pozivamo stoga sve one zadruge, koje su nakanile mijenjati svoja pravila na ovogodišnjoj glavnoj skupštini, bilo u kojem pogledu, da umah prihvate cijela ova nova pravila, kako bi se — bez posebnog troška polučila što prije neka jedinstvenost u pravilima svih zadruga. Neka se dakle svaka takova zadruga svakako obrati na nas prije obdržavanja glavne skupštine s točnom naznakom, što želi promijeniti, a mi ćemo joj onda prema tomu nova pravila udesiti i otposlati. Molimo i ovom zgodom, da bez predhodnog našeg znanja nikoja zadruga ne mijenja ni u čem svojih pravila.

U minuloj godini osvjedočili smo se, da zadruge nisu dovoljno upućene u sastavljanje valovnica, pak su radi te neupućenosti mnoge platile zna-

tno više poreza, nego su u istinu dužne. Odlučili smo stoga ove godine sami ispostavljati valovnice ovdje za sve zadruge. Te valovnice ispunut ćemo, čim nam pojedina zadruga dostavi — nakon održanja glavne skupštine — cijeli svoj računarski zaključak obložen sa svim prilozima glasom okružnice od 19. studenoga 1906. u br. 2. „Hrvatskoga udrugara". Zadrugama ćemo onda poslati gotove valovnice, a one će ih jednostavno potpisati i putem općinskog poglavarstva odaslati na nadležno financijalno ravnateljstvo.

Na zamolbu statističkog ureda pregledavati ćemo ove godine i sve statističke iskaze, jer su minulih godina podnašani od mnogih zadruga u vrlo neurednom stanju. Da bude u tom pogledu posao kraći i lakši nama i zadrugama t. j. da ne budemo morali zadrugama ove iskaze vraćati na ispravak, molimo ih ovime, da pazljivo i savjesno ispune sve naslove (rubrike) na iskazima, koje će primiti od statističkog ureda i da onda te iskaze šalju nama, a ne stat. uredu. Iskaze treba ispuniti točno prema naputcima, koji su na njima otisnuti. Ne bude li uza sve to koja zadruga znala pojedini naslov ispuniti, neka nas pita pa ćemo joj stvar rado razjasniti još posebnim pismom.

Statističke iskaze neka nam svaka zadruga šalje umah nakon održanja glavne skupštine zajedno sa cijelim računarskim zaključkom.

Glede obdržavanja glavne skupštine upozorujemo na članak u ovom broju pod naslovom; „Glavna skupština."

U Zagrebu, dne 26. siječnja 1907.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

Što moramo činiti u mjesecu veljači?

a) u zadrusi:

Predsjednik ima održati mjesečnu sjednicu ravnateljstva. Ako još nije sazvana glavna skupština, ima ju što prije sazvati. Neka predsjednik ne zaboravi što više predplatnika za »Hrvatski Udrugar« sabrati.

Blagajnik neka otpremi već jednom sabranu pretplatu za naše novine. Ako još nije dovršio računarski zaključak ima ga svakako tečajem ovoga mjeseca dovršiti. Ako je održana glavna skupština, imadu se spisi prema okružnici od 19. studenoga i 27. prosinca 1906. u 2. i 3. broju ovih novina razaslati.

Za nadzorni odbor vrijedi ono, što smo u prošlom broju napisali.

b) u gospodarstvu:*

Kad okopni snijeg, prigrće se blato oko kuće i u dvorištu. Krumpir treba pregledati i nagnjile odabrati. Sjemenje se čisti za rani (jari) usjev. Na njivi se čiste odvodni jarci, da suvišna voda otiče. Ako je pogodno vrijeme, sije se zob, podorava se izvezeni gnoj, a zemlja priredjuje za sjetvu lana i djeteline. Na livadu se na-

* Po Deželiću.

pušta mutna muljevita voda, ako nije smrzlo. Sušne se livade posipavaju kokošinjim gnojem, vlažne sadrom, vapnom, pepelom i čadju. Voće se gnoje porazdaleko od stabla, da se lakše upija gnoj. Ako je zemlja dosta suha i sipka, presadjuju se mlade voćke. Čisti voćke od maha, odrezavaj subotinu na glatko tik stabla i grana do živa drva, a rane omaži. Gusjenična gnjezda potražuj i tamani. U vrtu, ako ti je dosta suho, priredi nekoliko gredica, pa posij salatu, mrkvu, peršin i grašak. Striži živice. — Dogotoviti se mora i izvoziti u vinograd kolje. Ako je suho, raznašaj k čokotu privezenu zemlju. Povaljuj i grebeničaj dobar nasad. Po zaklonjenim mjestima počni rezati trsje, pak od izabranih redovitih vrsti pravi ključice. Priredjuj i prekapaj zemljišta za nov nasad ili nov vinograd. — Pretakanje vina mora se što prije svršiti. Pregledaj duge i obruče, dali nije što napuklo, od crvi prošupljeno, rdjom izjedeno, uopće štogod pokvareno, ispiraj prazne lagve, pa čim se osuše, odmah ih zasumpori, te čvrsto zabrtvi. — Dobro i revno hrani marvu, naročito bredje (steone) krave. Za sunčana dana neka se blago po dvorištu sprodje, a staju dobro provjetri. Prigledji telad, da ti nije ušljiva; telad ušljiva slabi i gine od gada — Za toplih dana ne daj pčelcima izlijetati. Za sunčana dana, da se pčelci ne uznemire, zatrpaj im leto rahlim snijegom, a da se od sunčanih traka ne rastali, zakloni ga kakvom daščicom. Kupljene pčelce dopremaj, pak na zgodna mjesta premještaj. — Zadnje je vrijeme, da kuću opskrbiš drvima, da ne budeš morao ići ljeti u šumu.

† Martin Tomerlin.

Neumoljiva smrt pokosila je opet jedan snažni i jaki život, život čovjeka, koji je svoje sile posvetio dobrobiti naroda, iz kojeg je nikao.

Dne 6. siječnja o g. umro je u Zagrebu naglom smrću od srčane kapi Martin Tomerlin, ces. i kr. generalmajor u 71. godini svoga života. Pokojnik se je rodio godine 1836. u Dubici (kotar Kostajnica), te je bio 18. rujna god. 1853. unovačen i pridieljen ces i kr. pješačkoj pukovniji baruna Wimpffena br. 13. Na 1. kolovoza god. 1854. bio je imenovan kadetom-desetnikom. God. 1859. učestvovao je kao poručnik II. razreda u vojni na Italiju i godine 1866. u podsjedanju Pule, gdje je imenovan nadporučnikom. Na 27. listopada 1875. oženio se je s gdjom. Marijom Grabrić rodj. Cetolo, koja je ovdje pred nekoliko godina umrla. Taj je brak ostao bez djece. Godine 1879. bio je pridieljen kao satnik I. razreda ces. kr. šerežanskom sboru, a godine 1881. premješten je novoustrojenom kr. ug.-hrv.-slav. oružničkom zapovjedničtvu, gdje je dne 1. studenoga godine 1885. imenovan majorom, 1. svibnja god. 1889. podpukovnikom, 1. listopada god. 1903. pukovnikom. Na 14. lipnja 1896. odlikovalo ga je Njegovo Veličanstvo redom željezne krune trećega razreda, a 1. studenoga godine 1896. stavljen je u trajno stanje mira, te mu je tom prilikom Njegovo Veličanstvo u priznanje njegova mnogogodišnjeg vjernog službovanja podielilo značaj naslovnog generalmajora. Osim spomenutog reda imao je pokojnik još jubilarnu spomen-kolajnu, ratnu kolajnu i častnički službeni znak II. razr.

I ako je bio strogo na vojničku odgojen, ipak simpatični pokojnik nije nikada zatomljivao svojih rodoljubnih osjećaja, živo se zanimajući za razvitak naših političkih prilika, kao i za razvitak hrvatske književnosti, koju je svakom prilikom najspremnije podupirao.

Pokojnik je sudjelovao živo kod osnutka hrvatske poljodjelske banke, te je od njenog početka pak do svoje smrti bio predsjednikom nadzornog odbora.

Pokojni generalmajor Tomerlin sahranjen je dne 8. siječnja u 3 sata po podne

uz propisane vojničke počasti i veliko saučešće zagrebačkog općinstva. Pred kućom broj 1 na Prilazu, gdje je ležao na odru pokojnik, sakupiše se pokojnikovi prijatelji, štovatelji i znanci.

Od strane hrvatske poljodjelske banke prisustvovali su sprovodu svi članovi ravnateljstva, nadzornog odbora i činovništvo banke. U 3 sata dignuto je mrtvo tielo sa odra i postavljeno na sjajna mrtvačka kola, te je nakon blagoslova krenuo sprovod kroz Frankopansku ulicu na Kaptol. Sprovod je otvorila eskadrona ulana, zatim odio pješaka, gradjani, nosioc pokojnikovih odlikovanja, vitežki konj u crnini, svećenici, mrtvačka kola sa liesom, rodbina, generalitet i častničke deputacije. Nakon toga je stupao drugi dio počastnog bataljuna i baterije topničtva. Na kaptolu su se poredale vojničke čete ispred nadbiskupskog sjemeništa, te je nakon blagoslova izpalio bataljun 16. pješ. puk. počastnu salvu. Poslie toga krenuše kola uz pratnju ulana i topničtva na Mirogoj. Izpred zbornog zapovjednika bio je na Kaptolu mimohod, a nakon toga krenuše pješaci u vojarnu. Na Mirogoju je baterija topničtva izpalila za vrieme ukopa propisane salve. Slava generalu Tomerlinu!

Glavna škupština.

Zadrugari vrše prava, koja su im po pravilima pridržana, u glavnoj skupštini. Kao što su se nekad kod nas najvažniji narodni i državnički poslovi rješavali na narodnoj skupštini, tako se i danas u seljačkoj zadruzi najvažniji poslovi rješavaju na glavnoj skupštini. I doi ta ne možemo dosta naglasiti važnost glavne skupštine. Tu se izabire predsjednik i ravnateljstvo nadzorni odbor i blagajnik, a o valjanosti ovih ovisi cijeli uspjeh i napredak zadruge. Važna je glavna skupština i zato, jer su njeni zaključci mjerodavni za postupak ravnateljstva i nadzornog odbora, jer glavna skupština zaključuje o samom poslovanju zadruge te mu postavlja granice. Važna je napokon glavna skupština i zato jer je ona vrhovna nadzorna oblast u zadrugi. Glavna skupština nadzire i ispituje rad ravnateljstva, nadzornog odbora i blagajnika, ona može sve te upravnike na red pozvati, ako se ne drže zadružnih pravila, zakona i poslovnika zadruge.

Kad je dakle glavna skupština tako važna u zadrugi, onda treba, da se ravnateljstvo koje saziva glavnu skupštinu dobro za nju pripravi. To će ono učiniti u svojim sjednicama. Izvješća na glavnoj skupštini ne smiju se nipošto ograničiti samo na suhoparno navadjanje brojaka, koliko je u blagajnu unišlo, a koliko iz blagajne izdano novaca. Nije dosta, da se pročita bilanca, onako kako se ona sastavlja i da se obave ostali poslovi, koji su na dnevnom redu. Poslovno izvješće mora u istinu prikazati u pravom svjetlu sav rad zadruge te ustanoviti u koliko je zadruga svoj cilj postigla i dali je i u koliko ispunjava zadaću, koja joj je odredjena na polju narodnog gospodarstva i prosvjete. Sve dogodovštine u zadrugi treba iznijeti na lijepi način, jer će sve to zadrugare zanimati, pače ih mora zanimati. Ta u zadrugi su oni svoji u svome, jer je ona njihova zadruga, oni ju sačinjavaju i oni jamče sa cijelim svojim imanjem za sve obveze njene.

A da bude glavna skupština i zanimiva a ujedno i poučna, dobro je da se na njoj drži po koje predavanje. Ravnateljstvo neka zaključi o čem će se predavati, a onda neka potraži za to zgodnu osobu. Ne mora to biti uvjek baš predsjednik zadruge, već može predavati koji god član zadruge, ako je za to sposoban i spreman. Predavati će se samo o potrebnim i koristnim stvarima, a ne će se nikoga vredjati. Da pak budu svi zadrugari predavanje sa većim zanimanjem pratili, potrebno je da se to predavanje unapred oglasi tako da će moći svaki zadrugar o

dotičnom pitanju sam najprije razmisliti i svoj si sud stvoriti.

Kod izbora predmeta, o kojem će se predavati, treba imati na umu, da je zadaća zadruge gospodarski i ćudoredno unapreditи zadrugare. Prema tome će se predavanja ticati ili gospodarskih pitanja ili ćudorednih i prosvjetnih prilika.

Mi smo napred rekli, da je dobro, ako se takova predavanja na glavnoj skupštini drže. Ako promotrimo pravila zadruge naći ćemo u njima ustanovu § 2. koja veli: Zadatak je zadruge da na temelju uzajamnosti pomaže svoje zadrugare u njihovim gospodarstvenim potrebama, da ih upućuje na pošteno i uredno življenje, da u njima bude svjest za štednju. Prema tome zadruga vrši samo svoju dužnost kada na glavnoj skupštini priredjuje poučna predavanja. Zato ne bi smjelo biti glavne skupštine, koja ne bi tekla onako kako smo to mi sada naveli. Onda će zadrugari u potpunom broju prisustvovati skupštinama i ne će se više čuti tužbe, da su skupštine slabo posjećivane. Onda će zadrugari i nešto od zadruge naučiti, i zadrugari biti će zbilja kao jedna obitelj koju vežu isti ciljevi i tereti iste tegobe. Nestati će one sramote, koja je škodila i ugledu i kreditu zadruga, koje nisu mogle održavati glavne skupštine, jer nije došlo dovoljno zadrugara.

Napokon naglasujemo ovom zgodom, da treba paziti i na to, da svaka skupština u svemu odgovara propisima zakona i pravila. Upozorujemo stoga na ustanove §§ 48. do 57. zadr. pravila i trgovačkog zakona, koje niže navadjamo i kojih se treba strogo držati, jer inače skupština nema pravne valjanosti.

Zadružna pravila vele slijedeće:

§ 48. Zadrugari vrše u glavnoj skupštini prava, koja imadu glede poslova zadruge.

§ 49. Glavne skupštine su redovne i vanredne.

Glavne redovne skupštine sazivlje predsjednik ravnateljstva ili njegov zamjenik najdalje u mjesecu maju svake godine na sjedištu zadruge.

Vanrednu skupštinu mora ravnateljstvo sazvati, kad to zahtieva nadzorni odbor (§ 43.) ili najmanje deseti dio zadrugara, koji imadu pravo glasa (§. 52.); napokon u slučajevima, što su predvidjeni u §§ima 23. i 42. ovih pravila.

Vanrednu skupštinu može sazvati i i nadzorni odbor. Kad glavnu skupštinu traže zadrugari sami, imadu to učiniti pismom, upravljenim na predsjednika ravnateljstva, u kojem treba naznačiti predmete, o kojima žele, da se u skupštini vieća.

§ 50. Skupština se saziva se javnim oglasom na način, koji je u mjestu uobičajen. U oglasu treba naznačiti predmete, o kojima će se u skupštini viećati i zaključivati. O predmetima, koji nisu oglasom stavljeni na dnevni red, ne može skupština ni viećati ni glasovati.

Skupština može se sazvati i ličnim pozivom na zadrugare.

Saziv skupštine ima se oglasiti barem deset dana prije, nego li će biti skupština.

§ 51. Na glavnoj skupštiini predsjeda predsjednik ravnateljstva ili njegov zamjenik. U slučaju, da su ovi spriečeni, bira glavna skupština predsjedatelja iz svoje sredine.

§ 52. Pravo glasa ima samo mužki zadrugar i može ga vršiti samo lično, a ne kroz punomoćnika, nit ga može inače prenieti na drugoga.

§ 53. Glasovanje biva ustajanjem ili dizanjem ruke.

Može se glasati i poimence, ako to zahtieva trećina prisutnih zadrugara.

§ 54. Glavna skupština može donieti pravnovaljane zaključke samo onda, ako je prisutna najmanje polovica zadrugara, koji imaju pravo glasa.

Glavna skupština zaključuje absolutnom većinom glasova prisutnih zadrugara

Ako su glasovi jednako podieljeni, smatra se, da je predlog odklonjen.

§ 55. Ako na glavnu skupštinu nije došao dovoljan broj zadrugara, onda se skupština odgadja na 14 dana, nu i ovaku skupštinu treba osam dana prije oglasiti. Ova skupština stvara pravnovaljane zaključke, koliko god bilo u njoj zadrugara.

§ 56. U djelokrug glavne skupštine spada naročito:

a) birati članove ravnateljstva, njegovoga predsjednika, članove nadzornoga odbora i blagajnika;

b) odlučiti o tome, da li se odobrava predložen zaključni račun (bilanca i račun gubitka i dobitka) i da li se ravnateljstvu udieljuje odriešenje;

c) odrediti nagradu blagajniku:

d) ustanoviti najviše iznos, za koji se ravnateljstvo može zadužiti u ime zadruge;

e) utvrditi visinu kamata na novce, što zadruga, dava u zajam zadrugarima i prima na štednju i na dug;

f) odlučiti, da li zadruga ima stupiti u kakav savez zadruga, koje su ustrojene na osnovu istih načela;

g) odlučiti o promjeni pravila;

h) birati sudce obranike.

§ 57. O glavnoj skupštini vodi se zapisnik u naročitoj knjizi za to.

Voditelja zapisnika naimenuje predsjedatelj skupštine, koji ga prvi podpisuje, a za njim predsjedatelj i dva prisutna zadrugara, koje skupština na to odredi.

Zapisnik ima se u samoj skupštini pročitati i pošto ga skupština odobri, pred svima zadrugarima podpisati i podnieti nadležnomu trgovačkomu sudu.

Ustanove trgovačkog zakona, koje se tiču glavne skupštine, jesu slijedeće:

§ 177. Glavna skupština ima se svake godine barem jedanput sazvati. U svakom razpisu imadu se naznačiti razpravljati se imajući predmeti glavne skupštine Valjana odluke može se donieti jedino vrhu predmeta tim načinom navieštenih. Iznimka u tom obziru imade mjesta glede predloga, učinjenoga da se sazove nova glavna skupština.

§ 178. Zadrugari, zastupajući deseti dio temeljne glavnice, vlastni su u svako doba uz naznačenje razloga i svrhe zahtievati, da se sazove glavna skupština. Ne zadovolji li za osam dana zahtievu tomu organ, imajući vlast sazivanja, razpisuje na prošnju interesovanoga ili interesovanih glavnu skupštinu nadležni sudbeni stol.

§ 180. O svakoj glavnoj skupštini imade se voditi zapisnik, u koj se imade uvrstiti imena prisutnih zadrugara. Zapisnik taj glavne skupštine imade ravnateljstvo bez odvlake predložiti u izvorniku ili legalizovanom prepisu nadležnomu sudbenom stolu.

§ 181. Zaključke glavne skupštine, koji se tiču preinake družtvenih pravila, razvrgnuća ili sjedinjenja družtva s inim kojim družtvom, imade radi upisa u registar tvrdka trgovačkih ravnateljstvo prijaviti sudbenomu stolu. Prije obavljenja upisa ne imaju pravne krieposti spomenuti zaključci.

Obnarodovanje upisa potrebito je tada samo, ako se njim promienjuje, što je bilo sadržano u prijašnjem obnarodovanju.

Glede pravne krieposti donešenih zaključaka prama trećim osobam služe mjerilom odredbe, sadržane u §§ 9. i 19. ovoga zakona.

§ 218. Članove ravnateljstva, u koliko čini ili propusti njihovi ne padaju pod odredbe kaznenoga zakona, imade nadležni sudbeni stol odsuditi na zatvor do tri mjeseca:

kada hotomice krivo vode zapisnike glavnih skupština;

kada u poslovih, pridržanih glavnoj skupštini postupaju samovoljno.

§ 221. Globom do dvije hiljade K imadu se kazniti:

1. članovi ravnateljstva, kada proti odredbi § 198. propuste 8 dana prije glavne skupštine obnarodovati bilancu i iz-

vješće; ili kada ne predlože zapisnike glavnih skupština nadležnom sudbenomu stolu;

2. organ, obvezan sazvati glavnu skupštinu, kada istu skupštinu ne razpiše barem jedanput svake godine (§. 177.).

Seljačke zadruge i preporod hrvatskog seljačtva.

Govorio na glavnoj skupštini hrv. seljačke zadruge u Belcu od 20. svibnja 1906. podpredsjednik Fran Cesarec.
2

Za to je naša zadruga s veseljem pozdravila djelovanje poljodjelske banke, koja si stavila zadaću, da kupuje zemljišta u nenapučenim krajevima, te ih parcelira i onamo naseljuje naše ljude. Kad bi kod nas bilo toliko znanja, koliko je neupućenosti, kad bi bilo toliko ozbiljnosti, koliko imade površnosti, kad bi bilo toliko rada, koliko imade govora, držim, da bi ovo životno pitanje za našega seljaka ispalo dobro, sretno i povoljno. Naša je zadruga, što no riječ, izniela to pitanje na dnevni red. Ona je držala dva dogovora o toj stvari, ona je išla na ruku onome, koji se odselio i onima, koji su od njega kupili zemljište, vršeći kod toga svoju zadaću, koja ide za tim, da seljak dodje do zemljišta, pak da što većma uzmogne na svojoj vlastitoj grudi ojačati i obezbiediti svoj život i život svoje obitelji. U istom pravcu radila je zadruga i onda, kad je smjesta poduprla svoje članove kod kupnje zemljišta, što je g. predsjednik razprodavao. Jednom rieči i zadruga ide za tim, da što je u njezinoj vlasti sve učini, kako da njezini članovi što većma prošire svoje zemljište, svoj posjed. Za to, kako je zadruga do sad išla na ruku svakome, koji si ma gdje kupio zemljišta, ona će to činiti i u buduće, držeći, da se jedino tako može pridići naše seljačtvo, ako mu se dade dovoljno zemljišta na kome će moći uzdržavati sebe i svoju obitelj.

2. Rekao sam nadalje, da se naše seljačtvo može pridići, ako što bolje, što svestranije i unosnije obradjuje svoje zemljište. Svatko znade, da su danas potrebe i potrošci mnogo veći, nego su bili prije 20 ili 30 god. Naravski je dakle, da se i ima ići za tim, da zemljište više nosi, no što je nosilo prije 20 ili 30 god., a to je moguće, ako se zemljište što moguće razboritije obradjuje. Danas više ne vriedi ona: gradi kotac, kano otac, — već: izvuci iz zemlje uz što manje troška, što više koristi. Da naše ratarstvo što većma uznapreduje, naša je zadruga uložila sve svoje sile i u prošloj godini.

Naš bregoviti kraj nema dovoljno livada, da se marvogojstvo uspješno gojiti uzmogne. Bez blaga nema gnjoja, bez gnjoja nema ploda. Za to je naša zadruga pregnula ovamo, da se u nas što više sije djeteljine, da se na taj način nadoknadi pomanjkanje krme. Za to se zadruga stara, da članovi njezini dodju do valjanog i što moguće jeftinijeg djeteljinog sjemena; jer djeteljina ne daje samo dobru i izdašnu krmu, već sabirući iz zraka dušik, ona i gnjoji zemlju.

Da što većma unapriedi ratarstvo, zadruga košto je poznato, naručuje za svoje članove razno sjemenje, naručuje liko, galicu, pak prema potrebi kukuruz, strojeve itd.

Naši brežuljci i dolinice kano da su stvorene za voćarstvo. Zadruga je i toj privrednoj gospodarskoj grani posvetila svoju pažnju. Ne treba da ovdje nabrajam tolike i tolike koristi, što ih čovjek ima i imati može od voća. To je poznato, ali je poznato i to, da se je tome do sad malo ili ništa pažnje posvećivalo. Da i u tom krenemo korak napried, zadruga je za članove naručila 300 komada jabučnih cjepova najbolje vrsti. Ti su cjepovi razgrabljeni upravo na jagmu, a to je znak, da je zadruga u tom pogodila želju i potrebu svojih članova, pak će i u buduće

i zborom i tvorom pridizati tako jeftino, a ipak tako unosno, ali na žalost zapušteno naše voćarstvo.

Još treba da spomenem jednu važnu stvar, koju je uvela naša zadruga gledom na naše ratarstvo, a to je upotrebljavanje umjetnih gnjojiva. Napredne zemlje i narodi upravo su preporodili svoje ratarstvo pomoću umjetnih gnjojiva. Naša je zadruga držala svojom svetom zadaćom, da svoje članove upozna i tim pomoćnim sredstvom u narod. gospodarstvu. Uspjeh nije izostao. Naši članovi već upotrebljavaju sadru, Thomasovu drozgu i superfosfate, a držim, da svaki, ko je jednom počeo upotrebljavati umjetna gnjojiva, da će jedva ili bar veoma teško napustiti njihovu uporabu. Jedno se prigovara: umjetna gnjojiva izcrpljuju zemlju! Na to odgovaram samo ovo: ko se većma izmučio, onaj, koji je čitavi dan čirio perje, ili onaj, koji je radio čitavi dan lopatom? Ako jedan komad usljed umjetnog gnjoja dade 10 mc. priroda, a bez umjetnog gnjoja 7 mc. znak je, da je zemlja više radila, odnosno se i trošila. Ali, ako sam izdao za umjetni gnjoj 16 K, a prirod sam povisio za 100 K, držim, da je napredak očit ko na dlanu. U ostalom vi sami pravite pokuse sa umjetnim gnjojenjem, čekajmo dakle kaki će biti uspjesi! Svršiti će se.

Seljačke udruge i pučke knjižnice.

Novim stoljećem razmišljaju sva vrijedna narodna djeca sve više i više, kako bi se hrvatski narod što prije podigao u blagostanju i prosvjeti. U tu svrhu stvaraju se širom domovine različne udruge gospodarstvene i prosvjetne; ovim pak sredstvima udaraju se pravi temelji blagostanja i društvenog odgoja, koji mora biti dolje a ne gore.

U nas se obično prosvjeta širila počevši odozgor. Naobraženi su slojevi nove misli brzo shvatili i prokuhali ih, pak su i opet u brzo bili željni novih misli. Tako su većinom radili naobraženi razredi naroda, a na temelj — na seljaka i radnika — su posve zaboravili. Do njih su se snizavali samo svećenici, učitelji i neki rodoljubi, a drugi manje već samo onda kad ga je trebalo izrabiti u njihove svrhe za „više“ ciljeve. Vrlo se često seljak i radnik morao uvjeriti o neplemenitosti takovih težnja, jer se premalo učilo i upućivalo u onom, što je za nj. Govorilo mu se gdje kad i ono, što je u njemu probudjivalo više životinju, nego čovjeka. Nijetile se u njemu strasti, mjesto da se obuzdavaju ili oplemenjuju.

Da će od sada biti bolje — daju nam jamstva nova udruženja. Hrvatski narod počeo je uvidjati uzroke svom zlu životu i radu — koji su ga uzroci doveli do zdvojnosti. On se udružuje, — nastoji oko veće naobrazbe, da može lakše živjeti i bolje raditi. — Ovaj nas pojav veseli osobito, jer se čvrsto nadamo, da će sve što može misliti u tom pravcu raditi i jedan drugoga poticati i pomagati.

Nitko ne može zanijekati, da nijesu seljačke udruge, što ih je u život privela hrvatske poljodjelska banka, donešle hrvatskom narodu mnogo koristi, a svakim danom donose i više. U ovoj zajednici pomoglo se mnogomu pojedincu i cijelomu kraju. Više ljudi, više zna, — tako i seljaci udruženi u seljačkoj udruzi — dodju na mnoge potrebne narodne stvari i udruženja na koje pojedinac ne bi došao. Jedna ovakva potrebna narodna udruženja jest osnivanje pučkih knjižnica. To su duševni zdenci, gdje će narod naći dobro štivo i čitati i bogatit se znanjem, bez kojega ne može u životu lako živjeti. Ovaki duševni zdenci potrebni su za naš duševni napitak isto tako kao i zdravi zdenci, za koje se brine svaki valjan gospodar, da je u blizini njegova doma, jer iz njega vadi svježe okrepe za svoje tijelo. Mnoge hrvatske seljačke udruge osnovale su i pučke knjižnice u svojim prostorijama.

Ove vrše lijepo svoju zadaću Od kako je u Zagrebu osnovano društvo za pučku prosvjetu, radi se uporno oko toga, da svi članovi seljačkih zadruga — pristupe kao članovi društva za pučku prosvjeta. Oko toga radi se ne samo kod nas već u Dalmaciji i Istri. Sva je prilika, da će stvar doskora uspjeti. Osnovane seljačke udruge živo se zanimaju, kako bi što prije bile i osnovane pučke knjižnice kod njih. — Ništa lakše. Malo dogovora, malo rada, malo volje i stvar je polučena. Mi ćemo obzirom na razne upite ovdje o osnivanju pučkih knjižnica potanje progovoriti.

Svaka seljačka udruga, koja želi, da se osnuje odmah pučka knjižnica — treba da nadje prikladnu sobu — a možda ako nema posebne sobe, da upotrebi onu u kojoj se uredjuje. U ovu sobu treba smjestiti ormar sa više pretinaca — u koji bi se uvrštavale knjige za pučku knjižnicu. Tiskanica, kataloge i nešto knjiga — dobit će pojedina seljačka udruga od društva za pučku prosvjetu. Nešto knjiga skupit će se medju nekim članovima udruge. Dat će nešto mjesni župnik, učitelj, gospoda činovnici u koliko imadu zgodnih knjiga. Svaka udruga — može da žrtvuje toliko, da se začlani na knjige Matice Hrvatske, knjige društva sv. Jeronima možda jednom za uvijek. Osim toga može udruga — koja je vlasnicom knjižnice predati upravu nad knjižnicom nekolicini članova udruge, koji će voditi svu brigu — glede nabave knjiga, uvezivanje, naručivanja pučkih novina, posudjivanja itd.

Svaka pučka knjižnica mora da ima svoju sobu, koja služi za čitaonicu članovima. U ovoj sobi treba da su listovi (novine), za koje se odbor odluči, ljudima pri ruci za čitanje, a ne pod ključem u ormaru. Pod ključem neka su samo knjige. koje će se posudjivati u stanovito vrijeme kad knjižničar odredi. U prostorijama knjižnice ako nema u blizini škole i većih prostorija mogu se držati i predavanja za koja se odbor knjižnice odluči. Sve to može se u najkraće vrijeme u život privesti.

Potanje upute dobit će pojedina seljačka udruga od društva za pučku prosvjetu. Posebnih prijava kotarskoj oblasti ne treba, jer će sve to učiniti samo društvo za pučku prosvjetu. — Za sada — glavno je to, da sve seljačke udruge nastoje, da svi članovi udruge pristupe kao članovi društva za pučku prosvjetu, da izaberu odbor od 3—6 lica, koji će voditi brigu za pučku knjižnicu, za pučka predavanja, tečajeve za nepismene za širenje dobre i potrebne knjige itd. — To bi bila prosvjetna podružnica društva za pučku prosjetu pod zaštitom seljačke udruge. Prosvjetna i gospodarstvena udruženja moraju se svagdje podupirati, jer jedna i druga imadu isti cilj t. j. probuditi hrvatski narod na složan rad, koji vodi do zdrave prosvjete, prosvjetom do blagostanja i slobode. Gdje su pučke knjižnice već osnovane, treba nastojati da se dobrim knjigama umnažaju, da se knjige ukoričuju, da se u prostorijama pučke knjižnice uredi za čitaonicu t. j. više klupa, stolaca i stolova, kamo mogu članovi dolaziti čitati.

Mnoge seljačke udruge imaju već krasne domove kao ona u Jelenju — a potrebno je da svaka udruga dodje do svog doma. U ovom domu naći će se Hrvati češće u razgovoru za sva njihova životna pitanja, dizat će blagostanje, širit će prosvjetu. Seljačke udruge obzirom na neizmjernu korist, što je mogu donositi narodu pučke knjižnice ne bi smjele ni časa časiti, a da ih odmah ne osnuju. Pri tom plemenitom poslu našli se svi!

Dr. Stjepan Ortner.

Kako treba sijati crvenu djetelinu.

Koliko nam je crvena djetelina pripomogla podizanju našega marvogojstva,

o tome ne treba mnogo raspravljati, jer to mi gospodari svi znademo, koji smo na tome radili. Ali na već započetom putu ne smijemo sustati, već moramo i dalje što više brige i mara posvetiti podizanju našega stočarstva, jer ono još nije došlo do one visine, na kojoj bi usljed naših prirodnih prilika moralo stajati, a usporedo s ovim podizanjem stočarstva mora se širiti i uzgoj raznih krmnih bilina, osobito crvene djeteline.

Crvena djetelina zahtjeva plodno i rahlo tlo, pa ju stoga treba sijati na onakovo zemljište, gdje je prošle godine stajala jedna okopavina kao n. pr. kukuruz, repa, krumpir itd. Takovo tlo moramo u jesen kada smo svršili sve poslove oko sjetve ozimih usjeva i oko spremanja na polju se još nalazećih raznih plodina, duboko preorati te ovako preorano ostaviti do proljeća. U proljeće pred sijanje nije potrebno opet orati, već se to zemljište pozubi teškom zubačom ili prorahli ekstirpatorom i nakon toga odmah započne sa sijanjem.

Pošto djetelina u svojoj mladosti treba zaštite, osobito joj škodi proljetna dugotrajna suša, to se ne sije sama za sebe nego u koji drugi usjev a najbolje je, ako se sije u zob, jari ječam ili u jaru grahoricu. Njekoji gospodari siju djetelinu s proljeća i u ozimu pšenicu i ozimi ječam, gdje takodjer može dobro uspjevati, ako se kod sjetve u proljeće pomno postupa. Ako sijemo djetelinu u proljetni usjev, to se najprije na pobranano tlo posije n. pr. zob i to mnogo riedje, nego ako ju sijemo samu za sebe. Po 1 rali dosta je, ako se zobi posije 45—50 kg. to se sjeme zabrana, ako smo ga rukom posijali, ako je pako zob sijana redomičnim sijalom, to onda za strojem nije potrebno zabranati sjeme, osim ako je takova suša, da sjeme ostane na površini ležati. Čim smo zob posijali i zabranili neka se odmah sije djetelina i to ili rukom ili strojem tako, da na 1 jutro dodje 7—8 kg. sjemene crvene djeteline, nakon toga nega se ili ovo tlo povalja glatkim valjem ili branom od truja. Gospodarima, koji godimice siju velike površine djeteline, preporučili bi, da si nabave za djetelinu posebna sijala, koja mogu naručiti putem Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu, koja imade glavno zastupstvo svjetske tvornice strojeva Clayton i Shuttlewortha. Takav stroj, koji jedan radnik bez velikog napora može poput tačke turati, stoji 98 K, dočim veći stroj koji odmah sije širinu od 380 cm., a vuče ga 1 konj, stoji 140 K, postavljeno u oba slučaja tvornica Beč. Hrvatske seljačke zadruge, u čijem se području sije djetelina u većem opsegu, mogle bi takav stroj kao svoje vlastničtvo naručiti i svojim ga članovima na porabu otstupiti uz stanovitu novčanu odštetu.

Još nješto radi sjemena. Prije jedno 6 godina dolazilo je k nama u većoj množini sjeme američke crvene djeteline, koja kod nas zlo prezimi i daje mnogo manji prirod, a u novije doba dolazi talijanska djetelina, koja isto tako kod nas nepovoljno uspjeva kao i američka. Radi toga upozorujemo gospodare, da ako i je ova djetelina jeftinija, da ju podnipošto ne kupuju, jer će s njome veoma nezadovoljni biti. Radje neka plate za njekoliko filira više, pa će dobiti zdravo i čisto sjeme onakove djeteline, koja kod nas dobro uspijeva. Isto tako neka paze oni, koji kupuju sjeme i na to, da je ta djetelina plombirana sa križevačkom plombom. Kakva sjetva takva žetva! *A. Machnik.*

Umoljavaju se sve hrvatske seljačke zadruge, da što veću pažnju posvete uzgoju štedljivosti navlastito širenjem male štednje sa štedovnicama i štednim kartama — prema naputku u br. 10. ovog lista god. 1906.

Vijesti.

Zadrugarstvo u Moravskoj. Godine 1895. ustanovila se je u Moravskoj prva Reifeisenova blagajnica; a koncem g. 1904. bilo ih je samo čeških 336, koje su imale svoju »Svezu« u Brnu. Imale su oko 42 tisuće članova, više od 22 milijuna uložaka, 200 milijuna zajmova, 132 tisuće čistoga dobitka. Središnja sveza posreduje kupovanjem gospodarskih potrebština, te je g. 1904. svojim članovima kupila 134 vagona umjetnog gnojiva, 540 vagona ugljena, sjemenja itd. Kamatnjak za štedioničke uloške bio je od 3 i $^{1}/_{2}$ do 5 po sto, a za zajmove od 4 i $^{1}/_{2}$ do 6 po sto. — Njemačkih rajfajsenovaka bilo je g. 1905. u Moravskoj 244, koje takodjer imaju svoju »Svezu«.

Odkriće Rajfajsenova spomenika. Prošlo je više od pedeset godina, kako je Vilim Rajfajsen počeo propovijedati ideju zadrugarstva. On je još 1849. osnovao prvu zemljoradničku zadrugu u Flamersfeldu, u ranjskoj provinciji. Od toga doba zemljoradničke zadruge raširene ne samo po cieloj Njemačkoj, već i po Austriji, Italiji, Francezkoj i drugim civilizovanim zemljama.

Ovih dana je u Beču odkriven bronzani spomenik Rajfajsenu. Spomenik se nalazi u domu saveza Rajfajsenovih zadruga Dolnje Austrije.

Zamjerni uspjesi, koji su dosada polučivani uredjenjem velikih ribnjačarstva u Hrvatskoj i Slavoniji dokazom su, kako je unosno sladkovodno ribarstvo u umjetnim ribnjacima u našoj klimi i na našem tlu.

Nisu medjutim samo veliki ribnjaci prikladni za unosno ribničarenje, — već se dade i od manjih površina uredjenjem ribnjaka polučiti kud i kamo veći prirod, nego od slabije oranice ili kiselim travam obrasle livade.

Kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada drži poželjenim, da se za ribničarstvo povoljnim prilikama naše zemlje okoriste i manji posjednici imovne obćine, zemljištne zajednice itd., koji bi po obliku i položaju svojega posjeda imale priliku, da urede veće ili manje ribnjake. Najzgodniji su oni položaji, gdje kroz udolice ili u valovitom terrainu protiču (ili su bar onamo dovodivi) potoci ili ina voda tekućica, nu i bez živog pritoka dadu se u zgodnim prilikama urediti ribnjaci.

Da se svakomu, tko se za uredjenje ribnjaka zanima, što više olakša posao oko uredjenja ribnjaka itd. izaslati će kr. zemaljska vlada na molbu bud privatnih gospodara, bud javnih korporacija, koji razpolažu po svom mišljenju za ribnjak prikladnim zemljištem, — bezplatno svoje strukovne organe, koji će, ako je odnosno zemljište doista za ribnjak prikladno, bezplatno izraditi potrebite nacrte i troškovnike, te ih stranci uručiti i dati joj za provedbu posla nuždne upute.

Osim toga podieliti će kr. zemaljska vlada bezplatno za prvo napučenje ribnjaka nuždnu ribju mladj.

Molbe se imadu podnašati putem nadležne političke oblasti kr. hrv. slav. dalm. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove.

Kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove.

Vlastnik i izdavatelj: Hrv. poljodjelska banka. Tisak F. Bogovića, Zagreb, Preradovićeva ul. 5

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Uredjuje:
Dr. KRUNOSLAV JANDA.
Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI: Za oglas na čitavo strani plaća se K 20. Za oglas na polovici strane K 11, a na četvrtini strane K 6. Oglašivanje na posljednoj strani stoji K 30.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. II. Zagreb, 31. prosinca 1906. Broj 3.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Naišli smo na više mjesta, da su zadrugari primili zajam od zadruge u svrhu otplate duga drugim vjerovnicima, ali oni toga duga u istinu nisu isplatili, nego su dobiveni zajam upotrijebili u nedozvoljene, a redovito i beskorisne svrhe.

Opominjemo radi toga ovime sve zadruge, da se kod isplaćivanja ovakovih zajmova strogo drže propisa poslovnika i upute u br. 1. Hrvatskog udrugara o. g. str. 7. pod naslovom „Postupak kod isplate zajmova“ — t. j. da zajam dozvoljen zadrugaru za otplatu drugog duga, ni u kojem slučaju ne isplaćuje njemu na ruke, nego izravno bilo osobno bilo poštom na ruke samog vjerovnika.

Molimo, da se ova ustanova nigdje ne mimoidje.

Istodobno upućujemo zadruge, da sve zajmove kućnim zadrugama vazda i svagdje uknjižuju, jer je to jedini siguran način kod takovih zajmova da zadruga ne dolazi u pogibelj. Može se naime dogoditi, da kućna zadruga, prem je seljačkoj zadruzi doprinijela i dozvolu kot. oblasti za podignuće zajma — ide kasnije u drugi novčani zavod i tamo digne zajam uz uknjižbu prava zaloga na svoje nekretnine. Time je selj zadruga izgubila svaku sigurnost za svoju tražbinu. Da zadruge budu sigurne nužno je, da sve ovakove zajmove uknjižuju, pak ih mi ovime pozivamo, da tako čine.

U Zagrebu, 28. prosinca 1906.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

POZIV.

Da Hrvatska poljodjelska banka može svoja opažanja o poslovanju sa hrv. seljačkim zadrugama istaknuti i puteve za daljne poslovanje sa samim zadrugama sporazumno ustanoviti, a s druge strane, da bude hrv. selj. zadrugama pružena prilika, da svoje želje i potrebe hrvatskoj poljodjelskoj banki na uvaženje predlože, kako bi se postiglo jedinstveno i koristno djelovanje zadrugarstva, odlučilo je ravnateljstvo hrvatske poljodjelske banke da i ove godine sazove predsjednike ili izaslanike svih hrv. selj. zadruga na skupni dogovor.

U tu svrhu saziva se ovime

Sastanak

na dan poslije glavne skupštine dioničara hrvatske poljodjelske banke t. j. na dan **5. travnja 1907.** točno u 9 sati u jutro u prostorijama bankinim Preradovićeva ulica br. 5 I. kat sa slijedećim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjedatelja.
2. Život i rad F. W. Raiffeisena (predaje Dr. Krunoslav Janda, tajnik H. P. B.)
3. Izvještaj o djelovanju zadruga u god. 1906. (izvješćuje Josip Cvetko tajnik H. P. B.)
4. Osjeguranje blaga (razlaže Artur Machnik činovnik H. P. B.
5. Predavanje o zadružnoj prodji žitka (drži Krešimir Tomljenović predsjednik nadz. odbora h. s. z. u Novom Slankamenu)
6. Akcija za ishodjenje oprosta od poreza i biljegovina kod hrvat. seljačkih zadruga (izvještaj Dra. K. Jande, tajnika H. P. B.
7. Razni predlozi.

U Zagrebu, 24. veljače 1907.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Pošto se sve više približaje vrijeme proljetnim gospodarskim radovima, to ovime pozivamo sve Hrvatske seljačke zadruge, da si još za vremena nabave sve potrebite gospodarske potrepštine, kako ne bi poslije nastalo zatezanje sa otpremom dotične robe, a nije isključeno, da ne bi stanovitoj robi

poslije i cijena poskočila. Stoga će biti probitačno, da Hrvatske seljačke zadruge prigodom obdržavanja ovomjesečnih skupština stvore zaključak glede nabave tih potrepština i odmah na potpisani zavod otpošalju dotične narudžbe, kako bi im roba pravodobno u ruke stići mogla.

Osobito preporučamo nabavu:

1.) **Raznih strojeva**, upozorujuć kod toga na našu okružnicu objavljenu u broju „3. Hrv. Udrugara" od 31. prosinca 1906. Kod nabave strojeva preporučamo, da zadruge ne gledaju toliko na cijenu, već neka nastoje nabavljati jake i svrsi odgovarajuće strojeve, ako im je i cijena nešto veća. Uslijed nastale skupoće u svemu, ne može dobra roba biti jeftina. Mi zastupamo tvornicu, koja proizvodi samo dobru robu, jer smo toga mnienja, da dobra roba nije nikad skupa, već naprotiv jeftina. Cijenici strojeva, u koliko ih zadruge još primile nisu stići će ovih dana.

2.) **Originalne Vermorel štrcaljke** za modru galicu, koje potiču izravno iz Francuske, a pokazale su se do sada najbolje i najtrajnije, a ne iziskuju nikakav popravak, jer su solidno iz bakra izradjene. Cijena je ovim štrcalkam K 46·— postavno kolodvor Budimpešta, gdje se nalazi glavno skladište.

Sumpora uz cijenu od K 14·35 po 100 kg. postavno kolodvor Rieka.

4.) **Rafije** uz cijenu od K 70.— po 100 kg. postavno kolodvor Zagreb.

5.) **Umjetnih gnojiva** i to Thomasove drozge, kainita i čilske salitre. Ako će njekoja ova umjetna gnjojiva zadruge trebati tek u jesen, to unatoč tome neka narudžbu sada učine, da ih se u predbilježbu uzeti može i da su tim sigurniji, da će u jesen to gnojivo doista dobiti i to uz što nižu cienu.

Ne primaju se narudžbe više za ovogodišnje raspačavanje modre galice, jer je već sva zaliha galice iscrpljena Pošto galica u cijeni vanredno raste, to preporučamo svim zadrugama, da potrebu galice za buduću godinu najkasnije do konca mjeseca rujna o. g. nama priopće, jer će se time sa tvornicom moći sklopiti jeftini i velik zaključak na toj robi, a u interesu je i samih zadruga, da si osiguraju još za vremena uz nižu cijenu potrebe svojih članova, da time ne ostaju bez toga kao mnoge ove godine, gdje neprestano stižu upiti za galicu, a ista je već uslijed prije nadošlih narudžba raspačana.

Narudžbe na gore navedene potrepštine neka se šalju na:

Hrvatsku poljodjelsku banku u Zagrebu
dioničarsko društvo.

U Zagrebu, 15. veljače 1907.

Što moramo činiti u mjesecu ožujku.

a) u sadrugi:

Predsjednik će održati mjesečnu sjednicu ravnateljstva i ako još nije, sazvati će tečajem ovog mjeseca redovnu glavnu skupštinu, ako su zaključni računi gotovi i po centrali odobreni. Pribaviti će si nadalje uputu o tom, što i koliko gospodarskih potrepština će članovi udruge trebati i onda odmah poslati narudžbu hrvatskoj poljodjelskoj banki.

Blagajnik je valjda odaslao sudu abecedni popis svih članova, a ako još nije, neka to bezodvlačno učini prema naputcima u prijašnjim brojevima ovih novina. Glede zaključnih računa upozoruje se na ono, što je prije o tom pisano. Koncem mjeseca ožujka mora sudu prijaviti pristupivše i istupivše članove. (Vidi o tom „Hrvatski Udrugar“ I. str. 90.).

Nadzorni odbor neka u ovom četvrtgodištu, koje se svršava mjesecom ožujkom, pregleda osim zaključnih računa i sve poslovanje zadruge počam od 1. siječnja 1907. Navlastito neka pri tom pazi, jeli ima što zaostalog plaćanja kamata i otplate glavnice, pak ako na takovo što naidje, neka stvori zaključak, kojim se ravnateljstvo poziva da to bezodvlačno uredi.

*b) u gospodarstvu:**

Premještaj preostalo žito, što ga imaš još u žitnicama. Priredjuj sjeme za jari (rani) usjev. Po dvorištu prigrni balegu, blato i smeće na kupove za gnoj. — Za vedra dana pretoči po drugi put vino, prije nego počne drugo vrenje. Prazne lagve čvrsto zabrtvi, da ne opljesnive. — Za sunčana dana prevjetruj očišćene staje. Snaži češalom i kefom marvu; prigledji nije li koje obušivilo, ili od nazebe postradalo; pripazi na bredje krave, te obilnije krmi svekoliko blago. Ovce možeš na suhe livade izgoniti na pašu. Od krmadi za prigoj odaberi zdave odojke; proljetni odojci najbolji su za rasplod. Nasadjuj perad: kokoši, guske i patke. — Početkom ovoga mjeseca zadnje je vrijeme, da narežeš mladice za pitomljenje. Doba je, da spajaš i cijepiš divljake Nastavi čišćenje voćaka i gusjenica. Obrezavaj voćke, dok još ne mezgaju. Sij voćno sjemenje: pećke i koštice, zatim kostanje i orahe. Hora je, da presadjuješ dorasle ciepove u trnac ili voćnjak; sadi što više možeš tro- i četvero-godišnje šljive, koje se mogu saditi i po suhim obalam potočnim i na sjenokošama. Ne zaboravi okopati stare voćke. U vrtu sij kupus (zelje za rasad), peršin, salatu, špinac, luk, mrkvu, (merlin) i burak. Okapaj špargu i jagode. Sadi rani krumpir. Usadi na zgodno mjesto presad za sjeme kupusa, buraka, mrkve, kolorabe i kelja. — Sij zob, jaru raž i pšenicu, grahoricu, djetelinu i travno sjeme; koncem mjeseca počni sijati jari ječam. — Najglavnije djelo jest rezidba, koja se mora do Josipova obaviti. Pri rezidbi treba rozgvu i reznike kraće praviti niti ih više ostavljati; lucni od natučena gvoždja ne valjaju. Sadi grebenice. Priredjuj ključice, pa ih zagrni. Visoki čokot prirezuj. Do konca ovoga mjeseca moraju se takodjer vinogradi nakoliti i privezati.

* Prema Deželiću.

O načinu pečenja rakije.

(Predavanje Antuna Gjukića, blagajnika hrvatske seljačke zadruge u Oriovcu na svezadružnom sastanku od 22. ožujka 1906.)

Kako hrvatskim seljačkim zadrugam, tako i hrvatskoj poljodjelskoj banki nije jedini cilj i svrha raditi amo suhoparnim novcem, ako i jest i sa vjeresijskim poslovanjem pomoženo u velike hrvatskomu seljaku. Uslied toga su svi novčani zavodi bili upravo prisiljeni na popust kamatnjaka, čime je pomoženo ne samo našim zadružnim članovima, nego svemu hrvatskom narodu,

Nu koliko se može reći, da je pomoženo hrvatskom seljaku na vjeresijskom, — kud i kamo veća je potreba pomoći mu na polju gospodarstvenom, a kako vidimo, naša se je banka živo zauzela, da ovo djelo malo po malo usavršuje i k svrsi privadja. U prvom redu kupujuć i parcelirajuć veleposjede medju hrvatske seljake, na čemu joj budi izrečena najsrdačnija hvala, vrši ovu plemenitu i rodoljubnu zadaću.

Ali sa samom parcelacijom ne može biti svima pomoženo, već treba u svim stranama Hrvatske, da se narod materijalno diže, a to može biti samo tada, ako se naše zadruge dadu same, — dakako uz pripomoć banke — na polje gospodarstveno, osnivajući razne privredne grane gospodarstva, kako već u kojem kraju potrebe i prilike iziskuju.

Evo da navedem samo jedan primjer, kako se dade uspješno u gospodarstvenoj struci gdjelovati, a taj je kotao za brzo pečenje rakije, koji smo mi za našu zadrugu kupili. Da se uvjerite o velikoj koristi upotrebe ovakovog kotla za zadrugare i nezadrugare, a i o razlici izmedju nove vrsti kotlova, na koji obično za sada samo trgovci peku rakiju — i starih naših seljačkih kotlova, razložiti ću Vam u kratko kakova i kolika je razlika pri uporabi ovih dvaju kotlova.

Vi znadete gospodo, kako seljak više puta mora, kad nešto bolje šljiva urodi, istu trgovcem gotovo pokloniti, a zašto? Glavni razlog je previsoko odmjereni porez na kotlove, koji osobito gotovo onemogućuje pečenje rakije na naše starinske kotlove, jer se sa istima malo puta dnevno peče. Isto mnogo poreza plaća se i za kotao za brzo pečenje, a korist je kud i kamo veća kako ćete moći sada sami razabrati.

Kako rekoh naša zadruga kupila je kotao za brzo pečenje, pak što smo se uvjerili? Uvjerili smo se, da je sa ovim zadružnim kotlom trostruka, a skoro i četverostruka veća korist pri pečenju rakije, nego sa starima našima kotlom. Evo neka svjedoče brojke: Uzmimo najprije sam kotao sa namještajem. Stari naš kotao n. pr. hktl. velik izgleda uzak a dubok radi čega se sporo grije te malo puta peče, bez mješaje i pipe za izpuštavanje komine, nego se ista mora gore izgrabljivati, što je osobito spor posao, pak recimo, sa bakrenim poklopcem i obično drvenom ladionicom, sa širokom pravnom cievlju — stoji po prilici sa uzidavanjem oko Kr. 315.

Novi pak zadružni kotao velik je takodjer oko 1 htl. (113 lit.) širok je a plitak, radi čega se brzo grije i peče, sa mješajnicom sa strane i pipom za izpušćanje pečene komine, kod čega je osobito prednost ta, da se vatra ne mora nikada gasiti, nego čim pečena komina kroz pipu izleti van, šljiva se već pripravljena odmah sipa u kotao pak visokim bakrenim skidajućim poklopcem i vijugastim poput zmije u željeznoj ladionici cievlju, zatim željezna peć za prenašanje te netreba uzidavati i napokon pumpa broj 4 sa potrebnimi željeznimi cievima stoji sve skupa K 617·85. — Istina skoro dva puta toliko, koliko stare vrsti kotao, ali kad prispodobimo vrijednost u pečenju jednoga napram drugom, vidjeti ćemo kolika je golema razlika izmedju njih.

Naš zadružni kotao peče normalno u 24 sata 16 puta, a svaki put dade obične šljivove, ali veoma ukusne rakije, 10 -12 gradi jake (25—30 stupnja) 20—25 litara pomnožimo li sa srednjom količinom 16 X 22 to dobijemo dnevno oko 350 lit. rakije, — dočim sa stare vrsti kotlom iste ovolike veličine, možemo najviše 5—6 puta dnevno peći, ako hoćemo dobiti rakiju od 10—12 gradi, a svaki put dobijemo najviše 18—20 lit., što iznaša dnevno oko 1 hktl. rakije, dok zadružni kako smo vidjeli dade 3 i 1/2 hktl.

Sada da uzmemo troškove. Porez je kod jednog kao i drugog računajuć prama našem kotlu dnevno sa . . . . K 10·80
drva takodjer potroše jednako
oko 1/2 met. . . . . . . „ 2.—

tri radnika trebaju kod jednog i drugog . . . . K 6·—

Ukupno dakle trošak dnevno K 18·80

Zadružni je eto ispekao sa troškom od K 18·80 tri i pol hktl. rakije, dočim onaj stare vrsti sa istim troškom jedva jedan hktl., dakle prama tomu dodje trošak pečenja na 1 hktl. rakije pekuć na stari kotao K 18·80, a na novi samo K 5·37. Sada ako uzmemo u proračunavanje vrijeme od 25 dana pečenja, vidjeti ćemo veliku razliku, troškovi bi iznosili jednog i drugog 25 × 18·80 = 470 K, za ovaj trošak ispekao bi zadružni kotao oko 87 hktl. rakije, dok bi onaj jedva oko 25 hktl. a da bi htjeo onaj stare vrsti ispeći gornju količinu od 87 hktl. trebao bi vrijeme od ciela tri mjeseca, a trošak bi iznosio ne 470 nego 1900 K, — dakle za 1430 K više! Kolike li tu razlike?

Napokon da vidimo kako stojimo u pogledu prodaje sirovih šljiva. Drži se obično, da treba 6 hktl. sirove šljive za 1 hklt. rakije, sada ako je šljiva u cieni recimo od 6 K po hktl. — što je prilično dosta dobra ciena — ali ipak se gubi na njoj ako se sirova proda a ne peče, jer šljiva bi stajala 6 hktl po 6 K K 36·—
pak trošak pečenja, dakako na novi kazan . . . . . „ 5·37

Iznosila bi dakle vriednost šljive sa pečenjem . . . . K 41.37

na 1 hktl. rakije, a hktl. rakije može se prodati najmanje za 45—50 a i više K dakle prama ovomu se vidi, da je dobitak pri pečenju rakije i onda siguran, kada je šljiva u cieni 6 K po hktl., a svaki put kada je šljiva ispod ove ciene gubi se već razmjerno prema cieni iste, pa kako znade više puta biti i po K 2·50 hktl. šljive, koliko li tu propadne narodnoga novca i ode u ruke pojedinaca? A kolika bi istom bila korist, kada bi mi sami šljivovicu putem zadruga prodavali na veliko, izravno velikima tvrdkama, tu bi narod sam pobro onaj dobit, koji sada trgovci dobivaju, koji pokupuju od svakog nas po nešto, bilo u šljivi ili rakiji.

Stoga dakle gospodo predsjednici i blagajnici, nabavite si ovakove kotlove, gdje god to potreba iziskuje, pa ne će naš narod biti primoran šljivu tako reći pokloniti, a špiritom se trovati, — nego će si svaki sam barem za svoj potrošak ispeći. Što se pak tiče koristi što ga zadruga od kazana ima, tu mi je reći, da se isti može sam lahko isplatiti. Neka si zasluži godišnje kamate i 10% otplatu, pak šta će više, jer nije zadruga nabavila kotao, da ubire za nj što viši dobitak i zaslužbu, nego da zadrugarima služi i pomogne, te kako rekoh, da ih gospodarstveno diže.

Toliko sam imao reći na ravnanje svima onima, kojima bi ova stvar bila potrebna znati, ako komu još nešto ustreba saznati, što mu ovdje nije bilo jasno, mi ćamo svakomu rado biti na uslugu.

*

Tko hoće nabaviti takav kotao neka odmah šalje narudžbu hrvat. poljodjelskoj banki jer je sada tome vrijeme.

Narode čisti sjeme za proljetno sijanje.

„Kakva sjetva — takva žetva“ istinita je poslovica, samo što se slabo nje držimo obzirom na dobru i valjanu sjetvu. Nama ovdje ne treba razglabati zašto mora sjeme opredjeljeno, za sijanje biti čisto i zdravo te klicavo, jer to znade svaki gospodar, samo što se onoga, što znade, ne drži — misleći: dat' će Bog — pa će uroditi. Ali poslovica nam opet jedna kaže: „Čovječe pomozi si sam pa će ti i Bog pomoći.“

Pošto se dakle približaje vrijeme sjetve, hora je, da si sjeme valjano za sijanje priredimo. Predpostavljujuć, da je sjeme zdravo i klicavo, moramo nastojati, da nam ono bude potpuno čisto osobito od raznog korovnog sjemenja, jer nam

samo čisto sjeme može dati i čisti plod. Da se postigne čisto sjeme, moramo ga najprije očistiti na vjetrenjači, a onda na trieru. Vjetrenjača će očistiti sjeme od lakih primjesina i zemlje, a trier će iz toga sjemena izlučiti korovno sjemenje.

Vjetrenjaču morao bi imati svaki gospodar, dočim trier mogle bi nabaviti zadruge, pa ga članovima davati na porabu uz malu novčanu odštetu. Nu tom prigodom upozorili bi naše zadruge, da ovakav trier, koji je vlastničtvo zadruge, ne dadu voziti i prenašati od jednog mjesta na drugo, već neka se u tu svrhu opredijeli stalno mjesto, na koje mogu članovi svoje sjeme na čišćenje donijeti ili dovesti. Time će se prepriječiti brzo istrošenje triera i sačuvati će se dulje vrijeme za porabu cijeloj zadrugi. Gdje je zadruga veća, mogla bi se i po 2 triera naručiti. Zadruge kao i drugi gospodari mogu ove strojeve za čišćenje sjemena naručiti kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu, koja za takove strojeve zastupa jednu od najboljih tvornica, a primila se toga zastupstva samo za to, da zadrugari dodju zbilja do dobrih i valjanih strojeva.

Na koncu još nješto. Čitali ste valjda ili čuli, kako ovaj ili onaj trgovac ili gospodar preporuča sjeme za sjetvu, koje da bolje urodi, da daje veći prirod itd. Pitamo, kako su ti ljudi došli do boljeg sjemena? Ono im nije sigurno s neba spalo, već su ga sami uzgojili. Radi toga preporučamo toplo svakomu rataru, da jedan dio onog očišćenog sjemena, što ga je za sijanje pripravio, rukom prebire, kažimo bar toliko, koliko treba za dva do tri sloga. Prebirajuć tako sjeme neka izbere samo najveće i najjedrije i neka pazi, da mu se s tim izabranim sjemenom ne pomješa ništa korovnoga sjemenja. Prirod od ovog izabranog sjemena neka se kod buduće žetve napose omlati ili izvrši i upotrebi za buduću sjetvu. Na godinu pred sijanje treba postupati na isti način i tako ćemo si uzgojiti sami čisto i puno sjeme, a osim toga riješiti ćemo se i raznoga korova, koji znatno umanjuje svakogodišnji prirod. Na to se kod nas još malo pazi, pa bi bilo skrajnje vrijeme, da već i na toj stazi raditi započmeno. Posao nije težak, treba samo dobre volje — a onda će sve ići i naplatiti će nam se trud, što ga u taj posao ulažemo. Što nam koristi najljepše pripravljati zemljište za sijanje, kada nam samo sjeme nije onakovo, kakovo treba da bude. Dakle na posao!

A. Machnik.

Obrtna iskaznica.

U zadnje vrijeme stiglo je sa strane hrvatskih seljačkih zadruga na hrv. poljodjelsku banku više upita, da li si moraju zadruge nabaviti obrtne iskaznice, jer ih oblasti na to pozivaju.

Na ravnanje svih zadruga saopćujemo ovdje, da si svaka zadruga mora nabaviti obrtnu iskaznicu kod nadležne obrtne oblasti (ako je zadruga na selu, nadležna je zato dotična kotarska oblast, a u gradovima: Zagrebu, Osijeku, Varaždinu, Zemunu, Senju, Bakru, Sisku, Karlovcu, Petrinji, Koprivnici, Belovaru, Križevcima, Požegi, Brodu, Mitrovici, Srij. Karlovcima i Petrovaradinu je nadležna obrtna oblast gradsko poglavarstvo).

§. 4. Obrtnog zakona veli: Tko namjerava tjerati na dozvolu nevezani obrt, dužan je nadležnoj obrtnoj oblasti pismeno prijaviti ovu svoju namjeru i prigodom istom iskazati da zadovoljava za samostalno tjeranje obrta zakonskim propisima.

Zadruge moraju iskazati, da su postavili svoga poslovodju (predsjednika).

Na to mora obrtna oblast u roku od 3 dana izdati obrtnu iskaznicu.

Zajedno sa prijavom ima se za obrtne odnosno trgovačko naukovne svrhe platiti u občinsku blagajnu u gradovima i op-

ćinama, koje imadu preko 10.000 žitelja K 10·— u inim mjestima K 2·—. Taj novac plaća se u opć. blagajnu, a potvrda o tom prilaže se prijavi spomenutoj u §. 4.

Prijava sama imala bi se biljegovati i to

u gradovima sa više od 50.000 stanovnika sa K 8·—

u općinama od 10.000 do 50.000 pučanstva sa K 6·—

u onim od 5.000 do 10.000 stanovnika sa K 4.—, a u svakom drugom mjestu sa K 3·—.

Nu pošto mi stojimo na stanovištu, da zadruge ne trebaju biljegovati svojih podnesaka na sudove i javne oblasti, to se ne treba ni ovakova prijava biljegovati već se na čelu napiše: „Na temelju §. 3. zak. čl. XVI. ex 1869. prosto od biljega".

Proljetni posao na livadi.

Da nam livade donesu što veću korist t. j. da nam dadu što veći prirod sijena i otave, to ih moramo njegovati, jer od zapuštenih livada slaba nam je i korist. Ta njega livada sastoji u slijedećem:

Livade treba gnojiti. Kao što oranice tako moramo i livade gnojiti. Gnojiti se mogu stajskim gnojem, gnojnicom, mješancom i umjetnim gnojem. Stajski gnoj mora se još u jesen ili preko zime po livadi razbacati, a u proljeće pokupi se samo od tog gnoja preostala slama, koja se opet za stelju upotrebiti može. Na isti način i u isto vrijeme gnoje se livade i mješancem. Mi bi gospodare osobito upozorili na izvažanje gnojnice na livade. Kod mnogih i mnogih gospodara razlijeva se ta gnojnica po čitavom dvorištu a da ni neznadu kako se skupocjena bilinska hrana u njoj nalazi, koja vanredno povisuje prirod i sijena i otave. Ta se gnojnica izvaža u bačvama na livade, koje bačve imadu straga otvor i spravu za razdijeljenje gnojnice. Takova sprava može se naručiti kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu, a stoji oko K 10·—. Konačno možemo gnojiti livade i umjetnim gnojem osobito sa Thomasovom drozgom i kainitom. Ova se umjetna gnojiva doduše moraju već u zimi po livadi posipati, nu još bi se i ovog mjeseca to učiniti moglo, pa koliko bi ovo gnojivo u manjoj mjeri moguće djelovalo na prirod sijena, to će tim više djelovati na prirod otave. Za 1 ral neka se uzme 300--350 kg. čiste Thomasove drozge ili 180—200 kg. Thomasove drozge i 80—100 kg. kainita, koja gnojiva mogu se takodjer nabaviti kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu. Tko dakle želi ova umjetna gnojiva za livade još ovog mjeseca upotrebiti, neka se što prije obrati narudžbom na gore navedeni zavod.

Krčenje šikare. Na mnogim livadama vidimo razno grmlje i šikare. Ovo ne samo da zauzima onaj prostor, na kojemu bi mogle trave rasti, već su one leglo raznim gusjenicama i inim štetnim zareznicima. Stoga ih treba iskrčiti. Taj posao morao bi se još ovog mjeseca obaviti, u koliko već nije obavljen. Iskrčeno drvo može se upotrebiti kod kuće za gorivo ili — gdje to prilike dopuštaju — može se na livadi popaliti, a pepeo jednolično po livadi razbacati. Njekoji gospodari posjeku ali ne iskrče to grmlje, pa ih tako buduće zime ili proljeća isti posao čeka, jer iz žilja izrastu preko ljeta novi izdanci. Ta prazna mjesta neka se sada posiju djetelinom.

Čišćenje jaraka na livadi. Mnoge livade trpe na prekomjernoj vlagi, koja je uzrokom, da na livadi prevladjuju razne kisele trave, šaš, sit itd. kojih stoka ne samo da nerado i slabo jede, već su one i leglo raznim bolestima, koje se kod stoke pojavljuju. Tih kiselih trava nestati će, ako nestane i onih uvjeta, pod kojimi mogu rasti, naime suvišne vode. Stoga moraju gospodari još ovog mjeseca na livadi iskopati potrebite odvodne jarke za vodu, da voda na livadi ne stoji dugo,

već da što prije oticati može, a starije jarke treba očistiti, da se voda u njima za velikih ljetnih kiša ne zaustavlja, već da brzo oticati može. Time ćemo zapriečiti poplavlenje livada u ljetno doba, koje nam je uzrokom, da za zime spremamo prašno i blatno sijeno.

Brananje livade. U ovo doba, kada okopni snijeg, viditi ćemo na livadi mnoge mravinjake i krtorovine. Ove valja još tekom ovog mjeseca ili prve polovice budućeg mjeseca rastepsti i onu sitnu i rahlu zemlju po livadi razbacati, koja takodjer služi kao neka gnojidba. Taj posao može obaviti i livadna brana, ako krtorovine i mravinjaci nisu već nekoliko godina stari. Livadna brana osim što će nam rastepsti i razrediti ove busene ona će još prozračiti livadu svojima oštrim noževima, usljed čega će moći tlo upiti mnogo vlage, koja će dobro doći travama u ljetno doba, kada nastane suša. Ta livadna brana imade za livadu istu zadaću kao motika za oranicu. Ako tko ustreba takovu branu — a mi ju preporučamo svakomu, — to ju može nabaviti kod Hrvatske poljodjelske banke u Zabrebu.

To su glavni poslovi na livadi, koji će u veliko uplivati na budući prirod sijena i otave, pa ih stoga svakom gospodaru preporučamo, da od tih poslova ne zazire, jer će mu se taj uloženi trud dobro isplatiti.

A. Machnik.

Gospodarska zaklada.

Glavno načelo udrugarstva jest: ljubav napram bližnjemu i to djelotvorna ljubav, koja radi i ide za tim, da bližnjemu pomogne. I baš ovo uzvišeno načelo daje udrugarstvu njegovu snagu, ono je čvrst i siguran temelj, na kom je sazdana velebna zgrada udrugarstva. Ovo načelo isključuje svaku pomisao na to, da se udrugom pojedinci služe u svoje lične svrhe, isključuje potpunoma sebične ljudske porive. Zato je bezuvljetna zapovjed udrugarstva, da su sve službe u udrugi začasne i besplatne (osim blagajnika, koji dobiva neku odštetu za svoj trud) i da se čisti dobitak ne smije dijeliti medju članove. Ipak se udružnim poslovanjem stiče nekakav — ako i mali — dobitak, iz kojega se po zakonu mora skupljati pričuvna glavnica. Zakon ne veli, da se sav čisti dobitak imade prinjeti u pričuvnu glavnicu, ali kako se po načelima udrugarskim ništa od dobitka ne smije medju članove podjeliti, to sav čisti dobitak ide u pričuvnu glavnicu. Pričuvna glavnica služi za pokriće nepredvidivih gubitaka. Udruga se može prevariti i dati kome zajam, a taj ga ne vrati a niti se može od njega utjerati, pak da ne trebaju onda udrugari posezati u svoj džep i taj manjak namiriti, isplaćuje se on iz te pričuvne glavnice. Pričuvna glavnica pruža sigurnost vjerovnicima, od kojih udruga pozajmljuje potrebni novac i ona daje udrugi značaj urednog i pouzdanog zavoda.

Pričuvna glavnica raste, jer joj se svake godine sav čisti dobitak priklapa. Nakon nekoliko godina naraste pričuvna glavnica na prilično lijepu svotu. Kada bi to tako išlo 10, 20, 50 ili više godina pričuve bi činile jako veliku svotu novaca, veću nego što treba da iznose. Zato kad će pričuvna glavnica doseći iznos, koji će biti dovoljan za pokriće možebitnih gubitaka, kada će, recimo, one narasti na svotu od 6000 do 8000 kruna, onda se pričuvna glavnica ne će trebati dalje povisivati. I sada nastaje pitanja, kuda sa dobitkom udruge? Medju članove se ne smije dijeliti, jer bi onim časom udruga prestala biti udruga. Pričuvna glavnica ga više ne treba, dakle kuda s njim?! Na ovo pitanje nije teško odgovoriti. Kod nas Hrvata ima toliko toga još za izgraditi, da nismo nikada u neprilici kud ćemo s novcem. Kamo sreće, da ga što više imade!

Dakle, kada više ne će trebati povisivati pričuvne zaklade, onda će udruga

čisti dobitak upotrebljavati u druge svrhe, ali ipak samo one, koje su udrugama u opće postavljene, a to su: gospodarsko i ćudoredno unapredjenje seljaštva. Udruga će dakle osnovati posebnu jednu zakladu — gospodarsku zadrugu — u koju će sav daljni čisti dobitak metati i tom zakladom će ona postizavati svoje svrhe. U pravilima većine naših zadruga nema govora o gospodarskoj zakladi, već se samo govori o pričuvnoj glavnici. U novim pravilima, što ih je Hrvatska poljodjelska banka izradila govori se u §u 15. i 59. o gospodarskoj glavnici. Ali niti prema tim pravilima ne smije se prestati sa povisivanjem pričuvne glavnice. No pravila dadu se i promijeniti, kada bude za to došlo vrijeme i zgoda. Kada bude pričuvna glavnica dosta velika, može se preći k povišenju isključivo gospodarske zaklade.

Iz te zaklade kupiti će udruga razne gospodarske strojeve, koje si pojedinac ne može kupiti, pak će ih pozajmljivati svojim udrugarima ili besplatno ili uz neku odštetu. Iz te zaklade moći će udruga poslati kojeg svog čovjeka na gospodarsku kakovu školu, da se izobrazi u gospodarstvu i da vrativ se kući svojim znanjem obogati svoju braću. Ili će udruga sama otvoriti školu gospodarsku, košaračku, mljekarsku itd. u kojoj će se odrasli ljudi i momci učiti naprednom gospodarstvu i drugim korisnim stvarima. Iz te zaklade moći će udruga kupovati dobre i korisne knjige, koje će ili pokloniti ili posuditi svojim članovima. Može zadruga iz te zaklade nabaviti lozu, voćke i sjemenja te ih badava porazdjeliti medju zadrugare, može učiniti nešto opće korisna za čitavo selo, primjerice može dati provesti kanalizaciju ili slično što. A tko bi znao izbrojiti sve dobro i lijepo što može udruga iz gospodarske zaklade učiniti, ako se uz dobru i plemenitu volju nadje nešto novaca!

To sve ovisi o posebnim prilikama udruge i o potrebama dotičnog kraja, ali držimo, da je svakome jasno, da uz valjanu upravu mora gospodarska zaklada postati izvor blagostanja seljačkog pučanstva. Djelovanjem te gospodarske zaklade unaprediti će se gospodarski i pojedinac i cijeli poljodjelski stalež u opće. Pa kako smo na početku ovih redaka naglasili, da udrugarstvu nije svrha, da udovoljava sebičnim nagonima pojedinca, da ono ne ide za neposrednim dobitkom i osobnom koristi pojedinih članova, tako se sada opet na to vraćamo ističuć, da će baš gospodarskom glavnicom udruga najbolje udovoljiti svojoj uzvišenoj zadaći, da će baš njom još bolje učvrstiti ovaj temelj, na kojem je sazdana.

No sa sakupljenjem gospodarske zaklade ne treba čekati dotle, dok pričuvna glavnica postigne dovoljnu visinu, koja odgovara opsegu zadruge i veličini prometa. Može se s time i prije započeti tako da će se pričuvna i gospodarska glavnica uporedo sakupljati. Recimo jedna udruga ima danas pričuvnu glavnicu od K 2000. Takova može na glavnoj skupštini zaključiti, da će se odsele svake godine polovica čistog dobitka unijeti u pričuvnu, a druga polovica u gospodarsku zakladu tako dugo, dok pričuvna glavnica ne dosegne iznos od K 8000. Nakon toga će sav čisti dobitak teći samo u gospodarsku zakladu.

Vidjeli smo sada kako je to korisna uredba, ova gospodarska zaklada, vidjeli smo, koliko se dobra i koristna može njom postići, pak je sad red, da upozorimo sve udruge, da se one ovim blještavim ciljem ne bi dale zavesti na to, da po što po to uznastoje čim prije doći do pristojne gospodarske zaklade. To bi bilo zlo. Udruga ne smije ići za tim, da odmah druge ili treće godine svog opstanka imade već gospodarsku zakladu, jer bi se do tog došlo samo na uštrb same udruge i njenog urednog poslovanja. Udruga se ne smije baviti špekulativnim poslovima, ne smije u prvom redu ići za dobitkom i u opće, ne smije ići za velikim dobitkom, već se mora lijepo zadovoljiti sa malom dobiti i

od te dobiti sabrati gospodarsku zakladu, To ne mora biti preko noći, a znamo svi, da za velike stvari treba i mnogo vremena. Tako neka se polagano, ali sigurno sakuplja ta zaklada, taj izvor sreće i blagostanja, pa makar mnogi udrugar ni ne doživio plodova ove muke i samozataje. Ako ne će on, uživati će njegova djeca blagodati gospodarske zaklade, a time je on i zasvjedočio, da mu je do opće dobrobiti a ne do svoje koristi.

Vijesti.

Učitelji za seljačke zadruge. Zemljoradnička zadruga, list glavnoga saveza srpskih zemljoradničkih zadruga u Beogradu donosi u zadnjem svom broju slijedeću vijest:

Prvih dana mjeseca studenoga prošle godine, učitelji okruga rudničkog, držali su svoj okružni učiteljski zbor, koga je sazvao, po odobrenju gospodina ministra prosvjete, okružni školski odbor, na kome je bilo 64 učitelja i učiteljica.

Ovaj je zbor trajao pet dana. Na njemu su pretresana, unapred istaknuta, vrlo važna pitanja, koja su se ticala škole i nastave, kao i prosvećivanju našeg naroda i u vezi s tim, dužnosti učitelja-ica van škole.

Kad je bila na dnevnom redu posljednja tačka: predlozi, onda je, od strane trojice učitelja, potekao ovakav predlog:

Okružnom učiteljskom zboru, okr. rudničkog

„Poznato je tome zboru, da se u našoj otačbini ustrajaju od prije 12 godina seljačke zadruge, kao udruženja onog staleža, čiji i naziv nose; a kojima je svrha: da našeg seljaka novčano pomogne, a čudoredno i gospodarski (u pogledu racionalnog obradjivanja zemlje) preporodi.

Seljačke zadruga za minulo vrjeme, od njihovog početka do danas, imaju neospornih vrlo velikih uspjeha; ali potpisati misle, da to nije ni blizu onih rezultata, koji se u budućnosti očekuju.

Na sastancima seljačkih zadruga čulo se nebrojeno puta, da se učitelji najveći radnici na osnivanju tih zadruga, kao i na brizi i na pomaganju i radu oko napredovanja istih. To je istina. Ali potpisati misle, da je to dika i ponos srpskom učiteljstvu, jer su i ovim izvršili jednu dužnost, koja se od njih očekuje — da je izvrše van škole.

Nu, kako u našem okrugu ima i takvih seljačkih zadruga, koje samo po imenu postoje; i kako u našem okrugu ima mnogo sela, u kojima ne postoje seljačke zadruge; — to smo slobodni predložiti učiteljskom zboru, da: zadrugama, koje već postoje, dadu života i poleta, a u selima, u kojima ne postoje zadruge, najživlje porade, da ih stvore — osnuju.

Napominjemo drugovima i to: kad ovo budu izvršili, izvršiti će jednu veliku dužnost, i u isto vrijeme stvoriti će sebi polje na kome mogu uspješno djelati na svima poljima kulturnog rada; a time i ostvariti će svoj zadatak i ispuniti datu im dužnost — kao narodnom učitelju, u radu van škole.

Poštovane družice molimo, da i one uzmu što življeg učešća na ovome polju, bilo stupanjem u ove zadruge, bilo propagiranjem ove ideje kod naših sugradjanki, koje će nesumljivo imati uticaja na onoga kome su ideje i posvećene."

Po tom je otpočela rasprava o ovoj stvari. Govornici su bili naklonjeni zadrugarstvu i zbor je jednoglasno doveo ovaku odluku:

„Okružni učiteljski zbor saslušavši podneseni predlog u pogledu osnivanja i rada na seljačkim zadrugama kao kulturnoj ustanovi, slaže se u svemu sa predlagačima i stavlja u moralnu dužnost svima učiteljima i učiteljicama potpomaganje ove korisne ustanove."

Ovome dodajemo mi slijedeće:

Učitelji su doista uz župnike prvi pozvani, da sudjeluju u radu oko podignuća seljačtva kako u gospodarskom tako u prosvjetnom pogledu. Oni su u neprestanom i neposrednom saobraćaju sa narodom, pa kako je njihovo zvanje u školi puno ideala, ne će se oni tim idealima iznevjeriti ni izvan škole. Preporučamo im stoga najtoplije, da se ugledaju u svoje drugove u Srbiji, pa da i oni svim marom pregnu, da zadrugarstvo u Hrvatskoj raširé i dignu na onaj stepen, na kojem se ono u drugim naprednim zemljama već nalazi.

Gospodarska zaklada hrvatske seljačke zadruge u Taborskom. Na izvanrednoj glavnoj skupštini od 28. listopada 1900. stvorila je Hrvatska seljačka zadruga u Taborskom slijedeći zaključak:

„Hrvatska seljačka zadruga u Taborskom osniva »Gospodarsku zakladu u svrhu podizanja gospodarskih prilika zadrugara, osobito nabave stoke za razplod.«

U nju je dužan svaki zadrugar najkašnje do konca godine uplatiti godišnji prinos od tri krune tako, da bude novac uvijek unaprijed ubran, pa se to ima učiniti već sada na račun god. 1907. Nadalje ima se u tu zakladu redovito koncem svake godine pribrojiti 20% od čistoga dobitka zadružne imovine, koju svotu može blagajnik već kod sastavljanja bilance odredjenoj svrsi privesti.

Iz te zaklade imade se svake godine medju zadrugare dijeliti prema potrebi razne gospodarske potrebštine, a ponajpače blago plemenitih pasmina, te napokon potrebni časopis »Hrv. Udrugar«. Pošto skupština imade potpuno povjerenje u ravnateljsko vijeće i nadzorni odbor, to zaključuje, da oba odbora zajedno odlučuju i o nabavi i o razdjeljivanju, te o uvjetima, pod kojima će zadrugari gospodarske potrebće kao i blago primati."

Ovaj korak svake je hvale vrijedan, pak preporučamo svim našim seljačkim zadrugama, da se ugledaju u svoju družicu hrvatsku seljačku zadrugu u Taborskom, te da i one pregnu, da u tom pravcu urade. Svaka zadruga, koja će što slična zaključiti, neka nam javi, da to možemo iznijeti u našim novinama.

Umoljavaju se sve hrvatske seljačke zadruge, da što veću pažnju posvete uzgoju štedljivosti navlastito širenjem male štednje sa štedovnicama i štednim kartama — prema naputku u br. 10. ovog lista god. 1906.

Broj III/A. 549.

OGLAS.

Sa zemaljskog razsadnjaka uresnog bilja u Božjakovini raspačava se, čim vrieme to dopuštalo bude u proljeću, a kasnije opet u jeseni t. g. sliedeće šumsko i uresno bilje:

Tek. broj	VRST BILJKE	Starost	Visina u cm.	Ciena po 100 komada		Ciena po 1 komad	
				K	F.	K	F.
1	Smreka (Picea excelsa)	6 god.	100-180	30	—	—	40
2	Smreka (Picea excelsa)	4 „	30-60	3	—	—	10
3	Bor crni (Pinus austriaca nigra)	3 „	30	4	—	—	06
4	Bor crni (Pinus austriaca nigra)	2 „	15	2	—	—	—
5	Bor (Pinus austriaca)	3 „	50	5	—	—	06
6	Bor Vejmut (Pinus strobus)	3 „	50	—	—	—	40
7	Bor Vejmut (Pinus strobus)	4 „	60-100	20	—	—	30
8	Ariš (Larix europaea)	4 „	150-200	25	—	—	30
9	Šimšir zimzeleni (Buxus sempervirens)	6 „	20	25	—	—	30
10	Šimšir stablasti (Buxus arborescens)	6 „	30	35	—	—	40
11	Bagrem (Robima pseudoacacia)	2 „	100	1	80	—	02
12	Kesten divlji (Aesculus Lippocastanum)	2 „	60-80	3	—	—	04
13	Orah crni (Juglans nigra)	3 „	60-100	15	—	—	20
14	Jasen bieli (Fraxinus excelsior)	5 „	300	—	—	—	40
15	Jasen bieli (Fraxinus excelsior)	4 „	100-110	15	—	—	20
16	Hrast (Quercus pedunculata)	6 „	100-200	15	—	—	20
17	Hrast (Quercus pedunculata)	4 „	60-80	6	—	—	08

Te će se biljke razašiljati po redu stizajućih narućaba uz pouzeće.

Narućbe prima gospodarsko-strukovni odsjek kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade (Zagreb, Opatička ulica broj 4) pismeno i ustmeno.

U naručbi valja izrično navesti, da li se želi otprema naručenog bilja u proljeću ili u jeseni t. g.

Naručbe, u kojima glede roka za otpremu ne bi bilo ništa rečeno, efektuirati će se u proljeću o. g.

Škole, župni uredi, parohijalna zvanja, obćine, zemljištne zajednice, gospodarska društva, te seljačke vjeresijske i zemljoradničke udruge mogu te biljke dobiti uz popust od 50% od gore naznačenih ciena ako za to zamole kr. hrv. slav. dalm. zemaljsku vladu, odjel za unutarnje poslove.

Kr. hr. slav. dalm. zemaljska vlada odjel za unutarnje poslove.

Broj III. A. 3738. Zagreb, 10. siečnja 1907.

Ovdašnja tvornica cikorije Hinka Franka sinovi izviestila je ovamo, da se gospodari u Hrvatskoj i Slavoniji vrlo malo bave uzgojem cikorije, tako da domaća proizvodnja daleko ne dosiže onu količinu, koju je tvornica kadra da preradi, te je tvornica primorana, da korijenje cikorije uvaža iz Ugarske, Češke, pa čak i Njemačke.

Nestašica surovina primorat će prama njezinom izvješću tvornicu, da svoj rad u Zagrebu obustavi, što bi svakako bilo od štete po zemlju.

Obzizom na to, što dobro uzgojena cikorija daje 100—130 q. korijenja po jutru, što prama današnjoj cieni od 3 K 80 f. po q. iznosi 380—390 K brutto-prihoda po jutru, od kojeg brutto-prihoda ostaje po odbitku izdataka za obradjivanje (okapanje, izkapanje i čiščenje) u iznosu od 160 do 200 K, — gotov netto prihod od 190—230 K kao čisti dobitak, — obzirom na to, da cikorija daje oko 90—100 q. lišća, koje se može upotrijebiti za hranu marve (bud ukiseljeno (ensilaža) bud friško) te obzirom na to, da cikorija, ako se kako treba obradjuje, čisti zemlju od korova, produbljuje mekotu i čini zemlju prikladnom za svaki kasniji usjev, bilo bi u interesu gospodara, naročito maloposjednika, da se više bave uzgojem cikorije.

Rečena tvornica šalje svakome na zahtjev besplatno upute, kako se cikorija uzgaja, dobavlja gospodarima cikorijino sjeme uz cienu od 3 K po kilogramu (po jutru je potrebno 3—5 kgr. sjemena) te u razno doba godine šalje svoje stručnjake, da pregledaju kod gospodara cikoriju i da im dadu shodne upute glede daljnjeg uzgoja iste.

Preporuča se, da područne udruge upozori na ovu važnu gospodarsku biljku, koja pri racionalnoj obradi daje više prihoda nego i jedna druga biljka.

Naročito oni posjednici, koji imaju svoj posjed u okolini Zagreba i Belovara, gdje se takove tvornice nalaze te oni, čiji posjed nije daleko od željezničke stanice, mogli bi sa kulturom ove biljke liepo zaslužiti.

Sve upute i obaviesti glede sjemena, sjetve, uzgoja i preuzimanja cikorije daje rečena tvornica u Zagrebu.

Za bana kr. banski savjetnik:

Ivo Malin.

Vlastnik i izdavatelj: **Hrv. poljodjelska banka.** Tisak **F. Bogovića, Zagreb, Preradovićeva ul. 5**

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Uredjuje:
Dr. KRUNOSLAV JANDA.

Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI.
Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. Kod višekratnog uvrštenja daje se popust.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. II. Zagreb, 31. ožujka 1907. Broj 6.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

U zadnje vrijeme stiglo nam je više molba naših zadruga za podjeljenje izvanredne vjeresije u svrhu nabave zemljišta.

Sjedne strane to je vrlo utješljiv znak, jer se vidi, koliko korisna mogu zadruge polučiti kad natrag kupuju našem življu zemlju, koja je negda njegova bila, ali ju je bud s kojega razloga izgubio. S druge ali strane činjenica da baš vrlo mnogo zadruga i to većinom u Srijemu kupuju od doseljenih Njemaca zemlju mora svakog ozbiljnog čovjeka zabrinuti. Svaki se mora pitati, zašto Švabo prodaje zemlju. Njemcu nije sila da zemlju proda i on je pametan pak očito mu zemlja više ne vrijedi onoliko, koliko može sada za nju dobiti. Sada je cijena zemljišta u nas po gotovo u Srijemu silno visoka, ali ta će cijena uslijed sve većeg iseljivanja u Ameriku i s tim skopčanog nestajanja radne snage i poskupljenja nadnice naglo i to doskora pasti. Poznato nam je, da već i Švabe iz Banata sele u Ameriku, a tako se i u Srijemu i naši i tudjinci iseljuju. Tako će se zemlja, koja danas stoji 1.200 K po jutru dobiti kasnije za 7—800 K po jutru

Smatramo stoga nužnim, da sve naše zadruge na to upozorimo i uputimo neka dobro paze i promisle, hoće li i za koliko koju zemlju kupiti. S tim moramo biti na čistu, da nam Švaba zemlju ne prodaje radi naše lijepe brade.

U narednom broju osvrnuti ćemo se opširnije na ovo.

U Zagrebu, dne 27. ožujka 1907.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

Poziv na pretplatu.

Ovim brojem polazi u svijet 6. broj naših novina drugog godišta. Red je stoga, da oni, koji su naše novine primali, pošalju i pretplatu, u koliko istu još nisu poslali.

Kod te zgode stavljamo svakom našem prijatelju, a u prvom redu svim hrvatskim seljačkim zadrugama na srce, da uznastoje naš list što većma proširiti med narod i da ga svaki svom prijatelju i znancu preporuči. Tako će si misao udrugarstva krčiti sve više put, raširiti će se diljem čitave nam domovine na korist našeg naroda.

Uprava „Hrv. Udrugara“.

Što moramo činiti u mjesecu travnju?

a) u zadruzi:

Predsjednik ima održati mjesečnu sjednicu ravnateljstva, a treba se odlučiti hoće li zadruga prisustvovati glavnoj skupštini hrvatske poljodjelske banke i svezadružnom sastanku te koga će u Zagreq radi toga poslati.

Blagajnik je pod konac ožujka već morao poslati nadležnom trgovačkom sudu popis tečajem prvog četvrtgodišta o. g. pristupivših i istupivših članova. Ako to bud s kojega razloga do sada nije učinio, neka to smjesta obavi, jer ga sud može globiti, ako to ne učini. Ako ne zna kako se to ima načiniti neka si pročita uputu u broju 6. ovih novina I. godišta na strani 90.

*b) u gospodarstvu:**

Premiješaj žito. Očisti razno sjeme, što ćeš još sijati. Bijeli platno. Čisti štaglje. Od krumpira odredjena za sadbu ne smiju se sad odkidati klice. Kupi po dvorištu izmetine i smeće, da ti bude oko stana čisto. — Pretoči drugi put mlado vino. Procijedi droždje na vreću za napitak težacima ili ocat. Pomno pazi na vino, opredijeljeno za prodaju ili za pričuvu, je se sada lahko uzmuti i prebacuje. — Počni malo po malo marvu hraniti zelenom krmom, nu pridavaj još nešto i suhe krme. Ne puštaj ovce na mokru pašu. Pripuštaju se ovnovi; škopi janjce. — Okapaj i ispljevi voćna rastila (cjepilnjake). Oplemenjuj divljake, cijepi jabuke i kruške. Oštrim nožem odrezavaj potiske na cijepovima, mlade i divlje mladice. Mladim slabim voćkama, koje su se jako raspupale, pootkidaj nepotrebne pupoljke. Zaklanjaj breskve i mandalice hasurana, da od mraza ne pozebu. Tamani gusjenice. — Na vrtu sij rotkvicu, ciklu poriluk, grašak, rani pasulj. Presadjuj salatu, korabu i rano zelje, te sij ranu repu, Sadi špargu. Poljodjelac ima sada na sve strane posla. Hoćeš li obilna priroda, priredi za usjev što bolje možeš oranice. Nisi li prošloga mjeseca za lijepih dana posijao, a ti sada što prije moguće sij ječam, jaru pšenicu, kukuruz, leću, ljetnu repicu. djetelinu, razno travno sjeme, lan, mak, pasulj, bob, krumpir. Sij ili sadi burak, broć i sać. Djetelište prodrljaj i povaljaj. Podraži zimsku strn navlastito pšenicu. Glavna radnja kod loze: kolidba, vezanje i prašidba ili prvo kopanje imalo se dovršiti prošloga mjeseca. Čisti i hrani pčelce. Leto na košnici posve otvori. — Dovršuju se usjevi šumski. Guli se liko od lipe, od vezovine i od brijestova. Progoni divlju zvjerad. Zatiraj jastrebe, kokošare i svrake.

* Prema Deželiću.

Savez zadruga u Dalmaciji.

Još mnogo prije nego kod nas u Hrvatskoj počelo se je u Dalmaciji razvijati zadrugarstvo. Tamo je ono bilo izazvano takodjer nesnosnim prilikama, u kojem se seljaštvo nalazilo. Kamatnici su upravo bezdušno narod gulili, te čitajuć o tim strahotama uprav nam se koža ježi. U Dalmaciji zovu se seljačke zadruge i seoske blagajnice, te ih danas ima tamo 60 na broju. Te zadruge bile su do sada svaka o sebi bez ikakve čvršće organizacije. Sada su si te zadruge ustrojili savez sa sjedištem u Spljetu. U povodu toga napisao je revni pobornik zadrugarske misli u Dalmaciji don Frano Ivanišević župnik u Jesenicama vrlo zanimiv članak, koji je bio odštampan u „Hrvatskoj“ od 15. ožujka 1907.

Držimo da ćemo ugoditi našim čitateljima od kojih mnogi ne drže i ne čitaju „Hrvatske“ ako iz toga članka glavno ovdje donesemo.

Poljodjelski nadzornik u Dalmaciji Ivan pl. Zotti napisao je znamenitu i opsežnu knjigu pod naslovom „Osnova gospodarskoga rada u Dalmaciji“ u kojoj je on potanko iskazao bečkoj vladi, što bi se imalo učiniti za ekonomsko pridignuće Dalmacije. Dalje nastavlja pisac:

Izmedju raznih predloga u toj osnovi bio je iznešen i ovaj o zadrugarstvu; naime za pridignuće težačke vjeresije neka bi se po Dalmaciji zasnovale seoske zadruge po Raiffeisenovu sustavu, kao što su u Tirolu dobar uspjeh dale. Trebalo je, da kogod iz Dalmacije podje u Tirol upoznati se sa tim gospodarskim ustanovam i izviditi bi li bile prikladne za našu zemlju. Dobra sreća pane na župnika u Poljicima Ivaniševića, koji je shvatio važnost ovih zadruga i pokrenuo akciju po pokrajini na gospodarskim sastancima za ovo novo zanimanje. Uz podporu vlade obadje druge godine gornju Italiju, pohodi g. 1898. izložbu u Turinu, upozna se pobliže sa gla-

vnim pokretačem u Italiji župnikom Cerutti u Muranu kod Mletaka.

Iste godine poslala je vlada iz Zadra još četvoricu pučkih učitelja (Radica, Vrsalović, Belamarić, Babić) na svoje troškove u Tirol na tečaj podučavanja o vodjenju knjiga, a izmedju ovih Vrsalović bi imenovan i putujućim učiteljem za zadrugarstvo. Dok se sve to upućiva'o sa strane vlade u Zadru, našao se u našem gradu odličan rodoljub sada pokojni odvjetnik dr. Srećko Karaman, koji se pohvalno zauzeo perom i besjedom za propagandu ovih blagotvornih ustanova. U tom plemenitom radu bio mu je desna ruka mladi odvjetnik dr. Bulić. Dobra misao našla odmah u početku dobar temelj i gospodarske zadruge — amo obično zvane s e o s k e b l a g a j n e — u desetak godina lijepo se rasprostranile uzduž cijele pokrajine. Danas posluje do 60 seoskih blagajna sa kakovih 10.000 družinara. Kad se god. 1900. ustanovila u Zagrebu hrvatska poljodjelska banka, bila je opća želja, da se sve naše zadruge pridruže Zagrebu, kao središtu svih naših gospodarskih i političkih aspiracija. Već se nekoje i pridružile tamo, ali nadošao god. 1903. državni zakon od 13. lipnja, koji obvezuje na reviziju, a dopušta savez u jednoj pokrajini sa pravom na tu reviziju. Dakako da obzirom na državopravni položaj Dalmacije nije se moglo stupiti u revizionalnu svezu sa hrvat. poljodj. bankom u Zagrebu i po tomu ostale naše zadruge o sebi. Bacila je za tim na nje oko „Zadružna sveza" iz Ljubljane, ponudila im dobre uvjete, a pošto Kranjska kao i Dalmacija spada pod jedno ter isto ministarstvo u Beču, nije u zakonu ništa protivno dapače, sasvim suglasno da se izmedju jedne i druge pokrajine uspostavi jedan savez. Proti toj tendenciji iz Ljubljane nastala druga struja, koja je zagovarala posebni samostalni savez za sve zadruge u Dalmaciji sijelom u Spljetu. Za ovaj pokrajinski samostalni savez bili su svi odlučniji i ugledniji pokretači zadrugarstva, jer su u njemu uvidjali puno povoljnije uvjete budućem razvitku zadruga, nego li da su podredjene drugoj svezi van pokrajine. Za dvije godine trajala ta trzavica, neodlučnost, pisanija i polemika po novinam, dok napokon prošlog mjeseca veljače na 21. bi sazvana ovdje u našem gradu glavna skupština, na kojoj se prihvatio pravilnik saveza za zadruge u Dalmaciji i na kojoj se birala uprava.

Po ovom pravilniku sve danas postojeće gospodarske zadruge i one, koje će se u buduće ustanoviti, mogu stupiti kao članice u ovaj savez, plaćaju K 10 ulaznine i poslovni dio po 1 K na svakog člana, ali na ovaj uložak poslovnog dijela prima se kamata 4% kao na svaki drugi uložak prištednje. Osim toga svaka zadruga jamči još pedeset puta više prama svom poslovnom dijelu. Stupe li sve zadruge u ovaj savez, kao što se za stalno može reći, da hoće, njihova će ulaznina iznašati K 600, poslovni do 10.000 K, a jamčevina 500.000 K. I pokrajinski sabor i vlada doprinašaju svake godine 6000 K redovite pripomoći za zadrugarstvo, a ministarstvo u Beču obećalo je dati K 20.000 prve pripomoći, netom se uspostavi savez u Dalmaciji, što je eto došlo vrijeme. Da se olakoti vjeresija i podijeljivanje novčanih zajmova, glasovao je lanjske godine naš sabor u Zadru da se iz blagajničkih pretičaka zemaljske zaklade odluči svota 100.000 K i uz jeftin kamatnjak povjeri kojem novčanom zavodu, neka udijeli na zajam seoskim blagajnam takodjer uz povoljne uvjete. Ta je svota povjerena hrvatskoj vjeresijskoj banci u Dubrovniku, koja ima svoje podružnice u Spljetu, Šibeniku i Zadru, uz 3% kamate, a ona ih posudila zadrugama sa 4%, ove pak svojim družinama sa 5% i 5 i pol po sto. Ima nade da će ministarstvo u Beču, koje je iza riečke rezolucije progledalo malo bolje na Dalmaciju, namijeniti takodjer oveću svotu na podupiranje težačke vjeresije i širenje zadrugarstva. Po svemu ovomu izgleda, da je naše zadrugarstvo

na dobru temelju uhvati se je i dobru uspjehu. Jamčevina nam je i dobra uprava birana na zadnjoj skupštini."

Tako su eto Dalmatinske zadruge dobile svoj savez i time najsigurnije jamstvo, da će se zadrugarstvo odsele bolje i suglasnije razvijati, nego što je to do sele bivalo. Mi to od srca želimo.

Seljačke zadruge i preporod hrvatskog seljačtva.

Govorio na glavnoj skupštini hrv. seljačke zadruge u Belcu od 20. svibnja 1906. podpredsjednik Fran Cesarec.

8

3. Napokon sam rekao: ako se hoće gospodarski preporoditi naše seljačtvo zasebice u našem Zagorju, treba osnivati vinarske udruge. Odkale naš Zagorac može izvući koju krajcaru? Od blaga, svinja, voća, peradi i vina. O prodaji žita nema ni govora, jer znamo, da cjelokupni zemljištni prirod ne dostaje, da prehrani naše pučanstvo. Marvogojstvo ne može da se do savršenstva podigne, jer fale nuždni pašnjaci i potrebna krma. Voćarstvo je tek u povojima, a svinjogojstvo izvrgnuto neprestanim pošastima. Dakle preostaje vam najizdašniji i gotovo jedini privried vino. Ali mi znamo, da danas vino ima slabu prodju. Jedno je sigurno: da će dobro vino naći uvjeke i kupaca. Za to, ko hoće, da od vina izvuče što više koristi, treba da ide za tim, da ima što bolju vrst groždja, jer time će imati i bolje vino, pak za to ja ovdje preporučam članovima naše zadruge, da ciepe što bolje i finije vrsti groždja i da nastoje o tom, da vino bude što bolje, da si kod prodaje uzmogne steći što bolji glas. Sa vinom treba takodjer znati baratati i gospodariti, ili kako se obično kaže manipulirati.

Kako je vino naš gotovo jedini prirod, naša zadruga snuje, ko što je poznato, kako bi osnovala vinarsku udrugu, te se brine i za to, da nadje sposobne ljude, koje bi dala još naobraziti, da sa vinom razumno manipulirati mogu i znadu. Nema sumnje takodjer, da će na taj način naša zadruga koristiti svojim članovima, jer ne samo, da će moći što koristnije unovčivati naše vino, već će ići i za time, da se postupak s vinom razborito usavrši i unapredi.

U ostalom, kako je živa želja naše zadruge, da još ove jeseni bude osnovana vinarska udruga, to ja ob ovoj stvari ne ću da dalje govorim, jer vi ćete biti već prozvani na dogovor, gdje će se ovo pitanje svestrano razsvietliti, protumačiti i konačno riešiti. Imade još štošta o čem se u zadruzi i snuje i razmišlja, imade još mnogo toga, o čem bi se dalo razpravljati i vijećati, no neka to sve ostane za drugu priliku. Jedno ipak ovdje ne mogu da mimoidjem: prigovara se zadruzi, da se bavi trgovinom. Jeli to kakvo čudo, kad se znade, da je upravo svrha zadruge, da što većma unapredjuje gospodarstvo našega seljačtva, našega ratarstva; to pak bez trgovine nije moguće. U ostalom nitko meni ne može propisati ni zapovjedati, da kupujem robu ovdje ili ondje, ja za svoj novac kupim gdje hoću i time ne činim nikome nikakve krivice.

Slavna skupštino! Ako uzmemo sve u jedno, što sam ovdje rekao, onda je svakome jasno, kako je blagotvoran rad naše zadruge na svakom polju našega gospodarstva, kako su veliki i važni zadatci, koji našu zadrugu čekaju i kako je velika svrha, koju naša zadruga želi i kani postići. Naša zadruga želi, da gospodarski pridigne svakoga i pojedinoga svoga člana. A kako od godine do godine njezini članovi neprestano rastu i umnožavaju se, tako se umnožava i raste na sve strane i djelovanje naše zadruge u raznim granama našega gospodarstva. Dao Bog, da to djelovanje bude što plodonosnije, što koristnije, da naša zadruga postigne što prije svoju svrhu, a to jest: gospodarski preporod našega seljačtva. Ja to

želim, a Bog dragi uz naše sudjelovanje neka blagoslovi, da bude tako!

Žena u kući i obitelji.

Piše Dr. Albert Bazala.

I.

Što narod o kojoj stvari sudi i misli, to nam kazuju njegove priče i pripovijetke i poslovice. I o ženi ima u svakoga naroda priča, pripovijesti i poslovica ali što se u njima nalazi, nije svagda baš najljepše i najbolje.

Jedna ovakova priča pripovijeda, po prilici ovako: U početku bijahu ljudi čestiti, pošteni i bogobojazni, življahu u miru i ljubljahu se medjesobom i ne poznavahu napora ni muke; sve, što je za život trebalo, sama je zemlja neorana i neokapana rodila; darovima zemlje sama se od sebe hranila stoka; a ljudi su živjeli život bezbrižan — ne poznavahu ni starosti ni bolova niti ih snalazilo kakovo zlo: vječno proljeće cvjetaše u prirodi, vječna mladost krasila je čovjeka.

Ali ljudi ne bijahu s tim zadovoljni, nego poželješe i više; zaželješe iskru božanske vatre i ukradoše je s neba. Bog rasrdjen time odluči kazniti čovjeka. Stvori lijepu ženu i pošalje ju k čovjeku davši joj za miraz krasnu posudu zatvorenu, ali joj zabrani, da ne otvara posude, jer će se dogoditi zlo.

Jednoga dana, kad ne bje muža kod kuće, žena otvori poklopac posude i navališe u svijet ljuti jadi, bolesti i nevolje; kad žena to vidje, brže bolje zaklopi posudu, ali u njoj bila još samo nada, da čovjeka tješi u zlu, što mu je došlo — po ženi.

I sveto pismo spominje, kako je Eva nagovorom zmije nagovorena, zagrizla u jabuku i dala je Adamu i oboje izgubiše time zemaljski raj, i navališe na sebe srdžbu Gospodnju, kojom im se zaprijetio: U znoju lica svoga jest ćeš kruh svoj, dok se vratiš u zemlju, od koje si uzet. I opet je svemu zlu — kriva žena.

Još se gore u pričama i pripovijestima govori o ženi, kakova je: lukava kao lisica, podmukla kao zmija, na oko blaga kao golubica, tašta kao paun, a žilava kao mačka; brbljava kao čavka i drugo koješta. Eto se dakle čini, da nema stvora gorega od žene, a je li pravo ovako suditi?

Ženska čeljad doduše naginje mnogo zabavi i veselju, rado se podaje i gizdi i raskoši; od prirode obdarena lijepim obličjem i vitkim stasom znade se žena umiljavati i previjati se oko muškarca i ovako ga lukavstvom predobiva za se; ljudi praznovjerni onda vele, da ga je zatravila ili počinila. A gdje ne pomaže ni umiljavanje ni pogledavanje ni igra očiju, preostaje još uvijek jedno sredstvo, kojim se žena služi, da postigne, što želi: plač. — Dvoje su suze u žene: jedne od bolesti, druge od varke, veli naša poslovica. A žene su brze na plač i suzama će najviše ganuti muškarce; tim sredstvom umiju ono kruto srce potrest i nesmiljenu ćud ganuti. I to veli narodna riječ ovako: Žena se uzda u plač, a lupež u laž. Ali kako su brze na plač, tako su i na smijeh brze, nestalne kao vrijeme, prevrtljive nestašne, nevjerne. Povrh svega pak — veli se — žena je brbljava, kao jasika što trepeće usred ljeta i bez vjetra i ženski jezici trepeću i bez potrebe; otud se onda radjaju zadjevice i svadje i sve neprilike, a sve od svadljivosti ženskih jezika.

Ovako mnogi sude, videći samo zle i slabe strane u ženi, a ne videći njezinih vrlina i dobrih svojstava. Mnogi doista na ženi cijeni samo ljepotu, a ne vidi kreposti njenih, o kojim je netko rekao ovako: Tko hoće o ženi da piše, treba, da uzme zlatni papir, da umače pero u dugine boje i da ga posiplje prahom s lepirova krila, tolika je vrijednost u žene.

Ajde dakle da o tome razmislimo, pa da upoznamo vrijednost žene najprije kao kućanice, a onda kao majke.

II.

Nije se svagda ni u svih naroda žena držala jednako vrijednim stvorenjem kao muškarac, a ima još i danas naroda, koji ženu ne cijene nikako, ali to su narodi divlji i neobrazovani. Neki crnci smatraju žene svojim robljem, da žena mora biti mužu posvema pokorena, da je on smije biti, a i ubiti. Kad se ko kani oženiti, te ode k roditeljima djevojke i zatraži je za ženu, roditelji pitaju, koliko pršije traži, pa ako se nagode, onda mu djevojka postaje ženom i prelazi u njegovo vlasništvo kao i svaka kupljena stvar; takova žena nije drugarica života, nego robinja, a brak učinjen medju njima ni počem se ne razlikuje od trgovine. Zato se i u nekih divljih naroda žene i mogu zamijeniti onako, kao kod nas što čovjek zamijeni svoje volove ili konje drugima, pa ako treba i nadoplati, koliko su više vredniji. Kod nekih opet žena ne smije da sjedi s mužem za istim stolom, i ako se drži ljudskim stvorenjem, drži se, da nije ravna mužu.

No ako ovo već kod divljih i neuljudnih naroda ne odobravamo, još ćemo manje odobriti, ako to nadjemo u narodu, koji bi želio, da bude prosvijetljen.

Ako je tako, je li pravo, kad muž govoreći o ženi svojoj veli: da prostite, moja žena. — Ili zar je pravo, ako idući u grad, žena ne smije uz muža ići, nego za njim? Zar nije vrijedna da ide uz njega? A povrh svega zar je pravo, ako se i danas još dogadja, da se ženom trguje kao robom, da roditelji sile djevojku poći za nedraga, ili da mladić prije pita koliko miraza ima djevojka? E, pa zašto bi se rastepao imetak obiteljski, — vele jedni, a drugi će opet: da nego, nije moja kći za prosjaka, ima ona miraza, da je vrijedna udat se za gospodina! A što je ludje od te taštine i škrtosti? Što više krivo, ako onda toliki nesretni brakovi nastaju, a muž i žena živu u neslozi i nezadovoljstvu, kad ih nije složila ljubav, — nego novac. Nijesu gledali, da li im se srca slažu i da li su po ćudi jedno za drugo, nego da li je imetak dosta velik. Što koristi, da imadu obilje svega, kad nema ljubavi, da u slozi i veselju uživaju, što im je sreća udijelila? Koliko su sretniji, često oni, koji novca nemaju, nego mukom i teškim trudom zaradjuju svakidašnji kruh ali žive složno i u ljubavi zadovoljni udesom svojim?

Ovima je dom i obitelj utjeha u zlu, veselje i odmor u životnoj brizi, onima je — kuća pakao, bračni život neprestani domaći rat, — vječne svadje i prepirke, nikad sloge i mira. Muž ne našavši kod kuće mira i zadovoljstva traži ga izvan kuće, a to ponajviše zlo svrši po cijelu kuću. Nezadovoljan muž zanemari ženu i obitelj, često ne haje za gospodarstvo, a kadgod se poda vinu i rakiji, upropašćuje i sebe i cijelu kuću u gostionicama, zemljište neobradjeno propada, kuća se ne popravlja, kad nitko ne haje, a kad dodje porez platiti, često nema ni probite pare u kući, onda posudi u štedionici — prvi put po malo, pa drugi put više, dok najposlije prezaduženu kuću i posjed kupi — obično marljivi, štedni kućnik tudjin. Onaj pak siromah s posla kući kreće, vesela ga čeka i ljubezljiva žena, pozdravljaju djeca i blaže mu brige, njega ništa ne goni van kuće, malo ima i s malim se zadovoljuje i napreduje, koliko već prilike dopuštaju.

A čija je zasluga, da kuća stoji dobro, ako i ne sjajno?

Naša riječ dobro kaže o tome: Žena voli muža na licu, a muž ženu na košulji, što znači ako je muž ženi dobar, ona je zdrava i vesela, a ako je žena vrijedna, muž lijepu i čistu košulju nosi.

Dvije su ovdje stvari jasno istaknute. Prvo je istaknuto, da u kući sve napreduje i lijepo biva, ako je muž dobar, a muž je glava kuće, ali ne smije biti silnik. Od prirode je on odredjen, da bude gospodarom, ali neka ne smetne s uma, da mu je žena pomoćnica i druga. U kući

treba da vlada duh **ljubavi i sloge**, duh **snošljivosti i blagosti**. Ljudi ko ljudi nijesu savršeni, pa će i koji put pogriješit, što zanemariti, no to treba znati blago presudit i mirno snositi, a ne se predati bijesu i srdžbi i prepustiti navali srca, pa kleti i psovati. Ništa ne nagrdjuje dom toliko i ništa nije tako nedostojno čovjeka, kao ovo. Muž neka se ne da zavesti snagom, da ruku stavi na ženu, ako hoće, da mu u kući vlada veseli i vedri duh. Onda će mu žena dom oživiti i učiniti milim i ugodnim skloništem, žena će biti „zdrava i vesela“, a brak im sretan i zadovoljan.

(Nastavit će se.)

Nešto o sijanju cikorije.

O ovoj od strane poljodje'stva slabo cijenjenoj kulturi ne nalazimo na žalost u statističkim izkazima našeg ministarstva za poljodjelstvo još nikakovih opširnijih podataka, kao što to u inim zemljama biva.

Taj nedostatak mogao bi biti jedan od glavnih uzroka, što naše poljodjelstvo cikoriju još nuzgrednom stvarju smatra, dočim se kod bližnjega upoznanja i pravog postupka ukazuje vrlo zahvalnom kulturom.

Za uvedenje te biljke doprinjela je i doprinaša tvrtka Hinka Francka sinovi u Zagrebu mnogo truda i materijalnih žrtava. Bilo bi ali i u interesu domaćeg gospodarstva, kad bi se u našoj otačbini cikorija izdašnije gojila i tako spriečio uvoz iste iz inozemstva.

Našoj pretežno poljodjelstvom bavećoj se zemlji moralo bi biti moguće stupiti u utakmicu sa Českom, Njemačkom, Belgijom i Holandeskom, koje velike količine cikorije proizvadjaju i izvažaju, pa se smatramo usljed toga ponukanima u tom predmetu neka važna razjašnjenja o zemljištu, postupku i koristonosnosti cikorije iznjeti:

Glavni preduvjet za uspjevanje cikorije jest, kao kod svake kulturne biljke, valjano tlo i zgodan položaj. Najbolje odgovara duboko i krijepko ne odviše ilovasto tlo. Na muljevitom ili močvarnom tlu neka se cikorija ne sije, već i radi teškog obradjivanja i vadjenja korijena. Isto tako nije sposobno prudno tlo, jer smeta korijenima, da dosegnu naravnu svoju dubinu.

Važno je takodjer, da se blizu željezničke postaje nasadi nalaze, jer su tad odpremni troškovi manji.

Biljka podnosi ne samo trajnu veliku sušu već i mokrinu, dapače, ako ju voda više dana poplavi, kako to biva u poplavnim predijelima naših rijeka, ne škodi joj skoro ništa.

Što se tiče postupka, mora se na to paziti, da se prije sijanja duboko uzorano tlo dobro valja, da sjeme ne dodje preduboko u zemlju — najviše 1 centimetar duboko — i da može brzo klicati. Dodje li sjeme preduboko u zemlju, rado se pokvari, klica polagano i nepotpuno, a biljke iz takovog sjemena nisu zdrave i ne mogu se nikada tako zdravo i jako razvijati, kao one, kod kojih je sjeme uredno klicalo.

Nadalje leži glavna probit u tom, da se odmah, čim se redovi vide, polje medju redovima okopa, makar i neima korova, što se najlakše i najbrže obavlja sa okapalom „Planet jr. br. 18,“ na jednom kotaču; to je veoma važan posao, jer se tim okapanjem spriečava razvitak korova. U drugom redu važno je, da se biljke razrede u prave razmake, a suvišne odstrane. U ljetu imade se medju redovima još jedan do dva puta pljeviti, a u cvijet potjerale biljke odstraniti.

Ako se opredijeli pravo polje i spomenuti poslovi točno urade, tad će jedva imati još kulturnu biljku, koja bi tako veliki dobitak odbacila kao cikorija.

Bilo je već godina, u kojima je prirod iznašao 160 do 180 metr. centi po katastralnom jutru, uzmemo li, ali poprieční prirod od 130 metr. centi, to ćemo postići kod ovogodišnje cijene K 3. 80 po 100 kg.

bruto dohodak od kakovih .	K 500·—
odračunajmo od toga sve izdatke za gojenje, nadnice, žetveni rad i t. d. . . .	„ 200.—
ostaje čistih	K 300.—
Prispodobimo li sad dohodak od jednog jutra pšenice	
1000 kg. po K. 15.— . .	K 150.—
1800 kg. po K 3.— . . .	„ 54.—
iznosi bruto dohodak samo .	K 204.—

pa vidimo iz toga, da bruto dohodak pšenice zaostaje daleko za čistim dobitkom cikorije!

Mislili bi, da će taj povoljan posljedak uzgajanje cikorije rapidno proširiti, to ali nije slučaj u glavnom s razloga, što je pomanjkanje radnih sila u zemlji nastalo.

Ako se dakle već mora priznati, da je ta činjenica zaprekom uzgajanju te unosne biljke na veliko, bilo bi ipak svakom posjedniku moguće, da prema veličini posjeda posije $1/2$ do 2 jutra cikorijom tim više što se već od nekoliko godina mogu dobiti izvrsni ručni strojevi, koji okapanje znatno ujednostručuju. Sa takovim okapalom „Planet jr. br. 18." može jedna osoba lahko na dan pol jutra okopati.

Ako se taj posao češće preduzme, preostaje samo još plevenje u redovima t. j. medju biljkama, koje se ali može istodobno sa razredjenjem obaviti. Vadjenje korijena može se takodjer sa prikladnim plugom veoma olakšati.

Punim pravom tuže se gospodari na slabe dohodke ratarstva. Ne bi li mogao svaki gospodar, koji razpolaže sa prikladnom zemljom i čiji posjed zgodno leži za predaju tvornice, upotrebiti zgodu, pa uzgajati tu toli unosnu cikoriju barem u onoj količini, koliko može sa svojim ljudima obraditi?

To bi sjegurno bilo u interesu svakog ratara, jer bi mu ono malo više posla doneslo i znatno veću korist, a tvornica nebi trebala dobavljati potrebne sirovine iz Češke i Njemačke, već bi mogla naše vlastite sirovine, koje su na našoj zemlji rasle, izradjivati i novac, koj se sada van šalje, ovdje ostati.

Blagajnik.

Blagajnička je služba medju službama u zadruzi veoma znamenita, jedna od najznamenitijih. Pravila zadružna opisuju blagajništvo u posebnom odsjeku, u kom navode, da blagajnik vodi blagajnu i knjige zadružne, izvršava zaključke ravnateljstva, oprema sve pisarske i računarske poslove i svake godine najkasnije do 15. veljače sastavlja godišnje zaključne račune. Prema tomu je blagajnik u prvom redu upućen, da podržava u pravilnom toku i potpunom redu poslovnicu, kancelariju zadruge, da budu knjige i spisi zadružni u svako doba jasno i pregledno predočivali istinito stanje cijelog zadružnog poslovanja.

Položaj blagajnika u zadruzi sličan je položaju žene domaćice u obitelji. Poslovnica zadružna je dom zadružni, pa kao što je dužnost domaćice držati red u kući, tako je dužnost blagajnika držati red u poslovnici. Red je od neprocjenive vrijednosti u obitelji, a još od veće u zadruzi. Bez reda nema pravog rada ni napretka. Zato i narodna poslovica veli, da žena drži tri ugla od kuće, a to vrijedi još u većoj mjeri za blagajnika, kao domaćicu doma zadružnoga.

Blagajnik je po pravilima dodijeljen upravi zadružnoj, u kojoj zauzima posebni, iznimni položaj time, što dobiva za svoj trud i posao primjerenu plaću, dočim se sve ostale časti i službe u zadruzi moraju bezuvjetno besplatno obavljati; to je načelo jedan od temeljnih kamenova u zgradi zadružnoj. Upravo radi očuvanja načela besplatne uprave u zadruzi, pokazala se potreba, da se upravi dodijeli sposoban i pouzdan čovjek, koji će — uz primjerenu

plaću — obavljati sve računarske i pisarske poslove, da time ne budu preopterećeni članovi uprave, koji rade besplatno. Glavna svojstva, koja se traže od blagajnika jesu: poštenje, dovoljna pismenost i okretnost te osobita savjesnost i točnost.

Pravila propisuju, da tko nije dobra glasa i poštenja taj ne može biti ni članom zadruge. Blagajnik se pak bira medju najčestitijim zadrugarima; njegovo poštenje mora biti čisto i svjetlo, ničim neokaljano. Poštenje blagajnikovo ima biti zadruzi čvršćim zalogom od svake druge jamčevine.

Blagajnik treba nadalje da bude toliko siguran na peru i čvrst u računu, a po odgoju i naravi tako savjestan i točan, te će moći i znati sve radnje u poslovnici zadružnoj obavljati prema ustanovama poslovnika i pravila.

Pošto je blagajnik dodijeljen kao pomoćna sila ravnateljstvu, razumije se po sebi, da on ne može poduzeti na svoju ruku nikakov čin, nego mora za sve što radi tražiti odobrenje ravnateljstva, navlastito predsjednika. Napose neka blagajnik u svojoj službi pazi na ovih 10 zapovjedi:

1. Neka uređuje samo na stalno odredjene uredovne dane u prisutnosti dnevnog povjerenika u zadružnoj poslovnici i neka izvan zadružne poslovnice ništa ne prima i ništa ne isplaćuje.

2. Kod primanja novaca poštom prispjelih valja da ustanovi iznos primljenog novca u prisutnosti predsjednika ili dnevnog povjerenika kao svjedoka.

3. Svaku uplatu i isplatu treba da blagajnik smjesta unese u knjigu blagajne i to bezuvjetno u prisutnosti dnevnog povjerenika ili predsjednika. Čim se u blagajni nakupi nešto više novca, treba da o tom izvijesti predsjednika, koji će onda odrediti, da se novac pošalje centrali na uloženje ili na obal duga.

4. Gotovina treba da je uvijek u suglasju sa knjigama; s toga će blagajnik nakon svakog urednog dana sravniti gotovinu sa knjigom blagajne i dnevnikom, što ga vodi dnevni povjerenik, pred kojim će onda gotovinu prebrojiti i zaključiti knjigu blagajne uz potpis svoj i dnevnog povjerenika. Novac spremit će zatim u blagajnu pod ključ, koji preuzima predsjednik ili naredni dnevni povjerenik.

5. Iz knjige blagajne treba da što prije — po mogućnosti svakog uredovnog dana — umah provede sve stavke primitka i izdatka u pomoćnim knjigama (knjizi zajmova, uložaka itd.).

6. Zadužnice savjesno ispunjene i točno potpisane neka sprema u blagajnu poredane po brojevima odnosnih zajmova.

7. Sve temeljnice poredane tekućim brojevima kako stignu, neka stavlja umah u odnosne korice, a isto tako cijelo dopisivanje.

8. Blagajnik ima da pravovremeno — pravila traže najkasnije do 15. veljače — sačini cijeli računarski zaključak sa svim prilozima označenim u poslovniku i u okružnicama centrale.

9. Sve što radi, neka radi čisto i uredno, navlastito neka ne dere i ne maže knjige, jer je to po samom zakonu zabranjeno i kažnjivo.

10. Neka marljivo i redovito čita »Hrvatski Udrugar« čim mu koji broj stigne i to prije svega okružnice, a onda sve ostalo. A nije ni to dosta, da samo čita; neka se i drži svega onoga, što u tom listu piše, neka po tom živi i radi, pa će za cijelo biti valjan blagajnik.

Blagajnik po pravilima nema prava potpisivati tvrtku zadruge na mjenicama i drugim ispravama; on supotpisuje samo uz predsjednika odnosno dnevnog povjerenika svaku potvrdu glede primanja novca. Svaki blagajnikov potpis neka ima oznaku „blagajnik“.

Ako i jest prva briga blagajnikova, da vodi knjigovodstvo zadruge, nije on time nipošto isključen od sudjelovanja i u inom zadružnom radu i nastojanju oko

promicanja ciljeva zadružnih. Navlastito tamo, gdje je blagajnik možda jedini iškolani čovjek u upravi zadružnoj, pada na nj dužnost, da pomaže vodstvu zadruge tražiti puteve, kojima će zadruga podići ćudoredno i imućstveno stanje zadrugara, da širi medju zadrugarima duh zadružnog života, da bude tumačem, apoštolom prave zadružne misli. Blagajnik će — kad ustreba — upozoriti upravu na možebitne protupravilnosti i protuzakonitosti, ispitati će naročito sve molbe za pristup i molbe za zajam, pribavivši podatke o imućstvenim i ćudorednim prilikama dotičnih molitelja; kod svakog dospjeća zajma izviditi će — nisu li se promijenile okolnosti pojedinih dužnika tako te bi bilo potrebno otkazati i utjerati njihov zajam ili zatražiti jaču sigurnost (uknjižbom ili boljim jamcima) itd. O svem tom izvijestiti će ravnateljstvo i staviti svoje prijedloge te će tako biti upravi na ruku savjetom i uputom na sjednicama i skupštinama, kod svakog pothvata i posla. Ali će svaku svoju opasku morat svesti na pravu mjeru, izložiti ju na lijep način kako dolikuje prosvjetljenijem čovjeku.

U mnogim se je mjestima prema dosadanjem iskustvu pokazao učitelj najzgodnijim za vodjenje blagajničkih posala. Učiteljima su oblasti prijašnjih godina činile zaprijeka, a neke su im i izravno zabranjivale, da stupe u zadrugu za blagajnika; sada je to prestalo, pa se mogu učitelji bez ikakovih zaprijeka prihvaćati ovog posla, kojim na najdostojniji način stiču sebi malu zaslužbu, a rade ujedno za dobro naroda i domovine.

Trgovac po naravi svoga zanimanja nije podesan za zadružnog blagajnika, kao ni u opće za člana zadruge. Trgovački i zadružni posao ne samo, da se razlikuju, nego se i kose medjusobno, jer se osnivaju na suprotnim načelima: trgovina na načelu sebičnosti, a zadrugarstvo na načelu — ljubavi spram bližnjega.

Po svemu što napisasmo vidi se, da je blagajnik duša cijele zadruge, a svatko zna, što vrijedi čovjek, u koga nema zdrave duše; isto toliko i još manje vrijedi zadruga, koja nema valjanog blagajnika. Treba s toga osobito paziti, da se bira blagajnikom zadruge čovjek, koji je u svakom pogledu ovoj važnoj zadaći, tom ozbiljnom poslu dorasao!

Z. O.

Što možemo naučiti od Amerikanaca?

Za Amerikance govori se i piše, da su općenito vrlo spretni — ili kako bi se to reklo — praktični ljudi. I amerikanski poljodjelac ne zaostaje ni malo za svojom braćom drugih struka. Za to je u Njemačkoj izašlo već više knjiga kojima je bila namjenjena zadaća, da njemačkom narodu prikažu amerikanskog zemljoradnika i da si Njemac u njem uzme uzor. I doista ne može se poreći, da su te knjige djelomično svoj cilj postigle, i mnogo koristile njemačkom narodu.

Imade dakle opravdane nade, da će biti od koristi i našem puku, ako se upozna s radom američkog poljodjelstva, pak ćemo zato ovdje iznijeti nekoliko stvari iz knjige, koju je napisao u Berlinu neki Oetken. Ta knjiga nosi naslov: „Poljodjelstvo u sjedinjenim državama sjeverne Amerike u vrijeme nastupa petog stoljeća iza otkrića Amerike.“

Pisac je sam radio na mnogim amerikanskim farmama (tako se zove ondje posjed od više tisuća jutara — rali — zemljišta) i polazeći s posve praktičnog stajališta prikazuje nam opširno odnošaje tla i podneblja upoznaje nas sa položajem i oblikom farma, sa načinom sticanja zemljišta kao vlasništvo i kao zakup, naznačuje nam cijene zemljišta, zemljištnih proizvoda, gospodarskog orudja i naplate radnika i napokon opisuje obradjivanje tla,

marenje blaga, mljekarstvo, voćarstvo, rtljarstvo i povrtljarstvo kao i šumsko ospodarenje. Tim se bavi opširno. No ajzanimiviji je onaj dio knjige, u kojem ovori o životu i radu američkog poljojelca. Ima tamo toliko istina i životnih ravila, da ne će biti zgorega ako to ovdje :nesemo.

Promotrimo najprije Amerikanca kad ɜ pri poslu. Prvo pravilo Amerikancu u oje se je on već uživio jest „raditi„ to čvrsto raditi. Tamo nema ljudi, koji ive samo za društvo i zabavu. I. najbo ;atiji Amerikanac radi. Ne samo rad u pće, već baš tjelesni rad cijeni se u Ameici kud i kamo više, nego li kod nas.)jeci se već za rana ucjepliuje najveće ›oštovanje prama „plemstvu radu." U svim taležima odgajaju se djeca za praktičan ivot, a i škole djeluju u istom pravcu. I amo se zvanje cijeni, ali u prvom redu ›no zvanje, koje je koristno t. j. koje mo;eš u životu na svoju korist upotrebiti. Zato se američke pučke škole usko prilagodjuju praktičnom životu i izlučuju iz ikole sve ono, što čovjek u svom životu ıe će trebati.

Tog pravila drže se i više škole, koje ›rlo mnogo polaze te skoro svaki ameriški mladić do svoje dvadesete godine po.azi škole. Cinjenica, da su svi staleži lruštva i sve škole u uskom savezu i lodiru sa praktičnim životom prouzrokuje, la su svi odnošaji tako uredjeni da uklanjaju zid, koji djeli jedan stalež od drugoga. Ti odnošaji čine, da je vrlo lak prelaz iz jednoga zvanja u drugo, tako da se svaki čovjek može posvètiti onom zvanju za koie ćuti najviše sposobnosti i nagnuća. Od radnika može sjutra postati bogataš i poslodavac, ali i obratno od poslodavca može sjutra postati radnik. Tako se dogadja da pripadnici — kako bismo mi rekli — boljih i najboljih krugova za vrijeme žetve u znoju lica svoga na polju rade, dogadja se — veli pisac — primjerice, da po koji pravdoznanac ravna konje zapregnute u kola natovarena sijenom, da profesor bilinstva tisuće i tisuće osušenih primjeraka poljskih trava pobire, ne možda da ih tumači svojim djacima, već da njima napuni omašna kola, koja kraj njega stoje i čekaju da odvezu žetvu. „Ja sam sam — veli Oetken — jednom s nekim mladim bogoslovom na jednoj farmi vezao snopove. Taj boboslov bio je vrlo naobražen i ugladjen čovjek, ali to ga nije priječilo, da si kod poznatog nekog farmara kroz vrijeme školskih praznika nešto zasluži, kako bi laglje mogao dalje škole polaziti." Mnogo stanovnika gradskih ide preko ljeta na selo, da se oporave ali da ujedno kod poljskih poslova nešto zarade. Tako obično u vrijeme žetve nahrupi mnogo muževa i mladića iz gradova na polje i nadomještava manjkajuće poljske radnike i okrepi si zdravlje upornim radom na čistom selskom zraku.

Radno vrijeme na dan nije u Americi predugo. Ali dok to radno vrijeme traje radi se marljivo i mnogo. Amerikanac je naučan za snažan i uporan rad, tako te mu je to već prešlo u krv i meso. On radi marljivo bez prekidanja. No nemamo se samo čuditi marljivosti Amerikanca, već i njegovoj spretnosi. O tom pripovjeda Oetken zanimive stvari.

Vrlo se ugodno doimlje što Oetken navadja o ponašanju radnika naprama gospodarima i poslodavcima. Djeca se već za rana priučavaju na pristojnost i dobro ponašanje. Američki radnik ne će nikada ući u sobu, a da si nije prije uredio odjelo i očistio obuću i prije nego će k stolu sjesti oprat će se čisto i počešljati. Zato poslodavac smatra radnika za svog pomagača, poslovnog prijatelja. Izraza „sluga" i „služavke" tamo se ne pozna. Mjesto riječi „sluga" rabe Američani riječ „pomoćnik" ili „hired hand" (ruka). Uljudni postupak gospodara sa radnicima imade za posljedicu privrženost radnika poslu i točnost te urednost u radu.

Kod posla Amerikanac tri puta na dan jede i to u posve odredjeno vrijeme, koje se na minutu točno obdržaje. U drugo doba osim odredjenog ne smije nitko jesti a sa sobom na rad ne smije se jela i pića ponesti osim vode. Amerikanac jede obilno i dobro, obično su sva tri obroka jednaka a sastoje redovito iz: mesa, krumpira, variva, tjestenine, voća, kruha i maslaca. Juhe Amerikanac ne jede. Tekuća jela iziskuju previše vremena da se pojedu, a prouzrokuju neku tromost. Glavni izvor radne snage i zdravlja Amerikanca jest u tome, što je on umjeren i što se čuva alkohola — bilo to vina, pive ili špire. To u Americi osobito cijene. Time se unapredjuje i štednja, a ujedno čuva se zdravlje.

Od nas ide svake godine mnogo ljudi u Ameriku pak se onda opet vraćaju kući kad su nešto novca zaslužili. Čovjek bi sada mislio, da će ti ljudi i kod kuće onako raditi i živjeti, kako su radili i živjeli u Americi. No to ne biva redovito. Prečesto ovakovi ljudi, kada se povrate sa nešto novca iz Amerike hoće gospodski živjeti, te se podaju piću i živu od lihvarenja, sa stečenim novcem. A to je zlo. Ne samo da bi takovi ljudi morali svoje sumještane podučiti kako se radi i kruh služi, već oni im daju zločest primjer u svakom pogledu. A kad bi naš čovjek htio i kod kuće onako raditi kako se rada u Americi, mogao bi on i ovdje dobro živjeti. Ovo smo napisali, da svaki seljak upozna način, kako će doći do blagostanja a da ne treba ići tek u Ameriku da nešto nauči, pa da se kod kuće opet toga ne drži.

Čilska salitra.

Pored ostalih umjetnih gnojiva rabi se danas već u velikoj množini i čilska salitra, koja u sebi sadržaje najskupocijeniju bilinsku hranu — naime dušik. Dušika nalazimo doduše u velikoj množini u zraku, ali većina bilina ne može ovaj dušik primati za hranu, već su one upućene na onaj dušik, koji se nalazi u zemlji, i gdje ga obično malo imade. Jer se dušičnim umjetnim gnojivom povisuje prirod, to će biti od koristi, da gospodari prave ove godine pokuse sa čilskom salitrom, a oni, koji su se o koristi toga gnojiva već uvjerili, da i ove godine to gnojivo upotrebe.

Čilska je salitra u vodi lako topiva i dolazi usljed kiše lako u dolnje slojeve zemlje. Njome se smije gnojiti samo onda, kada je bilina već u stanju dušik u sebe primati, dakle za vremena njezinoga rasta.

Za jesenske žitarice gnoji se čilskom salitrom u rano proljeće čim je nastupilo toplije vrijeme, za proljetne žitarice pak prije nego potjeraju vlat i prije klasanja. Kada gnojimo čilskom salitrom, mora biti takodjer sasma suho vrijeme.

Za žitarice uzimlje se na 1 ral (1600□°) 80—120 kg. čilske salitre. Sočivnice i djeteline nije potrebno gnojiti čilskom salitrom.

A. Machnik.

Vijesti.

„Naše selo“ u dvadeset slika spjevao Josip Binićki. Knjiga opsiže 143 stranica, izašla je nakladom piščevom u Nikincima, a cijena joj je K 1·50. U toj knjizi je pjesnik otadžbeničkim žarom i ljubavlju opjevao čare hrvatskoga sela. Pjesme su lijepe, dadu se lako i ugodno čitati, pak ih stoga svakomu napose pučkim knjižnicama toplo preporučamo.

Broj III. A. 957 — 1907.

Natječaj.

Na kralj. vinogradarsko-voćarskoj školi u Petrinji imadu se popuniti sliedeća štipendijalna mjesta:
1. Upravne obćine: Maja, Klasnić, Maligradac i Žirovac;
2. upravne obćine: Bović, Topusko i Vrginmost;
3. upravne obćine Rujevac;
4. grada Petrinje;
5. II. banske imovne obćine;
6. upravne obćine Glina II.;
7. upravne obćina: Dvor i Divuša;
8. kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade.

Sa štipendijalnim mjestom skopčan je bezplatan boravak na zavodu, uz podpunu obskrbu pitomca hranom, stanom, odielom i učevnim sredstvima za cielo trajanje dvogodišnjeg naukovnog tečaja.

Pravo na štipendija općina imadu samo obćinari njihovi, dočim se na zemaljska štependija mogu natjecati u obće pripadnici kraljevina Hrvatske i Slavonije.

Natjecatelji imadu svoje molbe predložiti kr.-hrv.-slav.-dalm. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove, do **10. travnja 1907.**

Primaju se pako takovi molitelji, koji su jur udovoljili vojnoj dužnosti, ili su mladji, nu ne ispod 16 godina.

Molbenice imadu biti providjeni, osim dokaza glede starosti molitelja jošte:
1. Domovnicom ili inom oblastnom svjedodžbom, dokazajućom njihovu pripadnost dotičnoj obćini kraljevine Hrvatske i Slavonije;
2. svjedožbom školskom, da znade čitatiti i pisati;
3. liečničkom svjedožbom u dokaz podpune tjelesne sposobnosti, nu to samo u onom slučaju, ako jošte nisu udovoljili vojnoj dužnosti, ako pako jesu dovoljna je:
4. vojna izkaznica.

U Zagrebu, 15. ožujka 1907.

Kr. hrv-slav.-dalm zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove.

Vlastnik i izdavatelj: **Hrv. poljodjelska banka.** Tisak F. Bogovića, Zagreb, Preradovićeva ul. 5

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Uredjuje:
Dr. KRUNOSLAV JANDA.

Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI.
Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. Kod višekratnog uvrštenja daje se popust.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. II. **Zagreb, 30. travnja 1907.** **Broj 7.**

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Bitni uvjet napretku zadruga za nabavu gospodarskih potrepština jest plaćanje u gotovom. Toga načela držali su se već Ročdelski pioniri, koji nisu svojim članovima podnipošto prodavali robu na vjeresiju. Ovo pitanje raspravljalo se je i na zadnjem medjunarodnom kongresu zadruga, te bje jednoglasno zaključeno, da zadruge za nabavu gospodarskih potrepština, ako hoće svoj cilj postići, moraju sve potrepštine svojim članovima prodavati uz gotov novac, a ne na otplatu Što je za druge narode dobro, biti će dobro i za nas; i obratno, što drugdje djeluje štetno, to djeluje štetno i kod nas. Iskustvo stečeno podučilo nas je o istinitosti i opravdanosti načela prodaje uz gotov novac i mnoge zadruge bi danas bolje stale, kad bi se bile tog načela držale Zato ovim putem upozoravamo sve naše zadruge, da manje gospodarske potrepštine prodavaju svojim članovima jedino uz gotov novac, a kod većih stvari (nekih strojeva i sl) gdje nije moguće članu, da odmah plati veću svotu, neka izda zadužnicu i neka njom plati tu stvar.

Kod ovakvog postupanja biti će i knjigovodstvo zadružno jednostavnije.

U Zagrebu, 20. travnja 1907.

Hrvatska poljodjelska banka

dioničarsko društvo.

Što moramo činiti u mjesecu svibnju?

a) u zadruzi :

Predsjednik mora kao svaki mjesec sazvati i održati barem jednu sjednicu ravnateljstva.

Blagajnik ako još nije neka bezodvlačno nabavi od poreznog ureda iskaz glede isplaćenih kamata na uloške u prvom četvrtgodištu i neka ga odmah ispuni i otpadajući 10% porez neka otpremi nadležnom poreznom uredu. Zadruge, koje su zaključni račun svršile i na temelju njegovom održali već glavnu skupštinu, pak im je od centrale stiglo rješenje tih računa zajedno s valovnicom, neka tu valovnicu smjesta putem općinskog poglavarstva podnesu nadležnom kr. financ. ravnateljstvu. Neka se u opće u stvari poreza drže točno uputa danih im u spomenutom rješenju centrale i neka u svem budno paze, da im porez — kad ga već moraju plaćati — bude barem ispravno odmjeren.

Nadzorni odbor ima u ovom četvrtgodištu pregledati knjige, sve spise i u opće sve poslovanje zadruge te sastaviti o tom pregledanju posebni zapisnik, u kome neka sve pronadjene nedostatke poimenično zabilježi i pozove ravnateljstvo, da te nedostatke odstrani.

b) u gospodarstvu :*

Premiješaj žito u žitnicama, da se ne zalegu žišci i lepirice. Priredjuj orudje za kosidbu. Očisti sjenike u parmama, da sijeno od tla ne stuhne i ne oplijesnivi, pometi na tlo drveće, na nj nješto slame, da odozdola uzmogne propuhavati zrak. Prekapaj kupove gnoja, te ga polijevaj gnojnicom. — — Pazi na vino, koje počima drugi put vreti. — Hrani krave zelenom krmom, s početka pomiješaj nešto i suhe krme, pak pazi, da se koje blašće ne napuhne od djeteline. — Telad za prigoj hrani samom, suhom krmom. Za prijazna vremena peri i striži ovce, da bude čista vuna. Striže se i rogato blago, koje je odviše kosmato, da bolje uspijeva. — Tamani gusjenice i hrušte. Zavezi ili omoti na opitomljenim voćkama imadu se podešto popustiti i odmotati, da ne zasijecaju u drvo. Otrgavaj potiske iliti divlje mladice na stablu; za suše zalijevaj presadjene mlade voćke. Šljive, trešnje i druge koštaste voćke pitome se i oplemenjuju ulaganjem pupova u koru. — Dovršuje se sjetva ječma konoplje, repe, buraka, nasadba kasnoga krumpira. Okapaj rani krumpir i burak. — Brani vinograd od mraza kadilom, jer je pogibelj od pozebe. To traje do 15. Do početka mjeseca imala se dokončati prašidba a početi prekop koncem mjeseca. Čim se bodci razviju, počima plijevljaj ili optrgavanje jalovih mladica. Na osebnom čokotu valja najviše tri mladice ostavljati za prigoj.— Počimaju prvi rojevi. Ne će li se koji pčelac rojiti, podmetni ili nadmetni mu prazan vijenac. — Početkom mjeseca, koji dan prije nego što počmu tjerati dudovi treba na topla mjesta staviti jaja, da se legu gusjenice od svilca — Nastavlja se guljene lika od brestova, lipa i vezovine za porabu u vinogradu. Progoni lisice i grabežljive ptice, a ptice-pjevačice čuvaj i štiti; jer se one ponajviše hrane raznom gamadi, pa nam tako čiste zrak, polja, vinograde i voćnjake.

* Prema Deželiću.

Svezadružni sastanak Hrvatskih seljačkih zadruga.

Dne 5. travnja o. g. održan je i ove godine sastanak Hrv. seljačkih zadruga u zgradi centrale Hrvatske poljodjelske banke.

Na ovom sastanku zastupane su bile 63 zadruge po 66 izaslanika. Sastanku predsjedao je gosp. dr. Ante Bauer, kr. sveučilištni profesor i narodni zastupnik, koji se — pozdraviv prisutne izaslanike, — lijepim riječima sjeti predsjednika, koji je

do sada tim sastancima predsjedao, presvjetlog g. Milana pl. Kiepacha, koji je zadružnom razvitku i domovini mnogo doprinjeo, te se nada, da će i sada kao veliki župan varaždinski svoje sile u korist udrugarstva ulagati.

Ove su riječi bile sa burnim „živio Kiepach“ popraćene.

Nakon toga rastumačio je predsjednik svrhu svezadružnog sastanka, te prešav na dnevni red, podijeli riječ pravnom tajniku Hrv. poljodjelske banke g. dru. Krunoslavu Jandi, koji je pročitao raspravu o životu i radu prvoga osnivača zadruga F. W. Raifaisena. Ovo predavanje bilo je po prisutnima zasluženim priznanjem nagradjeno.

Nakon toga izvjestio je g. Josip Cvetko tajnik zadružnog odjela Hrv. poljodjelske banke o radu zadruga u g. 1906. U tom izvješću predočuje se brojčano materijalni razvitak zadruga, kao i njihovu moralno uzgojnu stranu. Ovo izvješće popraćeno je osobitim zanimanjem i nagradjeno zasluženim priznanjem.

Treća točka dnevnog reda: predavanje o osiguranju blaga nije se mogla držati, jer je g. Machnik bio službeno odsutan. Zato bje podijeljena riječ g. Stjepku Debeljaku, učitelju i blagajniku Hrvatske seljačke zadruge u Sv. Nedelji, koji je vrlo opširno izvjestio o posjetu zadruga i njihovih saveza po Kranjskoj, Gornjoj i Dolnjoj Austriji, Češkoj i Njemačkoj.

Ovo izvješće, koje imade zanimivih podataka izaći će u posebnoj knjižici, pa se na njega ne ću ni opširno obazirati.

Nakon dovršenog izvješća g. Debeljaka ustaje g. Brozičević predsjednik konzumne zadruge na Hreljinu te osvrćući se na izvode predgovornika, zagovara kranjske konzumne zadruge, kao i njihovu svezu.

Zatim se osvrće na naše konzumne zadruge i naglašuje, da su ove u Hrvatskom Primorju prava blagodat, jer zapriečuju izrabljivanje seljaka.

Nakon toga podijeljuje predsjednik riječ g. Krešimiru Tomljenoviću, župniku i predsjedniku nadzornog odbora Hrvatske seljačke zadruge u Slankamenu, koji lijepim predavanjem razlaže, na koji način bi se moralo zelenjaštvo (lihvarstvo sa hranom, dok je još nepobrana) dotući.

Ovo se može suzbiti samo složnim radom i dobrom voljom udrugara, koji ne bi smjeli nikada i nikomu prodati od svog priroda ništa, doli onomu, koji im po zadruzi naznačen bude. Po mnijenju predavača imalo bi se ovdje postupati po onoj: „klin se s klinom izbija“, pak bi zadruge, da iskorjene pravo zelenjaštvo morale same privremeno postati pošteni zelenjaši.

Na govor g. Tomljenovića osvrnuo se je g. Tvrdojević župnik i predsjednik zadruge u Drenovcima, koji je pokazao, kako tamošnja zadruga postupa, da iskorjeni zelenjaštvo, a da se pak sama zelenjaštvom ne bavi.

G. Tomo Jalžabetić, predsjednik Hrvatske seljačke zadruge u Gjurgjevcu, govori o uporabi bučinih koštica za ulje.

G. Vatroslav Crnajšek podpredsjednik Hrvatske seljačke zadruge u Zajezdi zagovara gradnju zadružnih domova.

Ravnatelj banke g. Milan Vaniček osvrće se na razlaganje g. Tomljenovića i veli, da će banka zadrugam u tom pogledu ići na ruku, ali izvedbu tog cijelog posla prepušta zadrugama samim.

Na riječi g. Crnajšeka izjavljuje, da je banka voljna i taj zadružni pokret, u koliko joj moguće bude podupirati, ali savjetuje, da se zadruge za to ne zadužuju. Izvješćuje nadalje sastanak, da je centrala usljed skupoće novca prisiljena kamatnjak na zajmove zadrugama za $^1/_2$% povisiti.

Nakon toga razlaže g. dr. Janda, na koji način da se poluči za zadruge oprost od biljegovanja i oporezovanja.

Predsjednik Hrv. selj. zadruge u Tuhlju g. dr. Homotarić predlaže, neka se vlada zamoli, da zadrugam podieli popust na djetelini kao i gospodarskom društvu,

Nakon toga pročitana su dva dopisa, i to onaj zadruge u Bukevju, koji ide za tim, da se članovi zadružne uprave za svoj rad nagrade, te onaj zadruge u Mihovljanu, koji traži, da se zadrugam podijeljuje veći kredit i da se od njih ne traže razni iskazi.

Ova obadva predloga budu jednoglasno odbijena.

Nakon toga prihvaćene su slijedeće

Rezolucije:

Zastupnici hrv. seljačkih zadruga sakupljeni na svezadružnom sastanku u Zagrebu dne 5. travnja 1907. zaključuju slijedeće:

I. Da se umoli kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, neka bi uvela u naučne osnove škola disciplinu o udrugarstvu, napose neka se odmah uvede u učiteljske škole i bogoslovna sjemeništa poduka o načelima i koristi udrugarstva uz pouku o nacionalnoj ekonomiji, a u potonje još i o gospodarstvu.

II. Da se na sve kulturne institucije apelira, neka bi udrugarstvo kod nas prijazno susretali i u svakom pravcu potpomagali.

III. U interesu razvitka udrugarstva bilo bi, da se napiše i medju narod rasturi što više valjanih štiva o udrugarstvu. Umoljava se stoga Hrvatska poljodjelska banka, da nastoji, da se po mogućnosti svake godine raspiše natječaj za najbolje djelo o udrugarstvu i da se takova djela zgodnim načinom objelodane.

IV. Da hrv. seljačke zadruge u Sriemu nastoje iskorjeniti lihvarstvo žitaricama, poznato pod imenom „zelenjaštvo". Način kod provadjanja toga prepušta se zadrugama.

V. Bilo bi nedvojbeno od koristi po zadrugarstvo, da zadruge u svoje i u svrhe obrazovanja i unapredjenja svojih članova u moralnom i materijalnom pogledu, imadu svoje stalno stjecište, a u tu svrhu ovaj sastanak drže najprikladnijim sredstvom to, da zadruge nastoje doći do svoga vlastitoga doma, gdje i u koliko to dopuštaju sredstva, a osim toga i okolnosti to zahtjevaju.

Nu kako je pravilo, da pojedinac, a pogotovo udruženja, bolje znadu cijeniti ono, što svojim trudom i mukom te pri-štednjom svojom steknu, nego ono, što se stiče bez ikakovog truda i muke, tako bi i zadružni članovi bolje cijenili one domove, koje bi stekli svojim žuljevima. Način, kako bi se pri tom postupalo, nije moguće propisivati već samo općenito označiti. Tako bi n. p. kod gradnje ovakovih domova imali svi članovi sudjelovati besplatnim nadnicama, darovima i t. d. a kod kupnje imali bi članovi doprinašati u gotovom novcu neku vrst zadružnog poreza.

VI. Svi zastupnici hrvatskih seljačkih zadruga sakupljeni na ovom svezadružnom sastanku, zaključuju upraviti peticiju na visoki sabor kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, da on pozove kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vladu, neka poduzme kod zajedničke hrvatsko ugarske vlade u Budimpešti korake, e bi se sve pogodnosti, koje zak. čl. XXIII. : 1898. daje zemaljskim vjeresijskim udrugama protegle posebnim zakonom i na sve one zadruge, koje su osnovane na načelu samouprave, na načelu besplatnih služba (osim blagajničke), koje ne djele dobitka, pače ni za slučaj razlaza zadruge, koje ne ukamaćuju zadružnih djelova, koje u opće u prvom redu ne idu za dobitkom, nego za gospodarskim i ćudorednim unapredjenjem članova.

Isto tako zaključuju, na svakog narodnog zastupnika bez razlike stranaka poslati otpravak ove rezolucije s molbom, da sa svoje strane učini sve, da do tog zakona što prije dodje.

No dok se ova stvar povoljno ne riješi, neka se zamoli zajedničko hrvatsko ugarsko ministarstvo financija, da dozvoli, da se svim zadrugama, koje stoje u svezi sa Hrvatskom poljodjelskom bankom odmjeruje porez kod njihove centrale u Zagrebu.

Zadruge i dobrotvorne svrhe.

Ispitivajuć bilance seljačkih zadruga za god. 1906. opazili smo, da su neke zadruge iz svog čistog dobitka dali dosta velike svote u razne dobrotvorne svrhe, koje nisu u skladu sa zadaćom zadruga. Tako smo opazili, da su primjerice zadruge davale za orgulje u crkvi do K 400, druge opet za oltar K 100--200, treće za prozore u crkvi itd.

Ovo nas nuka, da se malko porazgovorimo sa našim zadrugama o pitanju, u što se može i smije dobitak zadruge upotrebiti. Mi znamo, da je najbolje otvoreno se porazgovoriti o ovako važnim stvarima, jer izmedju nas t. j. banke i zadruga moraju biti čisti računi, pak ćemo ostati dobri prijatelji. Zato ćemo ovdje zadrugama reći posve otvoreno i iskreno, na što treba paziti, kad se pita, u što da se upotrebi i kakvim svrhama da se namijeni čisti dobitak, koji su zadruge stekle.

Nema sumnje, da je upravo potrebno buditi i njegovati u ljudima ljubav i odanost za vjeru. Na taj način ostati će narod bogobojazan i ćudoredan, što je od neprocjenive koristi za napredak njegov. Istina je i to, da se toj svrsi služi i bogoljubnost u narodu, njeguje i unapredjuje, ako narod za crkvu i Boga nešto od svoga žrtvuje i za crkvene potrebe prinosi i daruje, koliko može obilnije.

I kad bismo mi imali ono, što nam najnužnije za naš život treba, onda ne bi nitko mogao prigovoriti, ako zadruga od svog čistog dobitka dade što za crkvu i druge dobrotvorne svrhe. Ali u okolnostima, u kojima se danas nalazimo, ne možemo — bez zamjere — odobriti, da zadruga daje u ove svrhe tako velike svote. Na svim nam stranama treba pomoći. Naše gospodarske i kulturne prilike su tako žalostne, da upravo vape za pomoć. Niti tim najprećim potrebama ne može se danas još udovoljiti, jer zadruga mora ići u prvom redu za tim, da si skupi doličnu pričuvnu glavnicu. Tekar kada bude pričuvna glavnica dosta velika, može se suvišak dobitka upotrebiti u najnužnije gospodarske svrhe, a kada bude i tomu udovoljeno — e onda bi zadruga mogla postati darežljiva i onda bi mogla davati svoje prinose u svrhe, koje smo napred istaknuli. Za sada o tomne može biti govora, odnosno svakako je nužno, da se u tom pogledu postupa što oprezuije.

To je jedno. Naravni razlozi zabranjuju zadrugama, da svoj novac rasiplju.

Drugo je to, što izdavanje novaca u dobrotvorne svrhe, nije u suglasju sa pravilima zadružnim. Pače mi tvrdimo, da je to protiv pravila. Zadatak je zadruge točno označen u pravilima, ali nigdje nema ustanove, koja bi dozvoljavala raspoložbu čistog dobitka tako, da se daje što za orgulje, za crkvene potrebe ili druge dobrotvorne svrhe. Po pravilima ima se sav čisti dobitak prenjeti u pričuvnu glavnicu (čl. 15.) No iz smisla pravila i iz svrhe same zadruge može se zaključivati, da se čisti dobitak — u koliko je pričuvna glavnica već dosta velika — može upotrebiti u opće koristne gospodarske svrhe, ali samo gospodarske svrhe. Još jasnije i točnije odredjeno je to u novim pravilima.

Dakle zadruge, koje iz čistog dobitka daju što za svrhe, koje nisu gospodarske naravi, grješe protiv svojih pravila i krše zakon, koji bi im morao biti najsvetiji, jer su si ga same stvorile.

Sud pak, kojemu se mora podnositi zapisnik glavne skupštine morao bi takav zapisnik vratiti zadruzi i ne primiti ga na znanje, jer su zaključci u protimbi sa pravilima. Ako to sud do sada nije učinio, razlog je tome taj, što se ovakove stvari žalibože kod sudova dosta površno rješavaju.

Stavljamo stoga svim zadrugama toplo na srce, da u buduće ne upotrebe svoj čisti dobitak u druge svrhe nego one, što su u skladu sa zadružnim pravilima.

Žena u kući i obitelji.

Piše Dr. Albert Bazala.

2. (Nastavak.)

Kad ovako žena privuče muža kućevnome životu, kad mu najvećim radostima, što ih samo dom i obitelj može podati, začini život, tko može reći, da već kao žena nema velikih zasluga? a k tome kao kućanica?

Mužu je zadaća skrbiti se za kuću, da u njoj bude svega: ženama je zadaća, da u kući sve priredi, što je muž privredio. Brinuti se za kućanstvo, držati kuću u redu — velika dužnost je žene, koju ne valja malenom cijeniti prema onoj našoj riječi, da žena drži tri ugla od kuće. Tim veća je zasluga, ako tu dužnost izvrši valjano. Muški je posao glavni izvan doma; muž mora da steče, što u kući treba, on mora i u vijeće, da se brine poslovima općine, na sud, da brani pravo svoje i uopće u grad, da proda i prometne muku svoju, pa da tim kuću opskrbi. Veći dio dana bit će tako muž zaposlen izvan kuće. Žena radi više u kući: Na njoj je briga, da upravlja kućom, da se brine za stan i preslicu, kako će joj muž i djeca imati što odjenuti i da bude sve čisto i zašiveno — jer ako je vrijedna žena, muž lijepu i čistu košulju nosi.

Negda je kod nas bilo, da se sva odjeća u kući pravila do opanaka i šubare; danas nekako ni muškarci ni žene već ne će da nose, što je u kući satkano i sašiveno; vole se oni odijevati po gospodsku — to je tobož ljepše. A nije, lje. Naša domaća industrija tako propada i ako tako dalje podje, nestat će povezica i pregača, tkanica i marama; sve će to zamijeniti kupljena roba — koja ne samo da nije ljepša, nego našega čovjeka dodje skuplje, nego domaća radnja. Ondje mora da izdaje novac, kojim mora naplatiti i rad i dobit, dok je u domaćoj proizvodnji uložen samo njegov i onako slabo plaćeni rad. Da ovaj dio narodnoga kućanstva tako naglo gine ima dva razloga: jedan je taj, što se naš čovjek uopće rado pogospodi. Tko može i tako bit ma i pisar samo kod općine ili tko u vojni samo do kaprala dodje, počinje se stidjeti svoga roda i drži, da nije za seljački plug; eto ti ga najednom gospodinom; a i drugi mnogi, koji nijesu takovi, vole kaput makar bio kaki vojnički — samo da je »gospodski«, nego narodnu surku. Ili žensko čeljade podje u grad u službu; tu nosi dva tri mjeseca svoje odijelo, a onda ga zamijeni gradskom odjećom; ostane li godinu dana u gradu, gotovo se i ne vrati više na »grunt«; voli živjet u gradu svakojako, nego na selu čestito. To su teške rane našega narodnoga života. Drugi je razlog, što je u mnogim krajevima siromaštvo preveliko, previše ljudi, a malo zemlje; ne može kuća da živi od zemljišta, pa treba poći na zaradu, ne samo mužu nego i ženi. U velikim gradovima u radničkim obiteljima to biva u kud i kamo većoj mjeri. Žena, ode od kuće, da zaradi, ali tim zanemaruje svoju glavnu brigu: kućanstvo i odgoj djece. Otud nastaju velike nevolje: ne samo da rad u tvornicama slabi i uništuje žene, da nezdravi i tijesni stanovi i onako slabo zdravlje još više kvare, nego kućni posao se posve zanemaruje, djeca ostaju bez paske i brige roditeljske; kud idu, što rade i čim se bave, to nitko gotovo ni ne nadgleda i tako velikim dijelom propadaju. Nikako dakle nije dobro ni za kuću ni za obitelj, ako udata žena postane radnica, te tim nužno zanemari brigu za dom i djecu. Po prirodnom odredjenju njoj je mjesto u kući, ali kruta nevolja tjera je i izvan kuće.

Što je ovako u radničkim slojevima naroda zlo i pogibija, i što se ovdje ne da ukloniti, ne bi bilo u toliko j mjeri zlo u seljačkima. Žena može mužu i na polju pomoći, a ipak i posao domaći obaviti i djeci prigledati, tim više, ako je polje uz kuću i što se poslovi obavljaju u vrijeme, kad je ponajviše moguće i djeci, da budu ondje, gdje su roditelji, da pri-

paze na njih. U seljačkom će se dakle životu moći donekle složiti zarada s brigom za kućanstvo: ali mnoge brakove tereti upravo to, da žena mora i daleko preko te granice tražiti zaradu. Onda je razumljivo, da i kuća strada i bračni i obiteljski život, jer su im prirodni uvjeti nedostatni ili posve oteti. Udata žena može samo u obitelji i kući valjano izvršiti svoju zadaću, i svaki posao, koji je odmiče s ovoga tla, otimlje je prirodnoj njezinoj zadaći.

Učini li ona u kućanstvu i obitelji svoju dužnost, ona je jednako mnogo kao muškarac, ako i ne više privredila domu i rodu. Za nju nema ljepšega imena, nego da je ovijana, čista i uredna u svemu, za nju najveći je ponos, da je dobra kućanica. Po njoj dobro stoje i sela i gradovi. Na blagostanju kuće osniva se blagostanje države. Gdje žena za kuću ne mari, gdje štedljivost uzmakne pred rastrošnosti, jednostavnost pred raskoši, i gizdoćom rasklimat će se stupovi kuće i ne će moći nositi tereta njena; onda nužno propada sva kuća, propadaju sela, propadaju gradovi i cijeli narodi. Dobra kućanica je duša narodnoga gospodarstvenoga stanja. Jednako je z'o, gdje žena ne može da se posveti kući: gdje prinuždena poći za zaradom poradi kruha ne može da udovolji svim dužnostima svojim prema obitelji i narodu. Tu treba tražiti lijeka i koliko je moguće stegnuti rad žene izvan kuće, pa je pustiti, da u kući pokaže svoju vrijednost, što je ima i za obitelj i za narod. Da je to nužno i da je vrijednost njezina velika, još će se više vidjeti, ako uzmemo u obzir ženu kao majku i uzgajateljicu djece. (Nastaviti će se).

Život i djela F. W. Rajfajsena.

(Predavanje *Dra. K. Jande* na svezadružnom sastanku od 5. travnja 1907.)

F. W. Rajfajsen rodio se je 30. ožujka 1818. u Hamu, u kojem je lijepom mjestancu bio njegov otac načelnikom. Mati zvala mu se Amalija Kristina Suzana Maria rodjena Lautzendörffer, a imao je 8 braće. Otac mu je umro 1821. kad je našem Rajfajsenu bilo tek 3 godine.

F. W. Rajfajsen odgojen je u evangeličkoj vjeri, te je već u ranoj mladosti pokazao mnogo darovitosti i marljivosti. Nakon svršenih pučkih škola podučavao ga je dalje njegov župnik Seippel, pošto mu imućtvene okolnosti nisu dopuštale, da polazi u kojem gradu višu školu. Kao mladić stupio je Rajfajsen god. 1835. u sedmu artilerijsku brigadu u Koljinu (Köln) kao dobrovoljac, odakle bude 1838. komandiran da polazi t. zv. Inspektions-Schule u Koblencu, kamo su dolazili samo najbolji djaci na izobrazbu Tu školu polazio je Rajfajsen kroz 2 zimska poljeća, svako po 7 mjeseci. Kad je školu svršio, bio je namješten kroz 5 mjeseci kod državne ljevaonice željeza i tvornice oružja u Sajnu.

No rano je Rajfajsen napustio vojničku službu. Ni ta služba nije mu bila poćudna, jer je on želio imati takav položaj, gdje će moći samostalno raditi, gdje će biti otvoreno prostrano polje njegovoj stvaralačkoj snazi, pak je zato u rujnu 1843. postao okružni tajnik u Majenu, a početkom 1846. načelnikom u Wajerbušu. Nu ni ovdje nije dugo ostao, jer je već g. 1848. imenovan načelnikom u Flamersfeldu, gdje je ostao 4 godine. Nakon toga postao je načelnikom u Hedesdorfu, mjestancu tik Neuwieda, gdje je ostao sve do god 1865. kad je prešao u mirovinu.

Gdjegod je Rajfajsen službovao, svagdje je najveću ljubav i požrtvovnost posvećivao unapredjenju blagostanja u svom okružju. Općeći marljivo sa narodom nastojao si je u svem stvoriti vlastiti sud. Osobito se je zauzimao za sirotinju, i zalazio u njihove stanove ne samo zato, da se osvjedoči o odnošajima, koji tamo vladaju, već da i pomogne naročito da ih ćudoredno digne, ako su pali. Jer treba imati na umu, da nije dosta, ako dadeš

ogcu par filira, već treba osim tijela uzeti dušu u obzir i nastojati oko ćudorednog jegovog unapredjenja.

Rajfajsen je svoju službu obavljao očno, zdušno, strogo i pravedno, te nije oznavao straha ni strepnje. Jednom je ladala u općini Segendorf pošalına, a Rajfajsen je usprkos velikoj pogibelji zaaze obilazio bolestnike i mnogo doprijeo, da je bolest prestala harati. — Zaslugom Rajfajsena pronadjen je i uhićen opasan neki tat, koji se je zagrozio, da će Rajfajsena ubiti, čim bude iz tamnice pušten. Rajfajsen je za tu grožnju saznao i čim je tat bio pušten na slobodu uzeo ga je k sebi za slugu.

Kao načelnik oženio se je Rajfajsen sa Emilijom Stork, s kojom je imao sedmero djece, od kojih je troje u najranijoj mladosti umrlo. Kod uzgoja djece pazio je Rajfajsen najviše na to, da djecu za rana nauči na odlučnost, da im ulije u srce energičnost, a uz to ih je priučavao na urednost i razboritu djelatnost. I pravo je radio! Slabost volje, je jedno od loših svojstava, te ako i sama po sebi nije baš moralna pogreška, ipak djeluje zlo, jer često i najdarovitijeg čovjeka čini nesposobnim da nešto vrijedno i vanredno stvori. No kako je čvrstoća volja u uzročnom savezu sa tjelesnim ustrojstvom čovjeka, to je Rajfejsen i na tjelesni odgoj pomno pazio. Ako ćeš na djecu za rana stavljati stanovite zahtjeve i dužnosti i tražiti od njih da te dužnosti ispunjavaju, onda ćeš lako volju ojačati i priučiti ćeš djecu na točno i bezuvjetno ispunjavanje dužnosti.

Prema ovim načelima postupao je Rajfajsen kod uzgoja svoje djece. Čim su mu djeca bila za to sposobna, morala su svaku večer za sjutradan sastaviti si radni program. Toga programa, koji je cio dan ispunjao, morala su se onda djeca bezuvjetno držati. Kada bi djeca gdje vani boravila, morala su napisati dnevnik o tom boravku. Za igru bilo je samo stanovito vrijeme opredjeljeno, i to nakon što su bile dužnosti ispunjene. Ženska djeca morala su se za rana baviti kućanstvom, a da ipak nisu nipošto zanemarila duševnu naobrazbu, na koju je Rajfajsen veliku važnost polagao. Nadalje tražio ja Rajfajsen od svoje djece, da si svako odabere jednu siromašnu obitelj, za koju je onda u svakom pravcu morالo skrbiti, od imućnijih ljudi milodare sabirati i samo dotičnoj obitelji uručiti. Time je htio Rajfajsen polučiti, da se djeca nauče na skrb naprama zadnjima i da im u mladjahno srce usadi čuvstvo samilosti. Odjevao je djecu skroz jednostavno, ali uredno. S druge je strane Rajfajsen nastojao svoju djecu po mogućnosti razveseliti, te se je mnogo s njima bavio, a poveo bi ih često na svoja službena putovanja. U krčmu nije Rajfajsen zalazio, ali je rado kod svog stola vidio sakupljene prijatelje i drugove.

No obiteljska njegova sreća nije bila baš osobita, jer su se često pojavljale razne bolesti. Sam Rajfajsen bolovao je na reumatizmu i neurasteniji, a ženu mu mučila teška srčana bolest. Svoj bolesti tražio je Rajfajsen lijeka u prirodi i zdravom zraku, te općenju sa seljacima. Tada bi se njegovi živci umirili. No bolest njegove žene nije popuštala, te je već god. 1868. umrla na srčanoj kapi.

Rajfajsen bolovao je u zadnje vrijeme svog načelnikovanja i na očima, te se baš radi te bolesti htio na službi zahvaliti. No od toga su ga svi odgovarali, napose općinsko zastupstvo nije htjelo o tom ništa ni čuti. Rajfajsen je baš u ono vrijeme tražio ljeka svojoj bolesti vani kod glasovitih liječnika, a žena mu je pisala, kako ljudi govore o njegovom odstupu. On joj na to odgovara: Akoprem je moje stanje baš onakovo, kakovo je bilo prije mog odlaska, moram se ipak podati usudu. Jedna utjeha biti će mi ipak, ako ne će ljudi pristati na moje umirovljenje iz ljubavi naprama meni, a ne možda iz štedljivosti.

To se je zbilo god. 1862. a već god. 1865. Rajfajsen nije više načelnikom. On je doduše bio izabran opet načelnikom, ali

vlada nije potvrdila njegov izbor. Razlog je tome bio taj, što je Rajfajsen više puta došao u male sukobe sa pretpostavljenim oblastima. Neka tvrdoglavost je i onako u blizom rodu sa energijom, pak će biti, da je Rajfajsen bio malo tvrdoglav. Kad je on držao, da je u pravu, nije nikom popuštao i uporno branio svoje stanovište, pa je tako radio i naprama svojim pretpostavljenim. Kako Rajfajsen nije imao skoro nikakovog imetka, a mirovina mu je iznosila oko 400 talira godišnje, to se je morao pobrinuti za kakvu zaslužbu, da može svoju obitelj pristojno odhraniti. Kako je Rajfajsen bio praktičan čovjek, brzo se je i tu snašao. Osnovao je fabriku cigara, ali ta nije osobito uspijevala, pak je onda otvorio trgovinu vinom, koja je bolje išla, akoprem je imao dosta novčanih briga.

God. 1868. oženio se je Rajfajsen po drugi put, ali iz tog braka nije imao djece.

Dne 11. ožujka 1888. oko 12 sati o podne umre Rajfajsen baš nekoliko dana prije, nego će navršiti 70. godinu svoga života.

Značaj Rajfajsena počivao je dvim jakim temeljima: na dubokoj i iskrenoj vjeri u Boga i čvrstoj volji. Ovim dvim temeljima imamo zahvaliti udrugarsku organizaciju, kako se je danas razvila.

I prije Rajfajsena počeli su se razni staleži udruživati, jer su ih prilike ili bolje neprilike vremena na to silile. I prije Rajfajsena bilo je apostola udrugarstva u Engleskoj i Njemačkoj — u Njemačkoj osobito Schulze-Delitsch, ali pravom seljačkom zadrugarstvu je Rajfajsen otac. Pače u Njemačkoj bilo je već 1303 zadruga sistema Schulze Delitsch, kad je u javnosti istupio Rajfajsen sa svojom knjigom pod naslovom: »Zajmovne blagajnice kao sredstvo za odstranjenje nevolje seoskog pučanstva kao i gradskih rukotvoraca i radnika.“

U kraju, gdje je Rajfajsen bio načelnikom, vladala je u god. 1847. usljed nerodice velika nevolja. Ručak mnogih i mnogih obitelji sastojao je tada — kako veli Rajfajsen — prečesto samo iz kiselog zelja i juhe od cikorije. Da toj nevolji odmogne, osnovao je Rajfajsen s nekolicinom bolje stojećih ljudi zadrugu za nabavu potrepština. Akoprem su u ono vrijeme bila kukavna prometala, uspjelo je ipak toj zadruzi da u kratko vrijeme iz daljine dobavi brašna i krumpira u velikoj množini uz razmjerno jeftinu cijenu. Na to je Rajfajsen osnovao zadružnu pekarnu, koja je dan i noć radila, pak se je za kratko vrijeme mogao siromašnijim žiteljima prodavati kruh za polovicu tada običajne cijene.

Osokoljen ovim lijepim uspjesima i upoznav se tako blagotvornom moći udrugarstva nije Rajfajsen dozvolio, da se njegova udruga ograniči na rad samo u vrijeme nevolje, već je udruga i slijedeće godine opet nabavila jeftino raženo sjemenje i krumpir. Tako su mještani Rajfajsenovi bili opskrbljeni dovoljno hranom te im nerodica nije odveć nahudila.

No baš u nerodnoj toj godini izbila je jače na javu činjenica, da mnogo štete uharnom gospodarstvu pravi lihva novcem i blagom te nemogućnost da mali čovjek lahko dodje do potrebne mu vjeresije. Postavši načelnikom u Flamersfeldu odlučio je Rajfajsen i tu pomoći, te je već u prosincu 1849. uz sudjelovanje 60 imućnijih žitelja osnovao: Flamersfeldsko društvo za pomaganje siromašnih seljaka. Uz to društvo osnovao je štedionicu za djetiće, služinčad i manje gospodare.

U jeseni god. 1752. bje Rajfajsen premješten kao načelnik u Hedesdorf kod Neuwieda. Čim se je ovdje udomio, dao se je i ovdje na posao, da osnuje zadrugu pod imenom Nedesdorfsko dobrotvorno društvo. Polazeći sa stanovišta, da se dizanjem tjelesnog odnosno gospodarskog blagostanja unapredjuje i duševno i ćudoredno stanje čovjekovo, namjenio je Rajfajsen svom društvu zadaću, da po mogućnosti podigne blagostanje naroda. Osobito je brigu posvetio odgoju zanemarene djece

zaposlenju otpuštenih kažnjenika. Nakon nabavljao je blago neimućnim seljana i otvorio im vrelo jeftine i lahke vjesije; članovi tog društva bili su samo ućniji žitelji, koji su morali dati svoj vac i svoje jamstvo u službu tog druva. Dobitak se nije medju članove djelio

No do sada Rajfajsen još nije pogodio avu stvar. Sva društva, koja je dosada ovao, nisu bila utemeljena na tlu samo-mo ći. Članovi tih družtava bili su ućniji ljudi, koji su time siromašne popirali. Članovi nisu ta društva osnovali sebe i radi sebe, već za bijedne i siroišne u plemenitoj nakani, da im pomognu. i što je dulje takovo društvo opstojalo se je više hladnio onaj prvi žar plenitog nastojanja, te su članovi po malo an za drugim iz društva istupali. Potovo podjeljivanje zajmova neimućnima, ilazilo je na negodovanje članova druva, koji su morali solidarno i neogranio jamčiti za sve obveze društva. I kad Rajfajsen na glavnoj skupštini g. 1864. ražio povišenje podjeljene vjeresije, nije svojim predlogom prodro. Napokon bje ljučeno Nedesdorfsko dobrotvorno druo raspustiti i na njegovo mjesto osnoi po uzoru Schulze Delitschevom udrugu osnovi samopomoći. U svibnju 1864. takova udruga osnovana. No pošto su uge po sustavu Schulze' Delitschevom kladne za gradove, gdje su članovi tih uga obrtnici i radnici, promjenio je jfajsen neke ustanove i prilagodio ih po m iskustvu seoskim odnošajima. Ta uga pristupila je savezu Schulzevih uga u Potsdamu.

S vremenom odalečivao se je Rajfajsve više od Schulze Delitscha, dok okon nije Rajfajsen izgradio samostalno ju udrugu, koja se u bitnom razlikuje udruga Schulze Delitschevih. Glavne su like u tom, što je Rajfajsenova zadruga aničena na uski prostorni djelokrug na župa, općina) što su u Rajfajsenovim ugama službe začastne i besplatne i što se tamo čisti dobitak ne dijeli med članove. Dapače Rajfajsen je išao tako daleko, da nije ni poslovnog dijela od članova tražio. Tu mu je ali udružni zakon pravio neprilika, jer je taj zakon tražio, da svaki udrugar mora uzeti barem jedan poslovni dio. Da ne dodje Rajfajsen u sukob sa zakonom, a da ipak njegovo načelo ne strada, ustanovio je po mogućnosti male poslovne djelove i odredio, da niti jedan udrugar ne može imati više od jednog poslovnog djela. Time je Rajfajsen htio onemogućiti želju udrugara za djeljenje dobitka.

Schulze Delitscheve pak udruge bile su osnovane baš na oprečnim temeljima, a propisivale su, da svaki član mora uplaćivati nedjeljne uloške. Opreka ova izmedju Rajfajsenovih i Schulze Delitschevih udruga ima svoj temelj u razlici odnošaja u gradovima i na selu. U gradovima dobro uspijevaju Schulze Delitscheve udruge, dok one za selo nisu.

Da uzmogne Hedesdorfska udruga, kad bude imala suviše novca, isti koristonosno uložiti, a kad bude opet novca trebala lako do njega doći, stupila je ona u poslovnu svezu sa nekim trgovcem iz Neuwieda. Kasnije kušao je Rajfajsen, da stupi u poslovnu svezu sa sličnim društvima. Proti tome ustali su neki bogatiji članovi udruge, jer nisu htjeli svoj novac povjeriti nepoznatom im i možda slabijem zavodu, nego što je bila njihova udruga. Zato je istupilo iz udruge 12 članova. No opazilo se je, da ne koristi puno oslon na slične zavode, jer kad Hedesdorfska udruga nije imala dosta novaca, nisu ga imali ni ti zavodi i obratno, kad je ova imala suviše novaca, imali su ga i ti zavodi. Zato bje 12. prosinca 1869. zaključeno, da se složi više udruga skupa i osnuju svoj savez. Taj savez bila je opet udruga na temelju solidarnog jamstva, a članovi tog saveza bile su pojedine udruge. O tom savezu piše Rajfajsen, da on mora biti kao neka uredba za odvodnju i naplavnjivanje livada. On će novac odanle, gdje ga imade pre-

više odvoditi onamo, gdje ga treba. No ne samo da će taj savez urediti kolanje novca, već će on njegovati i unapredjivati temelje udrugarstva, te će svaka udruga saveza oslonjena na druge udruge i primjerom njihovim poticana bolje i urednije poslovati.

Tu organizaciju provodio je Rajfajsen tako, da su se udruge pojedine pokrajine skupljale pod okrilje pokrajinskog saveza, a svi ti savezi pristupili bi onda glavnom središnjem savezu. Budu stoga osnovane tri pokrajinske banke i jedna generalna banka. No državna vlast je te banke zabranila i raspustila. Rajfajsen ipak nije izgubio nade na uspjeh, niti mu je time bila slomljena volja za rad. Tada je već 4 godine opstojala ranjska poljodjelska banka, koja je vrlo dobro poslovala. Tu banku odluči Rajfajsen upotrebiti za savez svojih udruga te promjeniv neke ustanove pravila postigao je svoju svrhu. No dugo nije ni to potrajalo te je Rajfajsen opet osnovao zemaljski savez i izgradio organizaciju udrugarstva, kakovu u glavnom danas vidimo u Njemačkoj.

U čitavom svom radu držao se je Rajfajsen stanovitih načela, koja možemo smatrati njegovom ostavštinom udrugarstvu. Ta načela, koja i danas još potpuno vrijede, možemo označiti ovako:

1. Udrugarstvo imade svoju osobitu zadaću i svrhu, te ne smije ići za drugim kakovim ciljevima.

2. Svrha je udrugama gospodarsko unapredjenje članova u posve odredjenom pravcu. Učinci udrugarstva su etično-socijalne naravi. Postići će se ti učinci poukom članova i zgodnom upravom udruga, a da ipak ne bude slobodna volja članova ugrožena.

3. Za unapredjenje pojedinih udruga i skupina udruga treba osnivati manje organičke grupe u takovom opsegu, u kojem će ove naći uvjete opstanka, a prilagoditi će se postojećim socijalnim tvorevinama (npr. općinama, kotarima, županijama).

4. Udruga mora biti potpuno neovisna o političkim strankama, drugim gospodarskim udruženjima te državnom tutorstvu, jer će inače nastati sukob različitih nastojanja i cjepanje sila.

5. U pravilima udruge ne smije biti ustanova, koje će načelu slobodne samouprave protusloviti, a kod izbora članova uprave pojedinih udruga, kao i saveza udruga ne smije biti mjerodavno ništa drugo, nego slobodno odredjenje samih udrugara.

6. U pravilima pojedine udruge kao i u pravilima saveza udruge treba izbjegavati ustanove, koje bi ograničavale osobnu slobodu pojedinca više, nego što je to potrebno za postignuće cilja udruge.

7. Članove uprave udruge i saveza udruga ne smiju kod poslovanja voditi drugi ciljevi, nego oni, koje sama pravila udruge označuju.

8. Svaka udruga neka nastoji sakupiti udružni imetak barem u visini svote, koja odgovara zbroju poslovnih djelova izdanih zajmova te vrijednosti udružnih nekretnina.

9. Ovaj skupni udružni imetak može se upotrebiti samo u one svrhe, koje su svim članovima zajedničke, osim što se može iz tog imetka dati najpotrebnijima zajam u slučaju nužde bez jamaca ili pače beskamatni zajam.

10. Iz poslovanja udruge neka nitko ne crpi osobne koristi. Špekulativnih poduzeća treba se potpuno klonuti. Službe u udrugi neka budu začastne. Kod saveza udruga radi razgranjenosti posala nije to provedivo, no i tu se plaće imadu odrediti tako, da ne budu u opreci sa svrhom udrugarstva.

11. Kao temelji udrugarstva imadu osim načela samopomoći, samouprave i samoodgovornosti valjati i kršćanska načela ljubavi naprama bližnjemu i načelo zajedinstva.

Rajfajsen je ova načela postavio, kad je već osnovane udruge postavio na čvrste

ze, a mi naravski ne smijemo baš sve epo primiti, što su drugi narodi učinili, ć moramo strane ustanove našim životn prilikama prilagoditi.

Kako vidimo Rajfajsen je do konca og života ostao vjeran svojim načelima, je svoje nazore o kršćanskoj dobrotvorsti, koje je kušao ostvariti u svojim dootvornim društvima, htio u udrugama ivotvoriti. I to je nesumnjivo najveća sluga Rajfajsena. Baš naglašivanjem ljuıvi napram bližnjemu učinio je Rajfajsen tnu razliku izmedju svojih udruga i sličh drugih organizacija. Ovo načelo, koje ıje Rajfajsenovim udrugama osobiti bieg, nije gospodarske naravi već ćudoredne, ıo imade vrijednost ne za neko vrijeme za jedno mjesto, već za sva vremena i ı sve ljude.

Schulze je kao načelo udrugarstva ticao samopomoć, a Rajfajsen je osim oga naglašivao i to punim pravom načelo ıedjusobnosti, medjusobne pomoći. čovjek sam o sebi ne može ništa, a u sulasnom djelovanju i slozi sa drugim ljuıože vrlo mnogo postići.

Kako je Rajfajsen idealno shvaćao vrhu svojih udruga, neka nam služi nje;ov zadnji govor izrečen 1. srpnja 1887. ıekoliko mjeseci prije njegove smrti, koji nožemo smatrati njegovom oporukom.

Rajfajsen je najprije opisao oštrim crıama duh tadanjeg vremena, duh bez srca ıaprama svom iskrnjemu, duh samoljublja pak nastavlja:

Proti ovom duhu moraju se boriti naše udruge. Ali da dobro shvatimo njihovo poslanstvo moramo uprieti pogled na naš cilj i još dalje u vjekovječnost. Mi znamo, da naš život na ovom svijetu nije drugo nego priprava onom računu, koga ćemo jednog dana dati o upotrebi svih naših dobara duhovnih i materijalnih. Od kad opstoje naše .udruge, uviek propoviedamo, da je njihov temelj kršćanska dužnost. Protiv materijalističkih težnja našeg vremena, još i danas čini nas Gospodin ćuti njegov glas: Tražite najprije kraljevstvo nebesko i pravdu njegovu, a sve ostalo nadodati će se vama. A on nam je kazao kako ćemo doći do kraljestva nebeskoga, do vječite sreće, t. j. izvršujući kršćansku vjeru u ljubavi prama svome iskrnjemu, jer tvrdi: Što učinite jednom od najmanje braće moje, meni ste učinili. Tko se ćuti u svome srcu potaknut, da se briga za najmanje, za zapuštene, za potrebne, ne može a da ne protegne svoju brigu i na sve ostale ljude, netom mu se pruži prigoda, da učini za nje što dobra. Često se čuje, da za agitaciju današnjih doba ne ćemo imati no milijunare i prosjake. A ako mi pomoću naših uredaba providimo, da se srednji stališ, koji još opstoji, uzdrži, dapače da se još poveća i ojači otkupljujući članove, što su već upropašćeni, providiti ćemo neupravno i potpunu dobru onih, koji bi drugačije morali trpjeti, dati ćemo gladnim jesti, žednim piti itd. A ovo, učinili ste meni, rekao je Spasitelj: samo radeći po svojoj savjesti za Njega za Boga, steći ćemo potrebitu snagu i ustrajnost. I ako pravi duh prodre u naše djelovanje, ne ćemo se pustiti zavesti od nekoristnih obzira, niti od žedje za čašću i dobitkom, niti će nas prestrašiti protivnost i nezahvalnost ljudi. Najprije mi smo osvjedočeni, da ovako smo našli sigurni način kolanja novca. A da ono bude doista koristno, moramo, da tako rečem, nasititi ga pravim duhom, t. j. duhom vjere i ljubavi kršćanske. Budimo uvjereni, ako se ne budemo spominjali naših kršćanskih dužnosti, ako ne budemo ozbiljno voljni da ih u djelo stavimo, ne ćemo nigda shvatiti pravi cilj seoskih udruga, a bez jednog i drugog ovog uvjeta, naše će se udruge izroditi u puku novčanu spekulaciju i ne će se moći za dugo održati.

Da se to ne dogodi! Neka iskreni duh vjere kršćanske, duh prave srdačne ljubavi prama Bogu i prama našem iskrnjemu dade nam stanovito uhvanje, da ćemo tako i jedino tako postignuti zemaljsko blago-

stanje i vječno blaženstvo! Nek ovaj duh pronikne nas, naše udruge i svu njihovu uredbu na dobro sadašnjosti i na dobro budućih pokoljenja! Tako nam Bog bio u pomoći!

Gnojidba sa sadrom.

Uzgoju krmnih bilina posvećuju gospodari sve više brige i mara, jer povećanom proizvodnjom krme postizavaju bolji napredak u marvogojstvu, čiji proizvodi u cijeni neprestano rastu i nema više izgleda, da će ta cijena pasti na onu, koja je još prije 5—10 godina vladala. Čim ćemo dakle povećati proizvodnju krme — moći ćemo povećati i broj stoke, koja će nam opet proizvesti više gnoja, a taj će nam poboljšati i popraviti naše djelomice još dosta zapuštene oranice.

Jedno takvo sredstvo, kojim možemo povećati proizvodnju krme na oranicama, je sadra.

Ona se kao gnojivo upotrebljava za djetelinu i lucernu, a često ju rabe i za gnojenje livada. Da nam brzo kao gnojivo djelovati može, to mora biti samljevena na sitno — kao umjetna gnojiva. Kao gnojivo djeluje ona u tlu neizravno, t. j. rastvara još nerastvorenu u zemlji se nalazeću bilinsku hranu, pa stoga može ona od koristi biti samo ondje. gdje je tlo dobro obradjeno i u kojemu imade dosta bilinske hrane, da ju rastvori, dok je njezino djelovanje u slabom i mršavom tlu od slabe koristi Čim ranije se njome gnoje djetelišta i lucerništa, tim će njezino djelovanje biti od veće koristi, jer ona treba dosta veliku množinu vode, da se rastopi. Uslijed toga treba sadrom gnojiti čim ranije u proljeće i to za kišovitog vremena, dok se treba, okaniti njenog gnojenja za suhog i vjetrovitog vremena. Gnoj se po djetelini ili lucerni posije na isti način kao i ostala umjetna gnojiva t. j. rukom ili strojem. Na 1 kat. jutar potrebno je od 250—300 kg. sadre.

Ako je dotično zemljište od naravi vapnenasto ili laporasto, tada će u takovom zemljištu djelovanje sadre biti od slabe koristi, pa se stoga gospodari upućuju, da takova zemljišta u opće na sadre.

A. Machnik.

oj III. A. 1616. Zagreb, 13. travnja 1907.

OGLAS.

Na zemaljskom dobru Božjakovini prodavati će se dne **u subotu 11. ribnja 1907. u 9 sati prije podne** krave (mlade) i junice oberinnthalske ısmine uz izkličnu cienu od 260 kruna (dvie sto šestdeset kruna po komadu)

Dražbovati mogu gospodari iz gojitbenog područja oberinnthalske stoke, j. iz županijah Modruš-riečke i Ličko-krbavske, koji se obvežu, da će tu oku držati po načelima razumnoga stočarstva, i da će pomladak od nje pet za razplod prigajati.

Ako to nebi činili, vlastna je kr. zemaljska vlada kupljenu stoku uz ražbovnu cienu natrag preuzeti.

Gospodari, koji žele kod dražbe sudjelovati, neka se prijave pismeno i ustmeno gospodarsko — strukovnom odsjeku kr. zemalj. valde (Zagreb, Opačka ulica br. 4) ili ravnateljstvu zemalj. dobra Božjakovina.

Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, odiel za unut. poslove.

Vlastnik i izdavatelj: Hrv. poljodjelska banka. Tisak F. Bogovića, Zagreb, Preradovićeva ul. 5.

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Uredjuje:
Dr. KRUNOSLAV JANDA.

Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI.
Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. Kod višekratnog uvrštenja daje se popust.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. II. Zagreb, 31. svibnja 1907. Broj 8.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Ima žalibože još uvijek znatan broj zadruga, koje nisu svršile svoje **zaključne račune** za g. 1906. niti ih predložile nama na ispitanje, prem je minuo rok, do kojeg bi svaka zadruga po svojim pravilima morala već i glavnu skupštinu održati. Pozivamo s toga ovime sve zadruge, kojih se to tiče, da ne časeći dovrše svoje zaključne račune i nama ih u najkraćem roku — prije glavne skupštine — pošalju nu pregledbu obložene sa svim iskazima glasom naše okružnice od 19. studena 1906. u br. 2. ovog lista.

Ujedno molimo na naročitu želju financijalnih ravnateljstva — sve one zadruge, koje su jur održale svoje glavne kkupštine i primile od nas ispunjenu valovnicu s odnosnim prilozima, da istu bezodvlačno otpošalju nadležnom financijalnom ravnateljstvu Jednako neka umah šalju sve druge spise oblastima i uredima u smislu „Popisa“ otisnutog u ovom listu br. 3. god. 1906. str. 35. uvaživ ispravak u br. 4. o. g. str. 49.

Pošto se često dogadja, da zadruge ne potpisuju propisno svoju tvrtku, upozorujemo ih ovom zgodom na § 36. zadr. pravila, koji ustanovljuje, da se ispod štampiljom udarene tvrtke potpiše predsjednik ili njegov zamjenik i jedan član ravnataljstva Dopise, spise i mjenice, koje ne budu ovako pravilno potpisane, ne ćemo u opće moći riješavati, jer se po zakonu ne smatraju obvezatnimi po zadrugu.

U Zagrebu, 31. svibnja 1907.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko družtvo.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Na svezadružnom sastanku još g 1905. iznio je izaslanik jedne sriemske hrvatske seljačke zadruge prijedlog, da bi banka (centrala) izravno davala članovima zadruga veće zajmove, koje zadruge obzirom na svoja sredstva kao i na sama pravila nisu u stanju podjeljivati, te moraju uslijed toga ovakove molitelje, redovito bolje gospodare od sebe odbijati. Taj prijedlog nije bio umah prihvaćen, nego smo ga kroz dvije godine držali u očevidnosti, dok se konačno na temelju stečenog iskustva nismo potpuno osvjedočili, da će se tim načinom u istinu olakotiti i okoristiti poslovanje zadružno. Tako je došlo do toga, te je u sjednici našeg ravnateljstva taj prijedlog prihvaćen t. j. zaključeno je, da ćemo mi sami (centrala) izravno davati članovima zadruga zajmove preko K 600.— pa sve do K 5000.— i to na temelju mjenica, koje će osim dužnika potpisati još dva dobra jamca preporučena po zadruzi i sama zadruga kao zadnji naljednik (žirant). Centrala će se za te zajmove uknjiživati, u koju svrhu će dotični dužnici morati potpisati i založnicu. Zadruga će za svakog ovakovog molitelja zajma morati podnijeti nama ovjerovljeni gruntovni izvadak njegovih nekretnina i kat posj. list, potonji sa svjedočbom općinskog poglavarstva o vrijednosti izkazanog posjeda. Mi ćemo te molbe sa spomenutim podatcima iznijeti u sjednicu našeg upravnog vijeća i bude li tu zajam dozvoljen — poslat ćemo zadruzi odnosnu mjenicu i založnicu s uputom, kako se imadu podpitati. Povratom ovih isprava uknjižit ćemo se i nakon toga molitelju putem zadruge zajam isplatiti. Time će zadruge — osobito slavonske, kod kojih članovi mnogo traže veće zajmove — biti oterećene; imati će više sredstava za manje zajmove, pa će moći udovoljavati potrebama svojih članova. Na ovaj način bit će pomoženo: onima, koji trebaju veće zajmove, jer neće biti ograničeni na malena sredstva zadruge; onima, koji trebaju male zajmove, jer će zadruga sav svoj kredit upotrebljavati samo za njih, a napokon i nama, jer ćemo tim putem dobiti mjenice, koje će htjeti primati i austro-ugarska banka prema izjavi danoj nam po njezinom nadzorniku iz Pešte kad nas je proljetos ovdje posjetio.

Pripominjemo jošte, da bi zadruge trebale tražiti ovlast glavne skupštine, da mogu do stanovite svote preuzimati jamstvo kao žiranti na ovakovim mjenicama svojih članova. U koliko to ove godine nije više moguće izvršiti, neka se naknadno stavi na dnevni red prve naredne skupštine makar slijedeće godine. Nu svakako je nužno, da kod svakog pojedinog ovakovog slučaja sjednica ravnateljstva za-

ključi, da zadruga može potpisati kao zadnji žirant mjenicu članu, koji na ovaj način traži zajam kod nas.

Pošto je ovaj postupak i na ovogodišnjem svezadružnom sastanku bio izložen i s odobrenjem prjmljen na znanje, nadamo se, da će sve zadruge, kod kojih se pokazuje potreba podjeljivanja većih zajmova od K 600.—, rado tim načinom služiti.

U Zagrebu, dne 29. lipnja 1907.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko družtvo.

Što moramo činiti u mjesecu srpnju?

a) u zadruzi :

Predsjednik imade i ovaj mjesec održati sjednicu ravnateljstva. Pošto je već nastalo vrijeme pobiranja usjeva neka se članovi upozore, da će od svojedobnog utrška usjeva morati nešto na dug zadruzi otplatiti. Predsjednik ima nadalje sa članovima ravnateljstva pregledati sve zadružne knjige, račune i zadužnice te ispitati da li dužnici usljed promjenjenih prilika njihovih pružaju i sada dovoljnu sigurnost za tražbine zadruge.

Dužnike, koji su zaostali se plaćanjem kamate i otplate imade ozbiljno pozvati, da svoje dužnosti urede i ako se oni tom pozivu ne bi odazvali i svoje zanemarenje ne bi dovoljno obrazložili i opravdali, imade se sudbeno zatražiti platež čitave dugovine.

Blagajnik morao je već pod konac lipnja — kako smo u prošlom broju naveli — sastaviti i odaslati nadležnom trgovačkom sudu iskaz tečajem drugog polugodište pristupivših i istupivših članova. Isto tako morao je platiti porez od uložaka i iskaze uglavničenih i plaćenih kamata odaslati kr. poreznom uredu. Ako sve ovo do danas nije učinio, neka ne časi časa, već neka smjesta udovolji propisima zakona, da ga oblasti ne ukore ili možda ćak i globe. Neka si pročita svoje dužnosti označene na str. 116. ovih novina br. 8. i članak „Blagajnik“ u 6. broju Hrvatskog Udrugara.

Nadzorni odbor mora svakog četvrtgodišta pregledati se zadružne knjige i spise u opće sve poslovanje zadruge. Ako to nadzorni odbor nije učinio do konca lipnja, imade takovu svestranu pregledbu poduzeti odmah početkom srpnja.

b) u gospodarstvu :*

Bijeli, čisti i provjetruj zgrade. Polijevaj gnojnicom gnoj, pa ga i prekapaj, da bolje strune. Vrši repicu i ogršicu, i spremljeno sjeme često miješaj. — Za hladnih noći povjetruj pivnice, te nastoj, da budu što hladnije. Pazi na vino, marljivo zapunjavaj lagve. — Pazi na ljetno janjenje; janjiće ne puštaj na sunčani žar. Jutrom i večerom plavi i kupaj konje, marvu i svinje. Napajaj tri puta na dan životinju zdravom čistom vodom. Ne zaboravi ni psima podavati često svježu vodu, jer od žedje rada obole dapače i pobjesne. — U cijepilnjaku tamani korov. Na cijepovima otrgaj divlje mladice. Pregusto obrašćene cijepove u košnji prorijedi. Na opitomljenim voćkieama popusti i razveži vez. Ne propusti takodjer za sušna vremena kasno s večera ili rano s jutra zalijevati voćke. Od suše jako stradaju voćke, te s njih i plod često otpada. U vrtu nasij jesensku mrkvu, okrugljicu repu, špinac, salatu, zimsku povrtnicu. Daj pljeti drač i kopaj mlade nasade. Počima dozrijevati različito sjeme zelja, mrkve, peršina, celera, salate, špinaca; sve to treba, kako je do-

* Prema Deželiću.

zrelo, spraviti. — Žanje se raž i pšenica a prema koncu mjeseca nastaje takodjer žetva jaroga ječma i zobi. Za sjeme treba odabrati najljepšu stru, pak ju žeti, kad posve dozrije zrnje. Ogrinja se kasni krumpir i kukuruz, okapa burak i zelje. Na ječmeništu, ražištu može još lijepo uspjeti helda i proso kao drugotni godišnji pribod. Za zelenu krmu možeš takodjer zasijati strništa kukuruzom, zobi, prosom i heldom. Kosi djetelu i grahoricu. Pokošene livade valja natapati, da je otava bujnija. — Nisi li privezao prošloga mjeseca mladice na lozi, žuri se, da što prije privežeš. Sada se može po treći put kopati. Pokaže li se gdje pljesan na grozdju, odmah ga sumpori, to jest posipavaj ga sumpornim cvijetom, prije nego li počne zarudjivanje jagoda. -- Ovaj mjesec zaustavljaj rojidbu pčelaca.

Oporezovanje i dužnost biljegovanja kod Hrv. selj. zadruga.

(Izvješće dr. K. Jande, na svezadružnim sastanku od 5. travna 1907.)

Mi svi koji smo danas ovdje sakupljeni dobro znamo i teško ćutimo maćuhinski postupak financijalnih oblasti naprama hrvatskim seljačkim zadrugama. Naše zadruge budu oporezovane, one moraju plaćati biljegovine na zadužnice, na sve svoje podneske i knjige, a propuste li to učiniti odmah budu osjetljivo grobljene. Mi smo se borili proti oporezovanja i dužnosti biljegovanja izvodeć na temelju postojećih financijalnih zakona, da su naše zadruge od toga oproštene, jer da one nisu nikakovo tečevno poduzeće, već uredba kojoj je svrha gospodarski i ćudoredno unaprediti seljaštvo. Sve je bilo uzalud — financijalne oblasti nijesu htjele naše stanovište zauzeti, pak za to nam sada ne preostaje drugo, nego da nastojimo kako bi se posebnim zakonom izjavilo, da naše zadruge ne trebaju plaćati poreza ni biljegovnih pristojba.

Postoji zak. čl. XXIII.: 1898 koji osniva zemaljske vjeresijske udruge i koji takove udruge oprašta od biljegovine i plaćanja poreza. No vjeresijske udruge nisu ni malo bolje od naših udruga, pače bismo mirne duše mogli ustvrditi, da Raifajzenove udruge bolje postizivaju kod seljačtva uspjeh, nego vjeresijske koje su bliže Schultze Delitzschevom načelu. — Kad su dakle zemaljske vjeresijske udruge oproštene od plaćanja poreza i biljegovnih pristojba, onda se zahtjev, da se ta pogodnost protegne i na naše zadruge ukazuje posve opravdanim. Taj oprost je sjedne strane postulat pravednosti i pravičnosti, a s druge strane je to samo predujam, što ga država daje narodu, a narod taj predujam sa obilnimi kamati vraća.

Da opravdano potpuno naše zahtijevanje navesti ćemo slijedeće: Naše zadruge osnovane su na istom Rajfajzenovom principu, te imadu skroz dobrotvornu svrhu. Rajfajzen sam označio je svrhu zadruga gdje veli: Kod čitavoga poslovanja zadruge, neka se uvjek na umu drži, da se dizanjem i poboljšanjem materijalnih prilika članova poglavito postigne ćudoredno unapredjenje članova. Ta svrha nalazi izraza u pravilima zadruge naročito u § 2. koji kaže: „Zadatak je zadruge, da na temelju uzajamnosti pomaže svoje zadrugare u njihovim gospodarstvenim potrebama, da ih upućuje na pošteno i uredno življenje, da u njima budi svijest za štednju".

Prema tome dovrsna je zadaća naših zadruga: Jedna je seljačtvo gospodarski unaprediti, a druga seljačtvo ćudoredno dignuti.

Prvu zadaću postizavaju naše zadruge time, što podjeljuju jeftine novčane zajmove, te tako izbavljaju narod iz pandža lihvarskih, te mu pružaju prilike da jeftinim zajmom podigne svoje gospodarstvo i da se rješi tegotnih dugova. S druge strane primaju uložke na štednju, čime novac, gdje ga odviše imade, odvadjaju tamo gdje novca treba. Tako zadruge mobiliziraju i demo-

kratiziraju kredit te reguliraju kolanje novca i dobara. Ako se uvaži da danas putem naših zadruga kola u narodu svota od preko 8,000.000 kruna, onda ne će nitko poreći važnost seljačkih zadruga u nacionalno ekonomskom pogledu. Nadalje zadruge omogućuju seljaku jeftinu nabavu gospodarskih potrebština i strojeva te mu dozvoljavaju intenzivno obradjivanje tla, dok s' druge strane posreduju kod prodaje gospodarskih proizvoda svojih članova te polučuju time bolje cijene isključujuć nesnosnu i škodljivu medjutrgovinu.

Jedna od velikih zadaća zadruga je očuvanje zemljišnoga posjeda. Ne samo podjeljivanjem jeftinih zajmova i dizanjem gospodarstva u opće nastoje zadruge održati posjed zemljišta u rukama sadanjega vlasnika, već one direktno u tom pravcu povoljno djeluju. Napokon zadruge ustaju najodlučnije protiv lihvarstva svake ruke, protiv lihvarstva novcem, robom i zemljištem. A kakove uspjehe na tom polju postizavaju, dosta je znati, da gdje god se je dosele zadruga pojavila, tamo su se morali lihvari povući u kut dok ih napokon nije sasma nestalo. Da zadruge nisu ništa drugo učinile, već samo iskorjenile lihvarstvo, morala bi im država biti zahvalna.

Drugu svrhu ćudoredno unapredjenje — postizava time, što ljude odgaja, uči na dobro i odvraća od zla. Pristup u zadrugu imaju samo čestiti i pošteni ljudi pa zato će svaki gledat da si svojim predživotom osigura članstvo zadruge i da samim nečlanstvom ne bude žigosan kao sumljiva osoba. Zajmove daje zadruga samo ako je potrebno i samo u dozvoljene korisne svrhe. Time se ljudi priučavaju na trijezan i ozbiljan život. Da se zadrugare priuči na red i točnost, što je jednom gospodaru neophodno potrebno, ne dozvoljava zadruga principielno odgode plateža ni produljenja roka.

Za sve ovo dobrotvorno i opće korisno djelovanje ne primaju zadrugari a napose članovi uprave zadruge ni filira naknade. Poslovni djelovi zadrugara se ne ukamaćuju, dividenda nema nikakovih, sve službe u zadrugi su začasne i besplatne, a sav dobitak zadruge ide u pričuvnu zakladu te služi opet istim onim svrhama, koje su zadrugama postavljene, u prvom redu pako za pokriće možebitnih gubitaka. Tako pojedinac nema nikakove koristi od dohodka zadruge i od njezina napredka ili da se bolje izrazimo, od onog suviška, koji zadrugi ostane nakon podmirenja svojih obveza, dok nasuprot svaki član jamči sa cijelom svojom imovinom solidarno i neograničeno za sve obveze zadruge. Jeli se kraj toga može reći da se zadruge tečevno društvo?!

Time, što zadruge dižu seljačtvo u gospodarskom pogledu čine ga one gospodarski jačim, dižu njegovu poreznu snagu i zato smo napred rekli, da je oprost od plaćanja poreza i biljega samo predujam što ga država narodu daje, a narod predujam obilno vraća. Ono što država izgubi time, da oprosti zadruge od plaćanja poreza i biljegovine dobiva desetorostruko natrag od naroda koji je medjutim postao gospodarski jakim i naprednim. Ne daje li pak država te pogodnosti, onemogućuje ona time razvoj zadruga i njihovo blagotvorno djelovanje te zapriečuje sama porast porezne snage i time si zatvara bogato vrelo svoga dohodka. Kad smo već kod toga neka nam slobodno u kratko taknuti se i zamašne socijalne važnosti zadruga. Jedan uvaženi stručnjak usporedio je današnje stanje narodnog gospodarstva sa konjem, koji je jednom nogom zapao u stupici sakrivenu u dubokoj grabi. Ima li sada kakove svrhe da se konju zaveže uže oko vrata i da ga se stane vući iz grabe? To bi za konja bilo zlo! Nasuprot treba konju osloboditi nogu iz stupice, strminu poravnat i tako pomoći konju da se uspne na cestu. Kada se konj nogama uspne, digne mu se istodobno i tjelo i glava. Tako je i sa gospodarstvom. Podignemo li podlogu njezinu najnižu vrst radnika na viši

stupanj, na bolji dohodak to će se istodobno podići industrijalno radništvo obrt industrija činovništvo i svi staleži.

I to je živa istina! Ako će seljačtvo bolje stajati postati će sposobniji i mogućniji konsument, pak će moći obrt i industrija lakše naći prodju za svoje produkte. Što će biti bolja prodja to će radništvo biti bolje plaćeno. S druge pak strane ne će seljačtvo bježati u gradove kako to sada biva, te ne će tvoriti u gradovima radničku rezervnu armadu, koja snizuje usljed ogromne utakmice naplatu radnicima. Bit će manje radnika, pak će prema tome i njihova plaća biti bolja. I tako to ide dalje, te će svi slojevi naroda svoje stanje poboljšati i time je eto socijalno pitanje riješeno.

Zadrugarstvo je kod nas u Hrvatskoj jedino kadro oslabiti iseljivanje u Ameriku i ine prekomorske krajeve. Drugi narodi zaprečuju iseljivanje podignućem industrije. To naša domovina ne može. Za to su kod nas udruge važnije, nego li u kojoj drugoj zemlji. Dakle evo kako je zadrugarstvo potrebna i koristna institucija. Ne diže ono pojedince, ne diže ono ni tisuće iznad njihova staleža, već ono diže sam stalež svaki napose i sve ukupno.

Podignuto i dobro stajeći seljačtvo dignut će i potišteno radništvo, ovo opet obrt industriju činovničtvo itd. — A kakve krasne izglede imade država, kad joj se pučanstvo gospodarski digne?!

Zar nije jedino zadrugarstvo kadro temeljito popraviti stanje bijedne naše domovine? A baš kod nas gdje nam je domovina skroz agrikulturna zemlja, nisu li naše seljačke zadruge upravo potrebne? Tko može poreći, da su zadruge naše mnogu labavu egzistenciju spasile, da su mnogomu obrtniku olakšale put do raznih poduzeća? To ne može nitko poreći ako znade, da svaki posao vrijedi samo onoliko, koliko vrijedi ovo četvero: kapital, znanje, rad i poštenje Sve ovo ujedinjuje zadruga u sebi.

To su uvidjele druge države te one udrugarstvo pomažu na svakom koraku pak je posve u redu, da i naše zadruge zahtjevaju neku susretljivost od državne vlasti. Mi ne tražimo potpore, ne tražimo subvencije u novcu, što vani zadruge uživaju, mi tražimo samo to, da se udrugarstvo ne ubija na silu oporezovanjem i biljegovanjem. Zar to nije strašno da zadruge plaćaju primjerice kod protokolacije isto tolike biljege, kao i kakovo dioničarsko bogato društvo!

Iz svih tih razloga stavljamo slijedeći predlog:

Da svi zastupnici hrvatskih seljačkih udruga sakupljeni na ovom svezadružnom sastanku zaključe upraviti peticiju na visoki sabor kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, da on pozove kr. hrv. slav. zem. vlade neka poduzme kod zajedničke hrvatsko ugarske vlade u Budimpešti korake e bi se sve pogodnosti koje zak. čl. XXIII. 1898. da je zemaljskim vjeresijskim udrugama protegle posebnim zakonom na sve zadruge, koje su osnovane na načelu samouprave, na načelu besplatnih služba (osim bjagajnika) koje ne dijele dobitka, pače ni slučaj razlaza zadruge, koje ne ukamaćuju zadružnih djelova, koje u opće u prvom redu ne idu za dobitkom nego za gospodarskim i ćudorednim unapredjenjem članova.

Isto tako neka bi se zaključilo na sve narodne zastupnike bez razlike stranaka paslati otpravak ove rezolucije s molbom da sa svoje strane učine sve da do tog zakona što prije dodje.

No dok se ova stvar povoljno ne riješi neka zamoli zajedničko hrvatsko ugarsko ministarstvo financija, da dozvoli, da se svim zadrugama koje stoje u svezi sa Hrvatskom poljodjeljskom bankom odmjeruje porez kod njihove centrale u Zagrebu.

Zadrugarstvo u Hrvatskoj i Slavoniji.*)

Obzirom na to, da hrvatsko zadrugarstvo ovdje prvi put stupa pred forum cijeloga prosvjetlenog svijeta, biti će od potrebe najprije prikazati kratki pregled historijskog i političkog razvitka Hrvatske.

Hrvatska, Slavonija i Dalmacija bila je do 12. stoljeća samostalna država, kojom su vladali kraljevi hrvatske krvi i jezika. Po izumrću narodne kraljevske dinastije stupila je hrvatska na temelju medjusobnog slobodnog ugovora god. 1102. sa susjednom kraljevinom Ugarskom u personalnu uniju, te bude ugarski kralj Koloman izabran i okrunjen za kralja hrvatskog. Od god. 1527. stoji i Hrvatska pod žezlom kuće habsburške.

Višestoljetni ratovi sa Turcima i borbe sa zakletim dušmaninom kršćanstva pribavile su doduše hrvatskom narodu častni naslov antemurale Christianitatis i zaštitile su zapadnu Evropu i njezinu kulturu od pogubnog Islama, ali kod nas su one zapriječile dapače onemogućile mirni i stalni napredak naroda i zemlje. No i Ugarska gledala je da Hrvatsku, koja je sve više usljed tih ratova slabila, što više uza se priveže i da ju podloži svom političkom uplivu. Personalnu uniju, koja je izmedju obih ovih kraljevina bila sklopljena, nastojala je Ugarska pretvoriti u realnu uniju. Kad je pak navlastito početkom prošlog stoljeća nastala u Ugarskoj politička struja, koja je išla za tim da iz Ugarske učini jedinstvenu državu u smislu moderne državne ideje sa izrazito nacijonalnim (magjarskim) obilježjem, bila, je Hrvatska prisiljena da poduzme svom žilavošću borbu za očuvanje svojih historijskih prava, svoje političke egzistencije i nacijonalne individualnosti. Ova borba sa jakim protivnikom absorbirala je sve duševne sile hrvatskog naroda te je imala tu neminovnu posljedicu, da se ostalim kulturnim i životnim pitanjima nije mogla Hrvatska baviti onako, kako je to potrebno bilo. I dok je kultura napose pak gospodarstvo i industrija u zapadnim zemljama a djelomično i u samoj Ugarskoj sve više i više napredovala. Hrvatska je u tom znatno zaostala.

Napokon je nakon dugih i žestokih političkih borba u god. 1868. došlo do nagodbe izmedju kraljevine Ugarske te kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Ovom nagodbom uredjen je medjusobni državnopravni odnošaj izmedju obih kraljevina. Nagodba doduše zajamčuje cjelokupnost i integritet trojedne kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, ali jedinstvena uprava nije do danas provedena, jer je Dalmacija ostala u Austrijskoj poli monarhije. Ovom nagodom zadržala si je Hrvatska potpunu autonomiju (samoupravu) u poslovima unutarnje uprave, bogoštovje i nastave te pravosudja, dočim su poslovi financijalni, trgovine i obrta, prometa i industrije, vojske, novčanstva ustanovljeni kao zajednički poslovi ugarsko-hrvatski.

No i ovim uredjenjem državnopravnih i političkih odnosa nisu bili uklonjeni povodi vječnim nesporazumcima i otvorenim sukobima izmedju Ugarske i Hrvatske. Napose tom nagodom nije Hrvatska baš nikako zaštićena od zapostavljanja i izrabljivanja sa strane Ugarske. Ako se nadalje uvaži, da mi Hrvati nemamo u svojim rukama ni upravu financija niti upravu željeznica, biti će svakomu jasno, da se kod nas trgovina, gospodarstvo i industrija usprkos prirodnog bogatstva naše domovine i nada sve povoljnog geografskog položaja, nije razvila onako, kako se je mogla i kako se je ona razvila u drugih naroda.

Prije nego ćemo preći na prikazivanje zadrugarstva neka nam bude — radi lakšeg razumjevanja — slobodno spomenuti još, da kraljevina Hrvatska i Slavonija obsižu površinu od 42534 □ klm., morska obala

*) Ovaj članak je sastavljen za kongres medjunarodne alijanse zadruga, koji će se obdržavati u mjesecu rujnu o. g. u Cremoni, a štampat će se u zvješću kongresa.

mjeri 150 klm., i da su prema zadnjem popisu pučanstva od god. 1900. brojile 2,500.000 žitelja. Od toga je ravno 82% poljodjelaca. Po tom se Hrvatska ukazuje kao eminentno agrigulturna zemlja i za to imade kod nas najviše seljačkih zadruga i te su najbolje razvijene.

Od gore označenog žiteljstva 25% je pravoslavne vjere, od kojih se velik broj nazivaju Srbi. Ti Srbi nemaju ništa zajedničkoga sa susjednom kraljevinom Srbijom, a od Hrvata ne razlikuju se ni u čem, jer je jezik hrvatski i srpski jedan te isti.

To smo spomenuli zato, jer će biti niže dolje govora o srpskim zemljoradničkim zadrugama, pak da ne bi tko mislio e su te zadruge i ti Srbi u kakvom savezu ili odnosu sa kraljevinom Srbijom.

Akoprem zadrugarstvo, kako se je danas razvilo nije niklo na Hrvatskom tlu ipak nam je ono jako blisko i posve u skladu sa običajem, ćudi i osjećajima Hrvata. Hrvati imali su od davnih vremena i sačuvali su do današnjeg dana nešto vrlo slično zadrugama (Genossenschaft). Ta specifično hrvatska institucija zove se kućna zadruga (Hauskommunion). U najstarije doba, do koga siže predaja osnivao se je sav život Hrvata na zadruzi. U zadruzi bili su svi oni, koji su potekli od jednoga zajedničkog djeda. Birali su si kućegospodara i to najvrednijega izmedju sebe, a po mogućnosti i najstarijega. Kad je zadruga postala prevelika, razdjelila bi se i tako je postalo više zadruga, koje su sačinjavale jedno bratstvo. Više ovakovih bratstva sačinjavalo je jedno pleme, a više plemena jednu župu.

U glavnom zadržala se je ovakova zadruga do današnjeg dana. Svi članovi zadruge sve što stječu ne stječu za sebe već za zadrugu kao takovu. Kućegospodar upravlja zadrugom, ali nije apsolutni gospodar već imadu pravo glasa svi članovi zadruge, i to muški koji su navršili 18 godinu, a ženski uz isti uvjet, ako ih ne zastupaju njihovi muževi ili otcevi. Vlasnik imovine nije pojedinac, već zadruga kao juristična osoba. Izmedju članova vlada solidaritet pak tako je po kućnim zadrugama kod nas vladalo blagostanje i nije se oćutila potreba ustrajanja zadruga (Genossenschaft). I to će biti jedan razlog zašto se je ova institucija kod nas relativno dosta kasno pojavila. Ta god. 1895. bilo je u Hrvatskoj još 67633 gospodarstva kućnih zadruga s ukupnom površinom od 1,008.158 jutara.

(Nastaviti će se.)

Zadružni dom.

Kako je to lijepa riječ! Imati kuću — svoje ognjište, svoje sklonište. Ta gle kako je lijepo zadrugaru kad dodje pod svoj krov — tamo mu je stol — na stolu su raznovrsne novine, pregleda si -- pročita, zabavi se, dok ne dodje na nj red, da otplatu preda. Ali dom služi i za drugo. Evo zašto. Preuzme li zadruga žito, vina galicu, rafiju za svoje zadrugare kuda će s njim dok se ne razdijeli, ako ne pod zadružni krov. Treba li se sastati na važan dogovor — skupštinu, kuda ćemo ako ne pod svoj krov. Ustreba li narodu držati predavanje o kojoj grani gospodarstva kuda ćemo ako ne u svoj dom. Dakle vidimo da je dom neobhodno potreban. Za to zadruge živo rade oko toga da dodju do svoje kuće, a to nije lahko. Evo žašto. Hrvatski seljak je još većim dijelom u napretku zaostao, Bog ga je obdario — kao rijetko drugi narod — s čistim razumom, on ima snage tjelesne i duševne, ali što je žalosno za sve Hrvate jest to — što nema prilike da svoje duševne sposobnosti razvije — nema poduke jednom riječju nema prilike da se naobrazi. To je kamen preko kog je teško prijeći. Evo i tu odmah dolazi nam misao na dom, koj bi bio izvor svega, što je za našeg seljaka korisno. Ta to bi imala biti kao neka škola za odrasle, to bi imala biti naša zvijezda, koja bi nas vodila našem plemenitom cilju. Ne bi nas

dakako vodile zgrade nego ono što bi se u njoj dogadjalo. Ako dom služi samo za proste pijanke ili možda samo da se koja zadruga iskaže, a glavno se pusti iz vida, onda bolje da te kuće nema. Dom ima biti nadalje kuća mira i ljubavi, tu mora biti stjecište svega dobra. Bude li kakav nesklad medju zadrugarima, evo podjimo u naš dom da se porazgovorimo možda ćemo naći izlaz neskladu. I kad zbilja bude dom u istinu dom, pa kada ih ovaj mučenički narod bude gradio prema ovomu, što sam naveo, tada će narodu malo po malo sinuti dani bolje budućnosti, on će se dizati, on će se ojačati, a naši noprijatelji će strijepiti jer sada se s hrvatskim narodom lahko obračunava, dok je u trzavici neznanja i bijede. Hrvatski seljače razmišljaj malo o ovom i stvaraj si zaključak što da činiš! Ali i ovdje treba ljudi, koji će biti našem narodu desna ruka, a to su hvala Bogu u prvom redu naši svećenici i vrijedni učitelji. Oni će sigurno svojem narodu biti na ruku u svem što je dobro i plemenito, dakle trebamo ih i kod zadruga a bome i kod domova.

Pa kako ga sagraditi? Čujte prijatelji vrlo lahko. Vi ne vjerujete, a ja ne samo da vjerujem, nego držim da je takav dom vrlo lahko sagraditi.

Ta gledajte, braćo, hrv. junaka Nikole Šubića Zrinjskog, koji je vatrenim govorom svojih tri hiljade junaka tako oduševio, da su kod Sigeta satrli preko dvadeset hiljada Turaka. Borilo se na život i smrt. Pogledajte junake druge Jurušiće, Frankopane itd., koji su bili strah i trepet turskoj vojsci. Zašto ovo spominjem? Za to da se vidi do naš narod ima jakosti ima snage, a ima i volje, samo ga treba probuditi. A ovdje su zvani svećenici i učitelji u prvom redu.

Uzmimo da zadruga broji 200 zadrugara, zar ne bi bilo moguće zadrugaru dati dva tri težaka. Zar ne bi htio zadrugar za svoj dom dati koja kola? Bi sigurno kad bi znao, da gradi kuću sebi i svojoj djeci. Žrtvuje li još zadruga kojih 4000 kruna, pa evo zadruga se dočepala kuće koja će joj služiti na diku i ponos. Zaista, ovaki zadrugari zasluže da se upišu zlatnim slovima na spomen-ploči i da si tim podignu živi spomenik, i to spomenik koj će biti živi svjedok da su ovi zadrugari živjeli zbiija za svoju svetu vjeru, svoju milu domovinu a i cijeli hrvatski narod. Tako bi ostavili krasan primjer mladjima kako treba naprijed u borbu.

Žena u kući i obitelji.

Piše Dr. Albert Bazala.

(Nastavak.)

Ne valja ako se žena ne brine za kuću, ne valja ako ne mari za djecu, ali ne valja ni to, ako psovkama i ketvama napuni kuću; preko ženskih ustiju ne bi smjela proći nikad prosta, nikad ružna riječ, iz njena grla treba da se ori mila i nježna pjesma; po njoj treba da u kući vlada veselje i vedri duh, a ne kletva: ni drugoga da ne kune. a kamo li svoju vlastitu djecu. Ili zar ne znate, da mati i kad kori, djetetu kaže: dobrosretniče!

Povrh toga potrepno je, da brak izmedju žene i muža bude vjeran: žena neka je samo jednoga muža žena, muž samo jedne žene čovjek. Gdje nema vjernosti, gdje nema bračne sloge i jedinstva, tamo nema mjesta valjanu uzgoju djece; gdje toga nema, tu će i djeca biti više teret roditeljima, nego li veselje i sreća, Preljubniku mužu ili raspuštenoj ženi i nije do djece, jer im je teška briga za nju. Mnogi samo zato voli, da nema djece, kako bi lakše i udobnije živio. A zar je to svrha života? Zar je život samo za to, da što lakše i udobnije živimo? Cemu izmicati poslu i naporu, koji nosi obilnu nagradu, čemu veselje tražiti u neradu i nebrizi? Život je teški i mučni rad, ali i u njemu iznosi nagradu ne onaj, koji sa lakoćom savlada zapreke, nego koji u borbi s nevoljom ostane pobjednikom; njegova je sreća veća,

njegov je užitak veći: iza rada i san mu je ugodniji, iza muke i napora tim ljepše mu se ukazuje uspjehom ovjenčano djelo. Tko tako život sudi, taj ni djece ne će smatrati teretom i zaprekom uživanju, nego darom neba. Istina je: mnogo muke stoji, dok je odgoji i othrani, mnogo brige zadaju, ali ako su dobra, nema za roditelje većega veselja; dobra djeca su najveća sreća obitelji.

S djecom tek je obitelj potpuna, s njom je i sreća obiteljska potpuna. Tko djece nema, ne zna doduše, što je muka ali i ne zna što je veselje i radost. Pred tom radosti, pred radostima obiteljske sreće iščezava sva druga radost i svi drugi časovi, oni su kao napitak svježe vode umornomu tijelu, — a s pravom se poredi obiteljska sreća s — rajem zemaljskim, u kojemu su djeca angjelići. Koliko veselja od poroda, dok dijete prvu riječ protepa i dok prvi put korakne! Djetinjstvo i mladost po drugi i treći put proživljuje čovjek u svojoj djeci i s njome, prateći je, veseleći se, ako rastu i jačaju se, ako su pametna i dobra. „Neizmjerna je sreća — reče jedan stari pjesnik — kao na tvrdoj pećini osnovana, kad u sjaju mladosti čovjeku djeca poodrastu u očinskome domu do muževne snage, jedno drugome očevinu stječe i predaje djeci i unučadi; to je obrana u nevolji, naknada u tmurnim danima, a prijeti li rat, evo tu i domovini pomoći i spasa!“ Kad je tolika sreća roditelja, razumljivo je, zašto o svakome djetetu jednako vise, jednako ga ljube, pa da je i puna kuća djece, da se još kako teško živi, ne daj bože, da i jedno umre. Veselje, koje djecu zadesi, veselje je roditelja, a žalost je njihova, ako djecu snadje nevolja i u tom su svi ljudi jednaki: i tko je bogat ili je visok u časti ili je siromah te ništa nema, ali djecu ljubi jedan kao i drugi; i ljubav je ova tolika, da će za djecu učiniti sve, pa i sebe sama dati.

I samo zato se čini roditeljima skrb za djecu lakša nego i jest, jer je čine rado, a sve, što se rado čini, lakše je od onoga, što se nerado čini. U svem su pak djeca velika briga i muka. Ali pitajmo: tko tu muku i brigu najviše nosi? — Majka. Njezina je ljubav svemoćna, te ne prestaje ni onda, kad se djeca otudje ili je ražžaloste i uvrijede. U teškoj muci rodi djecu, mnogu noć uz njih probdije, dok ih na noge postavi, ona ih njeguje i pazi, njezina vrijedi, koliko i lijek; majka rodila — majka liječila. I nitko ne zna tako vidati rane, kao majka što to znade. A ne brine se samo za to, da djeca budu zdrava i krepka, nego i da budu dobra i čestita: i ako je čovjek dobar i čestit — majci hvala; s njezninim je mlijekom usisao i sve dobro, što ga ima. Tu vrijednost majke pozna i naša riječ, kad dobra čovjeka zove — majčinim miljenkom: dobar, kao mlijeko majčino!

Briga je majke najveća, dok djeca poodrastu i dok ih uzgoji, ali zato i nju ide najveća čast i zahvalnost, njezina zahvalnost, njezina je zasluga najveća. Dobra djeca najveći su njezin ponos, njezin ures i njezina dragocjenost. Pripovijeda se za Rimljanku jednu, da su jednom došle k njoj prijateljice i pokazivale joj svakojaki nakit, drago kamenje, što od muževa dobiše, da se tim podiče pred njom. Kad pak nju, koja je jednostavno bila odjevena, upitaše gdje je njezin ures, stupiše u sobu njezina djeca, a ona pokaže prstom na njih i reče: ovo je moj nakit i ponos!

Napajanje konja.

Kako je nastupilo vruće ljetno doba biti će od koristi ako u kratko upozorimo naše gospodare, da se kod napajanja blaga a napose konja — ljeti, mora baš tako paziti kao kod napajanja u zimi. Gospodar mora vrlo oprezan biti kad napaja blago, koje se je usljed teškog posla uvrućilo. Osobito se konj lahko uvrući, jer se on brže kreće nego govedo. Mrzla voda prouzrokuje pre-

naglo ohladjivanje uvrućenih organa, a posljedica toga su žestoke kolike, no može živinče i naglo parnuti. Zato nije dobro životinjama dok su gladne i na tašte davati vode. Ako bi konj bio tako žedan, da ne bi htio ni jesti, onda mu ovlaži malko hrane ili mu podaj sočne krme. Nadalje valja paziti na to, da se krma i voda daje životinjama naizmjence. Istom kada se je blago potpuno umirilo i ohladilo može mu se dati po volji vode.

Težaci, sdružujte se!

Da težak ne može sam izvršiti što je potrebito za napredak njegova gospodarstva, o tome su težaci po drugim zemlja ma odavna na čistu. A na čistu su i o tome, da samo zajedničkim silama mogu poboljšati svoj položaj. S toga vidimo, da se težaci po drugim zemljama udružuju, e da pokažu javnosti, što su i što znači težački stalež u gospodarskom življenju. Danas iznosimo na izgled Baden u Njemačkoj. U ovoj zemlji ima raznih udruga ili družtava, koja sva teže za tim, da se poboljša stanje težaka.

Težačka badenska udruga broji više od 39 tisuća članova, a nada sve se brine za napredak poljodjelstva.

Savez kreditnih družtava sdružuje 333 štedionice i zajmovnice, koje imadu preko 47 tisuća članova.

Savez konsumnih društava ima 560 posebnih konsumnih društava sa 45 tisuća članova. A pošto vlada novčano podupire ovu organizaciju, nekako je odvisna od vlade. Da bi neodvisno od vlade mogli zastupati i štititi svoje koristi, težaci su ustanovili i badensko težačko društvo, koje ima gospodarsko-politički program. Ovo društvo, koje je god. 1885. imalo samo 693 člana, ima ih sada do 60 tisuća. Društvu je svrha: boriti se za politička prava i gospodarsko blagostanje težačkog staleža. uzbudjivati stalešku sviest u težaka, gojiti ljubav prama domovini i vjernost vladaru. A dosiže ovu svoju svrhu time, što se obraća na zakonodavne vlasti s prošnjama i peticijama, razloživši želje i potrebe težaka, što priredjuje sastanke, izdaje poučnih knjižica, svoj list, gdje raskriva rane težačkog staleža i pobija sve, što je ovomu staležu na štetu. Osim toga badensko težačko društvo daje svojim članovima i pravničku zaštitu. Šestnaest odvjetnika, kojima je društvo prošle godine platilo do 20 tisuća maraka, daje društvenim članovima besplatan savjet u pravednim stvarima i vodi pravde, koje nastanu u čisto gospodarskim pitanjima. Jošte je društvo sklopilo pogodbe sa 4 osiguravaonice, koje njegovim članovima daju raznih pogodnosti, a posebno snižene premije.

Društvo posreduje prodaju poljskih i drugih težačkih privreda i kupovanje poljodjelskih potrepština. Ima i posebni odio za kupovanje poljodjelskih strojeva. Godine 1905. nabavilo je za svoje članove 170 raznih strojevau vrijednosti od 56.934 marke.

Zadnjih je godina društvo stalo posredovati za svoje članove i prodaju životinja, i za to je stupilo u svezu sa ondješnjim mesarskim zadrugama, e da se tako izdenu preprodavaoci.

I kod nas mora težački stalež steći ugleda i upliva, što ga idu kao najvažniji stalež, a steći će ih putem organizacije i udruživanja, kako se dogadja u drugim zemljama.

Zadrugarstvo medju težacima silno napreduje u Njemačkoj. God. 1890. bilo je u Njemačkoj 3006 težačkih zadruga, izmedju kojih 1729 štedionica i zajmovnica; kupovnih i prodavajnih zadruga i mljekarna 639; drugih 101. A god. 1905. bilo je svih zadruga 19.823; samih štedionica i zajmovnica bilo je 13.181, a mljekarna 2832. U državnoj je svezi 16.136 zadruga, koje imaju 1 milijun i 400 tisuća članova. *„Pučki Glas.“*

Vijesti.

Medjunarodna zadružna alijansa u Londonu priredjuje svoj VII. kongres, koji će se obdržavati od 23. do 25. rujna o. g. u Cremoni u Italiji sa slijedećim dnevnim redom:

1. Narodna organizacija seljačkog zadrugarstva. O tom će govoriti M. P. Blem, predsjednik danskog središnjeg zadružnoga odbora, G. Reineri, profesor, predsjednik saveza seljačkih zadruga u Italiji i dr. N. Casalini.

2. O važnosti glavnih nabavljačkih zadruga predaje William Maxuell, predsjednik škotske nabane zadruge.

3. Zadruga kao pomoćnica radništvu i seljaštvu u svagdanjem životu. O tom će govoriti: Louis Bertrand član državnog sabora, osnivač bruseljskog pučkog doma (Maison du peuple) i G. Garibotti odbornik talijanske Lega Nazionale u Cremoni.

4. Žena u zadrugarstvu predaje gdja Treub Cornaz predsjednica holandeske lige ženskih zadruga.

5. Prilagodjivanje zadrugarskog zakonodavstva u raznim državama predaje profesor Attilio Cabiati zastupnik talijanske Lega Nacionale.

O drugom čem može se raspravljati na kongresu uz dozvolu odbora i u koliko će tovrijeme dopustiti.

Hrvatska poljodjelska banka, koja je član medjunarodne zadružne alijanse, prisustvovati će tom kongresu.

Zadrugarstvo kao školski predmet. Pri novo ustrojenoj trgovačkoj školi u Berlinu ustrojena je posebna stolica za zadrugarstvo. Profesorom je imenovan dr. Crüger načelnik skupnog saveza privrednih i gospodarskih zadruga u Berlinu. Djaci će morati iz toga predmeta polagati ispit kao i iz drugih predmeta.

Naš zadnji svezadružni sastanak zaključio je sličnoga nešto i poljodjelska banka je taj zaključak dostavila zem. vladi i umolila, da se u naučnu osnovu učiteljskih i bogoslovnih škola uvrsti pouka o zadrugarstvu. Hoće li i naša vlada uviditi potrebu, da se zadrugarstvo u školama nauča, kako je to njemačka vlada uvidjela?

Zadrugarstvo u Srbiji. Seljačko zadrugarstvo se lijepo u Srbiji razvija. Koncem god. 1905. bilo je samo vjeresijskih zadruga 528, koje su usredotočene u glavnom savezu srpskih zemljoradničkih zadruga u Beogradu. Iste godine imale su te zadruge promet od 5,907.241 dinar; 1,130.019 dinara uložaka; 1,179.366 dinara isplaćenih zajmova i 89.569 dinara pričuvne glavnice. (1 dinar je po prilici $95^{1}/_{4}$ filira). Srpski savez izdaje svoje glasilo pod naslovom „Zemljoradnička zadruga“, koja se sada nalazi u 13. godištu.

Kako da se kod nas svilogojstvo u buduće promiče? Sa ovim pitanjem bavila se je 8. lipnja t. g. konferencija u Zagrebu, koju je sazvala kr. zem. vlada. Od strane vlade prisustvovali su i to kao predsjedatelj odsj. savjetnik Čedomil Cekić, a kao perovodja, upravitelj vladinog gospodarskog odsjeka dr. Oto Frangeš. U konferenciju bijahu pozvana gospodarska društva i udruge, te su učestvovali kao zastupnici: hrv.-slav. gospodarskoga društva kao sred. zadruge u Zagrebu, tajnik iste dr. Franjo Poljak; slavon. gospodarskoga društva u Osijeku, tajnik G. pl. Ilić; hrv. poljodjelske u Zagrebu, ravnatelj Milan Vaniček i Lato Babić; saveza srp. zemljoradničkih zadruga u Zagrebu, tajnik Aćim Gjermanović; zastupstva zem. središnje veresijske udruge u Zagrebu, predstojnik Geza Balint i istog zastupstva u Osijeku predstojnik Aleksander Šibalski.

Na pitanje predsjedatelja, kako zastupnici gospodarskih udruženja misle glede promicanja svilogojstva, kad bi se ovo uz najkrepčiju moralnu podporu vlade njima (udruženjima) prepustilo, buduć ovom godinom ugovor sa zastupnikom ug. poljod. ministarstva ističe, izjavili su se svi pri-

sutni, da ovim načinom drže, da će se svilogojstvo najbolje podignuti moći. Ujedno su se jednodušno izjavili pripravnimi, da to u svoje ruke uzmu. Sve potankosti nisu se u toj konferenciji dakako mogle raspravljati ali su iznešene neke načelne misli i nazori, kako da bi se to provelo. Na temelju toga izraditi će se kod kr. zem. vlade osnova za ugovor, kojim vlada predaje svilogojstvo pomenutim udruženjima, pak će se o tom onda dalje u potankostima raspravljati, a k tomu će dakako potrebno biti, da se bude moralo još više konferencija obdržavati. Nije nam moguće o tomu sada opširnije izvjestiti, ali će biti još prilike, da se na taj predmet osvrnemo. Svakako smo uvjereni, da će zasnovani način biti kadar, da inače nuzgrednu ovu gospodarsku granu podigne do veće znamenitosti, nego što ju sada zauzima.

Kako je u Americi i komu se isplati onamo putovati? Napisao Hinko Sirovatka. Već po samom naslovu brošure razabire se, koju je svrhu slijedio g. pisac u tom svom djelcu, a o čemu se sve govori u toj pouci i uputi narodu posvećenoj knjižici — pokazuje nam ovaj sadržaj:

Predgovor.

Koga puštaju u Ameriku i kako se do nje putuje.

Otpremne agenture.

Ne dajte se zavadjati od tudjih agenata. Što bi trebalo za naše ljude, koji putuju za radom u tudje krajeve?

Doseljenički zakoni za strance u Americi. Kako se imade doseljenik ponašati kod iskrcavanja.

Zašto ljudi iz Europe polaze na rad u Ameriku?

Komu se isplati putovati, ili iseliti u Ameriku?

Iseljivanje seljaka poljodjelca.
Iseljivanje osoba obrtničkoga zvanja.
Iseljivanje trgovaca.
Iseljivanje osoba inteligentnih zvanja.

Kako bi američki novac mogao donijeti blagoslova iseljenicima i našoj domovini.

Radnički život u Americi.

Pogibelji rada u Americi.
Zaslužba u Americi.

Radnička samopomoć u Americi.

Radnička udruženja.
Potporna i osiguravajuća društva. — „Narodna Hrvatska zajednica.“

Život i prilike našega naroda u Americi.

Piće i neuredno življenje. — Salooni „Boardingshauses“ i „gange“.
Narodne udruge, crkve, škole, novinstvo i knjištvo medju Hrvatima, Srbima, Slovencima i ostalim Slavenima u Americi.

Javni život našega naroda u Americi.

Povjesni pregled Amerike, naročitim obzirom na Sjedinjene Države.

Otkriće Amerike.
Sjeverna Amerika.
Naseobine i borbe za prvenstvo.
Utemeljenje Sjedinjenih Država.

Spis neovisnosti i ustav Sjedinjenih Država.

Spis neovisnosti.
Ustav.

Gradjanski rat za ukinuće ropstva u Americi.

Ova će knjiga, kako je pisana popularno i razumljivo, biti uspješno moralno sredstvo, da se naše iseljivanje svede na zdraviju podlogu; da ga se ograniči samo na prekobrojnu radnu silu u zemlji i tako regulira, te bude našoj domovini korisno, a ne štetno.

Cijela knjiga opsiže 6 štampanih araka, a cijena joj je udarena 30 novč. (60 fil.), te se naručuje kod „knjižarnice u korist Ćirilo-metodskih zidara (Šimunić i drug)“ u Zagrebu.

zrelo, spraviti. — Zanje se raž i pšenica a prema koncu mjeseca nastaje takodjer žetva jaroga ječma i zobi. Za sjeme treba odabrati najljepšu strn, pak ju žeti, kad posve dozrije zrnje. Ogrinja se kasni krumpir i kukuruz, okapa burak i zelje. Na ječmeništu, ražištu može još lijepo uspjeti helda i proso kao drugotni godišnji prihod. Za zelenu krmu možeš takodjer zasijati strništa kukuruzom, zobi, prosom i heldom. Kosi djetelu i grahoricu. Pokošene livade valja natapati, da je otava bujnija. — Nisi li privezao prošloga mjeseca mladice na lozi, žuri se, da što prije privežeš. Sada se može po treći put kopati. Pokaže li se gdje pljesan na grozdju, odmah ga sumpori, to jest posipavaj ga sumpornim cvijetom, prije nego li počne zarudjivanje jagoda. — Ovaj mjesec zaustavljaj rojidbu pčelaca.

Oporezovanje i dužnost biljegovanja kod Hrv. selj. zadruga.

(Izvješće dr. K. Jande, na svezadružnim sastanku od 5. travna 1907.)

Mi svi koji smo danas ovdje sakupljeni dobro znamo i teško ćutimo maćuhinski postupak financijalnih oblasti naprama hrvatskim seljačkim zadrugama. Naše zadruge budu oporezovane, one moraju plaćati biljegovine na zadužnice, na sve svoje podneske i knjige, a propuste li to učiniti odmah budu osjetljivo globljene. Mi smo se borili proti oporezovanja i dužnosti biljegovanja izvodeć na temelju postojećih financijalnih zakona, da su naše zadruge od toga oproštene, jer da one nisu nikakovo tečevno poduzeće, već uredba kojoj je svrha gospodarski i ćudoredno unaprediti seljaštvo. Sve je bilo uzalud — financijalne oblasti nijesu htjele naše stanovište zauzeti, pak za to nam sada ne preostaje drugo, nego da nastojimo kako bi se posebnim zakonom izjavilo, da naše zadruge ne trebaju plaćati poreza ni biljegovnih pristojba.

Postoji zak. čl. XXIII.: 1898 koji osniva zemaljske vjeresijske udruge i koji takove udruge oprašta od biljegovine i plaćanja poreza. No vjeresijske udruge nisu ni malo bolje od naših udruga, pače bismo mirne duše mogli ustvrditi, da Raifajzenove udruge bolje postizivaju kod seljačtva uspjeh, nego vjeresijske koje su bliže Schultze Delitzschevom načelu. — Kad su dakle zemaljske vjeresijske udruge oproštene od plaćanja poreza i biljegovnih pristojba, onda se zahtjev, da se ta pogodnost protegne i na naše zadruge ukazuje posve opravdanim. Taj oprost je sjedne strane postulat pravednosti i pravičnosti, a s druge strane je to samo predujam, što ga država daje narodu, a narod taj predujam sa obilnimi kamati vraća.

Da opravdano potpuno naše zahtijevanje navesti ćemo slijedeće: Naše zadruge osnovane su na istom Rajfajzenovom principu, te imadu skroz dobrotvornu svrhu. Rajfajzen sam označio je svrhu zadruga gdje veli: Kod čitavoga poslovanja zadruge, neka se uvjek na umu drži, da se dizanjem i poboljšanjem materijalnih prilika članova poglavito postigne ćudoredno unapredjenje članova. Ta svrha nalazi izraza u pravilima zadruge naročito u § 2. koji kaže: „Zadatak je zadruge, da na temelju uzajamnosti pomaže svoje zadrugare u njihovim gospodarstvenim potrebama, da ih upućuje na pošteno i uredno življenje, da u njima budi svijest za štednju“.

Prema tome dovrsna je zadaća naših zadruga: Jedna je seljačtvo gospodarski unaprediti, a druga seljačtvo ćudoredno dignuti.

Prvu zadaću postizavaju naše zadruge time, što podjeljuju jeftine novčane zajmove, te tako izbavljaju narod iz pandža lihvarskih, te mu pružaju prilike da jeftinim zajmom podigne svoje gospodarstvo i da se rješi tegotnih dugova. S druge strane primaju uložke na štednju, čime novac, gdje ga odviše imade, odvadjaju tamo gdje novca treba. Tako zadruge mobiliziraju i demo-

kratiziraju kredit te reguliraju kolanje novca i dobara. Ako se uvaži da danas putem naših zadruga kola u narodu svota od preko 8,000.000 kruna, onda ne će nitko poreći važnost seljačkih zadruga u nacionalno ekonomskom pogledu. Nadalje zadruge omogućuju seljaku jeftinu nabavu gospodarskih potrebština i strojeva te mu dozvoljavaju intenzivno obradjivanje tla, dok s' druge strane posreduju kod prodaje gospodarskih proizvoda svojih članova te polučuju time bolje cijene isključujuć nesnosnu i škodljivu medjutrgovinu.

Jedna od velikih zadaća zadruga je očuvanje zemljišnoga posjeda. Ne samo podjeljivanjem jeftinih zajmova i dizanjem gospodarstva u opće nastoje zadruge održati posjed zemljišta u rukama sadanjega vlasnika, već one direktno u tom pravcu povoljno djeluju. Napokon zadruge ustaju najodlučnije protiv lihvarstva svake ruke, protiv lihvarstva novcem, robom i zemljištem. A kakove uspjehe na tom polju postizavaju, dosta je znati, da gdje god se je dosele zadruga pojavila, tamo su se morali lihvari povući u kut dok ih napokon nije sasma nestalo. Da zadruge nisu ništa drugo učinile, već samo iskorjenile lihvarstvo, morala bi im država biti zahvalna.

Drugu svrhu ćudoredno unapredjenje — postizava time, što ljude odgaja, uči na dobro i odvraća od zla. Pristup u zadrugu imaju samo čestiti i pošteni ljudi pa zato će svaki gledat da si svojim predživotom osigura članstvo zadruge i da samim nečlanstvom ne bude žigosan kao sumljiva osoba. Zajmove daje zadruga samo ako je potrebno i samo u dozvoljene korisne svrhe. Time se ljudi priučavaju na trijezan i ozbiljan život. Da se zadrugare priuči na red i točnost, što je jednom gospodaru neophodno potrebno, ne dozvoljava zadruga principielno odgode plateža ni produljenja roka.

Za sve ovo dobrotvorno i opće korisno djelovanje ne primaju zadrugari a napose članovi uprave zadruge ni filira naknade. Poslovni djelovi zadrugara se ne ukamaćuju, dividenda nema nikakovih, sve službe u zadrugi su začasne i besplatne, a sav dobitak zadruge ide u pričuvnu zakladu te služi opet istim onim svrhama, koje su zadrugama postavljene, u prvom redu pako za pokriće možebitnih gubitaka. Tako pojedinac nema nikakove koristi od dohodka zadruge i od njezina napredka ili da se bolje izrazimo, od onog suviška, koji zadrugi ostane nakon podmirenja svojih obveza, dok nasuprot svaki član jamči sa cijelom svojom imovinom solidarno i neograničeno za sve obveze zadruge. Jeli se kraj toga može reći da se zadruge tečevno društvo?!

Time, što zadruge dižu seljačtvo u gospodarskom pogledu čine ga one gospodarski jačim, dižu njegovu poreznu snagu i zato smo napred rekli, da je oprost od plaćanja poreza i biljega samo predujam što ga država narodu daje, a narod predujam obilno vraća. Ono što država izgubi time, da oprosti zadruge od plaćanja poreza i biljegovine dobiva desetorostruko natrag od naroda koji je medjutim postao gospodarski jakim i naprednim. Ne daje li pak država te pogodnosti, onemogućuje ona time razvoj zadruga i njihovo blagotvorno djelovanje te zapriečuje sama porast porezne snage i time si zatvara bogato vrelo svoga dohodka. Kad smo već kod toga neka nam slobodno u kratko taknuti se i zamašne socijalne važnosti zadruga. Jedan uvaženi stručnjak usporedio je današnje stanje narodnog gospodarstva sa konjem, koji je jednom nogom zapao u stupici sakrivenu u dubokoj grabi. Ima li sada kakove svrhe da se konju zaveže uže oko vrata i da ga se stane vući iz grabe? To bi za konja bilo zlo! Nasuprot treba konju osloboditi nogu iz stupice, strminu poravnat i tako pomoći konju da se uspne na cestu. Kada se konj nogama uspne, digne mu se istodobno i tjelo i glava. Tako je i sa gospodarstvom. Podignemo li podlogu njezinu najnižu vrst radnika na viši

stupanj, na bolji dohodak to će se istodobno podići industrijalno radništvo obrt industrija činovništvo i svi staleži.

I to je živa istina! Ako će seljačtvo bolje stajati postati će sposobniji i mogućniji konsument, pak će moći obrt i industrija lakše naći prodju za svoje produkte. Što će biti bolja prodja to će radništvo biti bolje plaćeno. S druge pak strane ne će seljačtvo bježati u gradove kako to sada biva, te ne će tvoriti u gradovima radničku rezervnu armadu, koja snizuje usljed ogromne utakmice naplatu radnicima. Bit će manje radnika, pak će prema tome i njihova plaća biti bolja. I tako to ide dalje, te će svi slojevi naroda svoje stanje poboljšati i time je eto socijalno pitanje riješeno.

Zadrugarstvo je kod nas u Hrvatskoj jedino kadro oslabiti iseljivanje u Ameriku i ine prekomorske krajeve. Drugi narodi zaprečuju iseljivanje podignućem industrije. To naša domovina ne može. Za to su kod nas udruge važnije, nego li u kojoj drugoj zemlji. Dakle evo kako je zadrugarstvo potrebna i koristna institucija. Ne diže ono pojedince, ne diže ono ni tisuće iznad njihova staleža, već ono diže sam stalež svaki napose i sve ukupno.

Podignuto i dobro stajeći seljačtvo dignut će i potišteno radništvo, ovo opet obrt industriju činovničtvo itd. — A kakve krasne izglede imade država, kad joj se pučanstvo gospodarski digne?!

Zar nije jedino zadrugarstvo kadro temeljito popraviti stanje bijedne naše domovine? A baš kod nas gdje nam je domovina skroz agrikulturna zemlja, nisu li naše seljačke zadruge upravo potrebne? Tko može poreći, da su zadruge naše mnogu labavu egzistenciju spasile, da su mnogomu obrtniku olakšale put do raznih poduzeća? To ne može nitko poreći ako znade, da svaki posao vrijedi samo onoliko, koliko vrijedi ovo četvero: kapital, znanje, rad i poštenje Sve ovo ujedinjuje zadruga u sebi,

To su uvidjele druge države te one udrugarstvo pomažu na svakom koraku, pak je posve u redu, da i naše zadruge zahtjevaju neku susretljivost od državne vlasti. Mi ne tražimo potpore, ne tražimo subvencije u novcu, što vani zadruge uživaju, mi tražimo samo to, da se udrugarstvo ne ubija na silu oporezovanjem i biljegovanjem. Zar to nije strašno da zadruge plaćaju primjerice kod protokolacije isto tolike biljege, kao i kakovo dioničarsko bogato društvo!

Iz svih tih razloga stavljamo slijedeći predlog:

Da svi zastupnici hrvatskih seljačkih udruga sakupljeni na ovom svezadružnom sastanku zaključe upraviti peticiju na visoki sabor kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, da on pozove kr. hrv. slav. zem. vlade neka poduzme kod zajedničke hrvatsko ugarske vlade u Budimpešti korake e bi se sve pogodnosti koje zak. čl. XXIII. 1898. da je zemaljskim vjeresijskim udrugama protegle posebnim zakonom na sve zadruge, koje su osnovane na načelu samouprave, na načelu besplatnih služba (osim bjagajnika) koje ne dijele dobitka, pače ni slučaj razlaza zadruge, koje ne ukamaćuju zadružnih djelova, koje u opće u prvom redu ne idu za dobitkom nego za gospodarskim i ćudorednim unapredjenjem članova.

Isto tako neka bi se zaključilo na sve narodne zastupnike bez razlike stranaka paslati otpravak ove rezolucije s molbom da sa svoje strane učine sve da do tog zakona što prije dodje.

No dok se ova stvar povoljno ne riješi neka zamoli zajedničko hrvatsko ugarsko ministarstvo financija, da dozvoli, da se svim zadrugama koje stoje u svezi sa Hrvatskom poljodjeljskom bankom odmjeruje porez kod njihove centrale u Zagrebu.

Zadrugarstvo u Hrvatskoj i Slavoniji.*)

Obzirom na to, da hrvatsko zadrugarstvo ovdje prvi put stupa pred forum cijeloga prosvjetlenog svijeta, biti će od potrebe najprije prikazati kratki pregled historijskog i političkog razvitka Hrvatske.

Hrvatska, Slavonija i Dalmacija bila je do 12. stoljeća samostalna država, kojom su vladali kraljevi hrvatske krvi i jezika. Po izumrću narodne kraljevske dinastije stupila je hrvatska na temelju medjusobnog slobodnog ugovora god. 1102. sa susjednom kraljevinom Ugarskom u personalnu uniju, te bude ugarski kralj Koloman izabran i okrunjen za kralja hrvatskog. Od god. 1527. stoji i Hrvatska pod žezlom kuće habsburške.

Višestoljetni ratovi sa Turcima i borbe sa zakletim dušmaninom kršćanstva pribavile su doduše hrvatskom narodu častni naslov antemurale Christianitatis i zaštitile su zapadnu Evropu i njezinu kulturu od pogubnog Islama, ali kod nas su one zapriječile dapače onemogućile mirni i stalni napredak naroda i zemlje. No i Ugarska gledala je da Hrvatsku, koja je sve više usljed tih ratova slabila, što više uza se priveže i da ju podloži svom političkom uplivu. Personalnu uniju, koja je izmedju obih ovih kraljevina bila sklopljena, nastojala je Ugarska pretvoriti u realnu uniju. Kad je pak navlastito početkom prošlog stoljeća nastala u Ugarskoj politička struja, koja je išla za tim da iz Ugarske učini jedinstvenu državu u smislu moderne državne ideje sa izrazito nacijonalnim (magjarskim) obilježjem, bila, je Hrvatska prisiljena da poduzme svom žilavošću borbu za očuvanje svojih historijskih prava, svoje političke egzistencije i nacijonalne individualnosti. Ova borba sa jakim protivnikom absorbirala je sve duševne sile hrvatskog naroda te je imala tu neminovnu posljedicu, da se ostalim kulturnim i životnim pitanjima nije mogla Hrvatska baviti onako, kako je to potrebno bilo. I dok je kultura napose pak gospodarstvo i industrija u zapadnim zemljama a djelomično i u samoj Ugarskoj sve više i više napredovala. Hrvatska je u tom znatno zaostala.

Napokon je nakon dugih i žestokih političkih borba u god. 1868. došlo do nagodbe izmedju kraljevine Ugarske te kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Ovom nagodbom uredjen je medjusobni državnopravni odnošaj izmedju obih kraljevina. Nagodba doduše zajamčuje cjelokupnost i integritet trojedne kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, ali jedinstvena uprava nije do danas provedena, jer je Dalmacija ostala u Austrijskoj poli monarhije. Ovom nagodom zadržala si je Hrvatska potpunu autonomiju (samoupravu) u poslovima unutarnje uprave, bogoštovje i nastave te pravosudja, dočim su poslovi financijalni, trgovine i obrta, prometa i industrije, vojske, novčanstva ustanovljeni kao zajednički poslovi ugarsko-hrvatski.

No i ovim uredjenjem državnopravnih i političkih odnosa nisu bili uklonjeni povodi vječnim nesporazumcima i otvorenim sukobima izmedju Ugarske i Hrvatske. Napose tom nagodom nije Hrvatska baš nikako zaštićena od zapostavljanja i izrabljivanja sa strane Ugarske. Ako se nadalje uvaži, da mi Hrvati nemamo u svojim rukama ni upravu financija niti upravu željeznica, biti će svakomu jasno, da se kod nas trgovina, gospodarstvo i industrija usprkos prirodnog bogatstva naše domovine i nada sve povoljnog geografskog položaja, nije razvila onako, kako se je mogla i kako se je ona razvila u drugih naroda.

Prije nego ćemo preći na prikazivanje zadrugarstva neka nam bude — radi lakšeg razumjevanja — slobodno spomenuti još, da kraljevina Hrvatska i Slavonija obsižu površinu od 42534 □ klm., morska obala

*) Ovaj članak je sastavljen za kongres medjunarodne alijanse zadruga, koji će se obdržavati u mjesecu rujnu o. g. u Cremoni, a štampat će se u zvješću kongresa.

mjeri 150 klm., i da su prema zadnjem popisu pučanstva od god. 1900. brojile 2,500.000 žitelja. Od toga je ravno 82% poljodjelaca. Po tom se Hrvatska ukazuje kao eminentno agrigulturna zemlja i za to imade kod nas najviše seljačkih zadruga i te su najbolje razvijene.

Od gore označenog žiteljstva 25% je pravoslavne vjere, od kojih se velik broj nazivaju Srbi. Ti Srbi nemaju ništa zajedničkoga sa susjednom kraljevinom Srbijom, a od Hrvata ne razlikuju se ni u čem, jer je jezik hrvatski i srpski jedan te isti.

To smo spomenuli zato, jer će biti niže dolje govora o srpskim zemljoradničkim zadrugama, pak da ne bi tko mislio e su te zadruge i ti Srbi u kakvom savezu ili odnosu sa kraljevinom Srbijom.

Akoprem zadrugarstvo, kako se je danas razvilo nije niklo na Hrvatskom tlu ipak nam je ono jako blisko i posve u skladu sa običajem, ćudi i osjećajima Hrvata. Hrvati imali su od davnih vremena i sačuvali su do današnjeg dana nešto vrlo slično zadrugama (Genossenschaft). Ta specifično hrvatska institucija zove se kućna zadruga (Hauskommunion). U najstarije doba, do koga siže predaja osnivao se je sav život Hrvata na zadruzi. U zadruzi bili su svi oni, koji su potekli od jednoga zajedničkog djeda. Birali su si kućegospodara i to najvrednijega izmedju sebe, a po mogućnosti i najstarijega. Kad je zadruga postala prevelika, razdjelila bi se i tako je postalo više zadruga, koje su sačinjavale jedno bratstvo. Više ovakovih bratstva sačinjavalo je jedno pleme, a više plemena jednu župu.

U glavnom zadržala se je ovakova zadruga do današnjeg dana. Svi članovi zadruge sve što stječu ne stječu za sebe već za zadrugu kao takovu. Kućegospodar upravlja zadrugom, ali nije apsolutni gospodar već imadu pravo glasa svi članovi zadruge, i to muški koji su navršili 18 godinu, a ženski uz isti uvjet, ako ih ne zastupaju njihovi muževi ili otcevi. Vlasnik imovine nije pojedinac, već zadruga kao juristična osoba. Izmedju članova vlada solidaritet pak tako je po kućnim zadrugama kod nas vladalo blagostanje i nije se oćutila potreba ustrajanja zadruga (Genossenschaft). I to će biti jedan razlog zašto se je ova institucija kod nas relativno dosta kasno pojavila. Ta god. 1895. bilo je u Hrvatskoj još 67633 gospodarstva kućnih zadruga s ukupnom površinom od 1,008.158 jutara.

(Nastaviti će se.)

Zadružni dom.

Kako je to lijepa riječ! Imati kuću — svoje ognjište, svoje sklonište. Ta gle kako je lijepo zadrugaru kad dodje pod svoj krov — tamo mu je stol — na stolu su raznovrsne novine, pregleda si -- pročita, zabavi se, dok ne dodje na nj red, da otplatu preda. Ali dom služi i za drugo. Evo zašto. Preuzme li zadruga žito, vina galicu, rafiju za svoje zadrugare kuda će s njim dok se ne razdijeli, ako ne pod zadružni krov. Treba li se sastati na važan dogovor — skupštinu, kuda ćemo ako ne pod svoj krov. Ustreba li narodu držati predavanje o kojoj grani gospodarstva kuda ćemo ako ne u svoj dom. Dakle vidimo da je dom neobhodno potreban. Za to zadruge živo rade oko toga da dodju do svoje kuće, a to nije lahko. Evo žašto. Hrvatski seljak je još većim dijelom u napretku zaostao, Bog ga je obdario — kao rijetko drugi narod — s čistim razumom, on ima snage tjelesne i duševne, ali što je žalosno za sve Hrvate jest to — što nema prilike da svoje duševne sposobnosti razvije — nema poduke jednom riječju nema prilike da se naobrazi. To je kamen preko kog je teško prijeći. Evo i tu odmah dolazi nam misao na dom, koj bi bio izvor svega, što je za našeg seljaka korisno. Ta to bi imala biti kao neka škola za odrasle, to bi imala biti naša zvijezda, koja bi nas vodila našem plemenitom cilju. Ne bi nas

dakako vodile zgrade nego ono što bi se u njoj dogadjalo. Ako dom služi samo za proste pijanke ili možda samo da se koja zadruga iskaže, a glavno se pusti iz vida, onda bolje da te kuće nema. Dom ima biti nadalje kuća mira i ljubavi, tu mora biti stjecište svega dobra. Bude li kakav nesklad medju zadrugarima, evo podjimo u naš dom da se porazgovorimo možda ćemo naći izlaz neskladu. I kad zbilja bude dom u istinu dom, pa kada ih ovaj mučenički narod bude gradio prema ovomu, što sam naveo, tada će narodu malo po malo sinuti dani bolje budućnosti, on će se dizati, on će se ojačati, a naši noprijatelji će strijepiti jer sada se s hrvatskim narodom lahko obračunava, dok je u trzavici neznanja i bijede. Hrvatski seljače razmišljaj malo o ovom i stvaraj si zaključak što da činiš! Ali i ovdje treba ljudi, koji će biti našem narodu desna ruka, a to su hvala Bogu u prvom redu naši svećenici i vrijedni učitelji. Oni će sigurno svojem narodu biti na ruku u svem što je dobro i plemenito, dakle trebamo ih i kod zadruga a bome i kod domova.

Pa kako ga sagraditi? Čujte prijatelji vrlo lahko. Vi ne vjerujete, a ja ne samo da vjerujem, nego držim da je takav dom vrlo lahko sagraditi.

Ta gledajte, braćo, hrv. junaka Nikole Šubića Zrinjskog, koji je vatrenim govorom svojih tri hiljade junaka tako oduševio, da su kod Sigeta satrli preko dvadeset hiljada Turaka. Borilo se na život i smrt. Pogledajte junake druge Jurušiće, Frankopane itd., koji su bili strah i trepet turskoj vojsci. Zašto ovo spominjem? Za to da se vidi do naš narod ima jakosti ima snage, a ima i volje, samo ga treba probuditi. A ovdje su zvani svećenici i učitelji u prvom redu.

Uzmimo da zadruga broji 200 zadrugara, zar ne bi bilo moguće zadrugaru dati dva tri težaka. Zar ne bi htio zadrugar za svoj dom dati koja kola? Bi sigurno kad bi znao, da gradi kuću sebi i svojoj djeci. Žrtvuje li još zadruga kojih 4000 kruna, pa evo zadruga se dočepala kuće koja će joj služiti na diku i ponos. Zaista, ovaki zadrugari zasluže da se upišu zlatnim slovima na spomen-ploči i da si tim podignu živi spomenik, i to spomenik koj će biti živi svjedok da su ovi zadrugari živjeli zbiija za svoju svetu vjeru, svoju milu domovinu a i cijeli hrvatski narod. Tako bi ostavili krasan primjer mladjima kako treba naprijed u borbu.

Žena u kući i obitelji.

Piše **Dr. Albert Bazala.**

(Nastavak.)

Ne valja ako se žena ne brine za kuću, ne valja ako ne mari za djecu, ali ne valja ni to, ako psovkama i ketvama napuni kuću; preko ženskih ustiju ne bi smjela proći nikad prosta, nikad ružna riječ, iz njena grla treba da se ori mila i nježna pjesma; po njoj treba da u kući vlada veselje i vedri duh, a ne kletva: ni drugoga da ne kune. a kamo li svoju vlastitu djecu. Ili zar ne znate, da mati i kad kori, djetetu kaže: dobrosretniče!

Povrh toga potrepno je, da brak izmedju žene i muža bude vjeran: žena neka je samo jednoga muža žena, muž samo jedne žene čovjek. Gdje nema vjernosti, gdje nema bračne sloge i jedinstva, tamo nema mjesta valjanu uzgoju djece; gdje toga nema, tu će i djeca biti više teret roditeljima, nego li veselje i sreća, Preljubniku mužu ili raspuštenoj ženi i nije do djece, jer im je teška briga za nju. Mnogi samo zato voli, da nema djece, kako bi lakše i udobnije živio. A zar je to svrha života? Zar je život samo za to, da što lakše i udobnije živimo? Cemu izmicati poslu i naporu, koji nosi obilnu nagradu, čemu veselje tražiti u neradu i nebrizi? Život je teški i mučni rad, ali i u njemu iznosi nagradu ne onaj, koji sa lakoćom savlada zapreke, nego koji u borbi s nevoljom ostane pobjednikom; njegova je sreća veća,

njegov je užitak veći: iza rada i san mu je ugodniji, iza muke i napora tim ljepše mu se ukazuje uspjehom ovjenčano djelo. Tko tako život sudi, taj ni djece ne će smatrati teretom i zaprekom uživanju, nego darom neba. Istina je: mnogo muke stoji, dok je odgoji i othrani, mnogo brige zadaju, ali ako su dobra, nema za roditelje većega veselja; dobra djeca su najveća sreća obitelji.

S djecom tek je obitelj potpuna, s njom je i sreća obiteljska potpuna. Tko djece nema, ne zna doduše, što je muka ali i ne zna što je veselje i radost. Pred tom radosti, pred radostima obiteljske sreće iščezava sva druga radost i svi drugi časovi, oni su kao napitak svježe vode umornomu tijelu, — a s pravom se poredi obiteljska sreća s — rajem zemaljskim, u kojemu su djeca angjelići. Koliko veselja od poroda, dok dijete prvu riječ protepa i dok prvi put korakne! Djetinjstvo i mladost po drugi i treći put proživljuje čovjek u svojoj djeci i s njome, prateći je, veseleći se, ako rastu i jačaju se, ako su pametna i dobra. „Neizmjerna je sreća — reče jedan stari pjesnik — kao na tvrdoj pećini osnovana, kad u sjaju mladosti čovjeku djeca poodrastu u očinskome domu do muževne snage, jedno drugome očevinu stječe i predaje djeci i unučadi; to je obrana u nevolji, naknada u tmurnim danima, a prijeti li rat, evo tu i domovini pomoći i spasa!“ Kad je tolika sreća roditelja, razumljivo je, zašto o svakome djetetu jednako vise, jednako ga ljube, pa da je i puna kuća djece, da se još kako teško živi, ne daj bože, da i jedno umre. Veselje, koje djecu zadesi, veselje je roditelja, a žalost je njihova, ako djecu snadje nevolja i u tom su svi ljudi jednaki: i tko je bogat ili je visok u časti ili je siromah te ništa nema, ali djecu ljubi jedan kao i drugi; i ljubav je ova tolika, da će za djecu učiniti sve, pa i sebe sama dati.

I samo zato se čini roditeljima skrb za djecu lakša nego i jest, jer je čine rado, a sve, što se rado čini, lakše je od onoga, što se nerado čini. U svem su pak djeca velika briga i muka. Ali pitajmo: tko tu muku i brigu najviše nosi? — Majka. Njezina je ljubav svemoćna, te ne prestaje ni onda, kad se djeca otudje ili je ražžaloste i uvrijede. U teškoj muci rodi djecu, mnogu noć uz njih probdije, dok ih na noge postavi, ona ih njeguje i pazi, njezina vrijedi, koliko i lijek; majka rodila — majka liječila. I nitko ne zna tako vidati rane, kao majka što to znade. A ne brine se samo za to, da djeca budu zdrava i krepka, nego i da budu dobra i čestita: i ako je čovjek dobar i čestit — majci hvala; s njezninim je mlijekom usisao i sve dobro, što ga ima. Tu vrijednost majke pozna i naša riječ, kad dobra čovjeka zove — majčinim miljenkom: dobar, kao mlijeko majčino!

Briga je majke najveća, dok djeca poodrastu i dok ih uzgoji, ali zato i nju ide najveća čast i zahvalnost, njezina zahvalnost, njezina je zasluga najveća. Dobra djeca najveći su njezin ponos, njezin ures i njezina dragocjenost. Pripovijeda se za Rimljanku jednu, da su jednom došle k njoj prijateljice i pokazivale joj svakojaki nakit, drago kamenje, što od muževa dobiše, da se tim podiče pred njom. Kad pak nju, koja je jednostavno bila odjevena, upitaše gdje je njezin ures, stupiše u sobu njezina djeca, a ona pokaže prstom na njih i reče: ovo je moj nakit i ponos!

Napajanje konja.

Kako je nastupilo vruće ljetno doba biti će od koristi ako u kratko upozorimo naše gospodare, da se kod napajanja blaga a napose konja — ljeti, mora baš tako paziti kao kod napajanja u zimi. Gospodar mora vrlo oprezan biti kad napaja blago, koje se je usljed teškog posla uvrućilo. Osobito se konj lahko uvrući, jer se on brže kreće nego govedo. Mrzla voda prouzrokuje pre-

naglo ohladjivanje uvrućenih organa, a posljedica toga su žestoke kolike, no može živinče i naglo parnuti. Zato nije dobro životinjama dok su gladne i na tašte davati vode. Ako bi konj bio tako žedan, da ne bi htio ni jesti, onda mu ovlaži malko hrane ili mu podaj sočne krme. Nadalje valja paziti na to, da se krma i voda daje životinjama naizmjence. Istom kada se je blago potpuno umirilo i ohladilo može mu se dati po volji vode.

Težaci, združujte se!

Da težak ne može sam izvršiti što je potrebito za napredak njegova gospodarstva, o tome su težaci po drugim zemlja ma odavna na čistu. A na čistu su i o tome, da samo zajedničkim silama mogu poboljšati svoj položaj. S toga vidimo, da se težaci po drugim zemljama udružuju, e da pokažu javnosti, što su i što znači težački stalež u gospodarskom življenju. Danas iznosimo na izgled Baden u Njemačkoj. U ovoj zemlji ima raznih udruga ili društava, koja sva teže za tim, da se poboljša stanje težaka.

Težačka badenska udruga broji više od 39 tisuća članova, a nada sve se brine za napredak poljodjelstva.

Savez kreditnih družtava sdružuje 333 štedionice i zajmovnice, koje imadu preko 47 tisuća članova.

Savez konsumnih društava ima 560 posebnih konsumnih društava sa 45 tisuća članova. A pošto vlada novčano podupire ovu organizaciju, nekako je odvisna od vlade. Da bi neodvisno od vlade mogli zastupati i štititi svoje koristi, težaci su ustanovili i badensko težačko društvo, koje ima gospodarsko-politički program. Ovo društvo, koje je god. 1885. imalo samo 693 člana, ima ih sada do 60 tisuća. Društvu je svrha: boriti se za politička prava i gospodarsko blagostanje težačkog staleža. uzbudjivati stalešku svíest u težaka, gojiti ljubav prama domovini i vjernost vladaru. A dosiže ovu svoju svrhu time, što se obraća na zakonodavne vlasti s prošnjama i peticijama, razloživši želje i potrebe težaka, što priredjuje sastanke, izdaje poučnih knjižica, svoj list, gdje raskriva rane težačkog staleža i pobija sve, što je ovomu staležu na štetu. Osim toga badensko težačko društvo daje svojim članovima i pravničku zaštitu. Šestnaest odvjetnika, kojima je društvo prošle godine platilo do 20 tisuća maraka, daje društvenim članovima besplatan savjet u pravednim stvarima i vodi pravde, koje nastanu u čisto gospodarskim pitanjima. Jošte je društvo sklopilo pogodbe sa 4 osiguravaonice, koje njegovim članovima daju raznih pogodnosti, a posebno snižene premije.

Društvo posreduje prodaju poljskih i drugih težačkih privreda i kupovanje poljodjelskih potrepština. Ima i posebni odio za kupovanje poljodjelskih strojeva. Godine 1905. nabavilo je za svoje članove 170 raznih strojevau vrijednosti od 56.934 marke.

Zadnjih je godina društvo stalo posredovati za svoje članove i prodaju životinja, i za to je stupilo u svezu sa ondješnjim mesarskim zadrugama, e da se tako izdenu preprodavaoci.

I kod nas mora težački stalež steći ugleda i upliva, što ga idu kao najvažniji stalež, a steći će ih putem organizacije i udruživanja, kako se dogadja u drugim zemljama.

Zadrugarstvo medju težacima silno napreduje u Njemačkoj. God. 1890. bilo je u Njemačkoj 3006 težačkih zadruga, izmedju kojih 1729 štedionica i zajmovnica; kupovnih i prodavajnih zadruga i mljekarna 639; drugih 101. A god. 1905. bilo je svih zadruga 19.823; samih štedionica i zajmovnica bilo je 13.181, a mljekarna 2832. U državnoj je svezi 16.136 zadruga, koje imaju 1 milijun i 400 tisuća članova.

Pučki Glas.

Vijesti.

Medjunarodna zadružna alijansa u Londonu priredjuje svoj VII. kongres, koji će se obdržavati od 23. do 25. rujna o. g. u Cremoni u Italiji sa slijedećim dnevnim redom:

1. Narodna organizacija seljačkog zadrugarstva. O tom će govoriti M. P. Blem, predsjednik danskog središnjeg zadružnoga odbora, G. Reineri, profesor, predsjednik saveza seljačkih zadruga u Italiji i dr. N. Casalini.

2. O važnosti glavnih nabavljačkih zadruga predaje William Maxuell, predsjednik škotske nabane zadruge.

3. Zadruga kao pomoćnica radništvu i seljaštvu u svagdanjem životu. O tom će govoriti: Louis Bertrand član državnog sabora, osnivač bruseljskog pučkog doma (Maison du peuple) i G. Garibotti odbornik talijanske Lega Nazionale u Cremoni.

4. Žena u zadrugarstvu predaje gdja Treub Cornaz predsjednica holandeske lige ženskih zadruga.

5. Prilagodjivanje zadrugarskog zakonodavstva u raznim državama predaje profesor Attilio Cabiati zastupnik talijanske Lega Nacionale.

O drugom čem može se raspravljati na kongresu uz dozvolu odbora i u koliko će tovrijeme dopustiti.

Hrvatska poljodjelska banka, koja je član medjunarodne zadružne alijanse, prisustvovati će tom kongresu.

Zadrugarstvo kao školski predmet. Pri novo ustrojenoj trgovačkoj školi u Berlinu ustrojena je posebna stolica za zadrugarstvo. Profesorom je imenovan dr. Crüger načelnik skupnog saveza privrednih i gospodarskih zadruga u Berlinu. Djaci će morati iz toga predmeta polagati ispit kao i iz drugih predmeta.

Naš zadnji svezadružni sastanak zaključio je sličnoga nešto i poljodjelska banka je taj zaključak dostavila zem. vladi i umolila, da se u naučnu osnovu učiteljskih i bogoslovnih škola uvrsti pouka o zadrugarstvu. Hoće li i naša vlada uviditi potrebu, da se zadrugarstvo u školama nauča, kako je to njemačka vlada uvidjela?

Zadrugarstvo u Srbiji. Seljačko zadrugarstvo se ljepo u Srbiji razvija. Koncem god. 1905. bilo je samo vjeresijskih zadruga 528, koje su usredotočene u glavnom savezu srpskih zemljoradničkih zadruga u Beogradu. Iste godine imale su te zadruge promet od 5,907.241 dinar; 1,130.019 dinara uložaka; 1,179.366 dinara isplaćenih zajmova i 89.569 dinara pričuvne glavnice. (1 dinar je po prilici $95^{1}/_{4}$ filira). Srpski savez izdaje svoje glasilo pod naslovom „Zemljoradnička zadruga“, koja se sada nalazi u 13. godištu.

Kako da se kod nas svilogojstvo u buduće promiče? Sa ovim pitanjem bavila se je 8. lipnja t. g. konferencija u Zagrebu, koju je sazvala kr. zem. vlada. Od strane vlade prisustvovali su i to kao predsjedatelj odsj. savjetnik Čedomil Cekić, a kao perovodja, upravitelj vladinog gospodarskog odsjeka dr. Oto Frangeš. U konferenciju bijahu pozvana gospodarska društva i udruge, te su učestvovali kao zastupnici: hrv.-slav. gospodarskoga društva kao sred. zadruge u Zagrebu, tajnik iste dr. Franjo Poljak; slavon. gospodarskoga društva u Osijeku, tajnik G. pl. Ilić; hrv. poljodjelske u Zagrebu, ravnatelj Milan Vaniček i Lato Babić; saveza srp. zemljoradničkih zadruga u Zagrebu, tajnik Aćim Gjermanović; zastupstva zem. središnje veresijske udruge u Zagrebu, predstojnik Geza Balint i istog zastupstva u Osijeku predstojnik Aleksander Šibalski.

Na pitanje predsjedatelja, kako zastupnici gospodarskih udruženja misle glede promicanja svilogojstva, kad bi se ovo uz najkrepčiju moralnu podporu vlade njima (udruženjima) prepustilo, buduć ovom godinom ugovor sa zastupnikom ug. poljod. ministarstva ističe, izjavili su se svi pri-

sutni, da ovim načinom drže, da će se svilogojstvo najbolje podignuti moći. Ujedno su se jednodušno izjavili pripravnimi, da to u svoje ruke uzmu. Sve potankosti nisu se u toj konferenciji dakako mogle raspravljati ali su iznešene neke načelne misli i nazori, kako da bi se to provelo. Na temelju toga izraditi će se kod kr. zem. vlade osnova za ugovor, kojim vlada predaje svilogojstvo pomenutim udruženjima, pak će se o tom onda dalje u potankostima raspravljati, a k tomu će dakako potrebno biti, da se bude moralo još više konferencija obdržavati. Nije nam moguće o tomu sada opširnije izvjestiti, ali će biti još prilike, da se na taj predmet osvrnemo. Svakako smo uvjereni, da će zasnovani način biti kadar, da inače nuzgrednu ovu gospodarsku granu podigne do veće znamenitosti, nego što ju sada zauzima.

Kako je u Americi i komu se isplati onamo putovati? Napisao Hinko Sirovatka. Već po samom naslovu brošure razabire se, koju je svrhu slijedio g. pisac u tom svom djelcu, a o čemu se sve govori u toj pouci i uputi narodu posvećenoj knjižici — pokazuje nam ovaj sadržaj:

Predgovor.

Koga puštaju u Ameriku i kako se do nje putuje.

Otpremne agenture.

Ne dajte se zavadjati od tudjih agenata. Što bi trebalo za naše ljude, koji putuju za radom u tudje krajeve?

Doseljenički zakoni za strance u Americi. Kako se imade doseljenik ponašati kod iskrcavanja.

Zašto ljudi iz Europe polaze na rad u Ameriku?

Komu se isplati putovati, ili iseliti u Ameriku?

Iseljivanje seljaka poljodjelca.
Iseljivanje osoba obrtničkoga zvanja.
Iseljivanje trgovaca.
Iseljivanje osoba inteligentnih zvanja.

Kako bi američki novac mogao donijeti blagoslova iseljenicima i našoj domovini.

Radnički život u Americi.

Pogibelji rada u Americi.
Zaslužba u Americi.

Radnička samopomoć u Americi.

Radnička udruženja.
Potporna i osiguravajuća društva. — „Narodna Hrvatska zajednica."

Život i prilike našega naroda u Americi.

Piće i neuredno življenje. — Salooni „Boardingshauses" i „gange".
Narodne udruge, crkve, škole, novinstvo i knjištvo medju Hrvatima, Srbima, Slovencima i ostalim Slavenima u Americi.

Javni život našega naroda u Americi.

Povjesni pregled Amerike, naročitim obzirom na Sjedinjene Države.

Otkriće Amerike.
Sjeverna Amerika.
Naseobine i borbe za prvenstvo.
Utemeljenje Sjedinjenih Država.

Spis neovisnosti i ustav Sjedinjenih Država.

Spis neovisnosti.
Ustav.

Gradjanski rat za ukinuće ropstva u Americi.

Ova će knjiga, kako je pisana popularno i razumljivo, biti uspješno moralno sredstvo, da se naše iseljivanje svede na zdraviju podlogu; da ga se ograniči samo na prekobrojnu radnu silu u zemlji i tako regulira, te bude našoj domovini korisno, a ne štetno.

Cijela knjiga opsiže 6 štampanih araka, a cijena joj je udarena 30 novč. (60 fil.), te se naručuje kod „knjižarnice u korist Ćirilo-metodskih zidara (Šimunić i drug)" u Zagrebu.

Glavno zastupstvo na Rijeci kod
„Podružnice Hrvatske poljodjelske banke", Via del molo br. 2.

HRVATSKI UDRUGAR

List za udrugarstvo i narodno gospodarstvo.

List izlazi svakoga zadnjega u mjesecu.
Pretplata mu je za cijelu godinu zajedno s poštarinom 1 K.
Rukopisi se ne vraćaju.

Uredjuje:
Dr. KRUNOSLAV JANDA.

Pretplata i pristojba za oglase plativa je i utuživa u Zagrebu.

OGLASI.
Za oglase plaća se pristojba prama cjeniku. Kod višekratnog uvrštenja daje se popust.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Preradovićeva ulica br. 5, I. kat, zgrada Hrv. poljodjelske banke.
Vlastnik i izdavatelj: Hrvatska poljodjelska banka u Zagrebu.

God. II. Zagreb, 30. rujna 1907. Broj 12.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Ovime pozivaju se sve hrvatske seljačke zadruge, koje još nišu priposlale svoje narudžbenice na:

1. modru galicu,
2. thomasovu drozgu,
3. sjemenje crv. djeteline,
4 korenjake i cijepljenu lozu,
5. voćke,
6. gumu i
7. štrcaljke,

da što skorije to učine, da im se može osjegurati dotična roba. Upozorujemo naše zadruge, da sa odnosnim narudžbama ne otežu, jer nije isključeno, da će njekoja od gornje robe poskupiti, a njekoje ne će više niti na zalihi biti.

U Zagrebu, 29. rujna 1907.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

Svim hrvatskim seljačkim zadrugama.

Okružnica.

Prema našoj okružnici od 23. kolovoza o. g. u predmetu kupovanja sijena priopćili smo svim hrvatskim seljačkim zadrugama, da nam je pošlo

za rukom stvoriti veći zaključak za sijeno, koje ćemo našim zadrugama rasprodati.

Usljed toga pozivaju se sve hrvatske seljačke zadruge, koje će na ovoj robi potrebu imati, **da najkasnije do 15. listopada o. g. zaključe kod nas potrebitu im množinu sijena,** pošto ćemo poslije toga dana sijeno prodavati i ostalim strankama predmnjevajuć, da zadruge sijena ne trebaju, pošto svoju potrebu do gornjeg dana najavili nisu.

U Zagrebu, 30. rujna 1907.

Hrvatska poljodjelska banka
dioničarsko društvo.

Što moramo činiti u mjesecu listopadu?

a) u zadruzi:

Predsjednik mora činiti i u ovom mjesecu isto, što u prošlom.

Blagajnik mora, ako već nije prije učinio, sastaviti i nadležnom sudu predati iskaz tečajem trećeg četvrtgodišta pristupivših i istupivših članova zadruge. Isto tako ima, ako već nije, sastaviti iskaz o isplaćenim kamatima na uloške i otpadajući 10% porez zajedno s tim iskazom, koji se ima ispostaviti u dva primjerka, odaslati nadležnom kr. poreznom uredu. Vidi u ostalom o tom u prošlom broju „Hrvatskog Udrugara“ kod istog naslova na str. 163.

Za nadzorni odbor vrijedi, što smo prije za nj pisali. S toga neka si svoje dužnosti predsjednik nadzornog odbora pročita u svim prijašnjim brojevima „Hrvatskog Udrugara“.

*b) u gospodarstvu:**

Hrani obilno mlade kokoši, tovi purane i guske, te ih prodavaj; race za rasplod odaberi. Tari lan, mlati žito, obiraj zimsko voće. Spremaj repu, prebiraj krumpir. — U pivnici treba da bude svekoliko vinsko posudje čisto; jer samo u čiste lagve ima se utakati mošt, te pazi na vrenje, da u dovoljno toploj pivnici otkipi. — Za maglena i kišovita vremena krmi marvu u staji. Svakako prije nego ju istjeraš na pašu, podaj joj nješto suhe krme založiti, da na tašte ne izlazi na mokru pašu. Od mlade vodne paše se napuhava marva. Pogibejjno je tjerati bredje (steone) krave na pašu, dok ima mraza na travi. — Gnoji i okopaj plodonosne voćke. Presadjuj dorasle pitome voćke iz cijepilnjaka u voćnjak. Da ti zecevi ne oglodju mladih voćaka, obloži ih trnjem i omotaj ritkom, ili omaži žitkim blatom načinjenim od nješto krvi, maršećega lajna, ilovice te vapnene vode. — U vrtu iskapaj merlin, peršin, celer i hren. Sadi zimsku salatu. Gnoji i prekopaj gredice te gamad tamani. — Spremaj kupus i razne vrsti repe okrugljice, burak i tako zvani turnips i kranjsku repu. Dokanča se što prije moguće sjetva ozimine. Praše se strništa za jari usjev. Izvaža se gnoj te podorava. — Livade mutnom vodom natapaj. Mahovinom obrasle livade treba drljačom što jače dražiti, pa je posipati pepelom, ili kaličnim (praskovitim) solima. — Beri potpuno zrelo groždje, napose crninu, napose bijele vrsti. Od jedne vrsti grožдja vino je najbolje. Kasne vrsti beri poslije Terezinja navlastito zeleniku, graševinu i traminca. Da dobiješ fina mirisava vina, treba da ti izvrstno 1 do 2 dana kipi na žmetkima (kluku). Pazi na vrijenje, osobito na potpunu čistoću. Dobro će ti

* Prema Deželiću.

doći takodjer, da praviš od voća vino, tako zvanu jabučnjaču i kruškovnjaču. — Zakloni košnice, da ne namoknu. Leto na košnicama suzi, te brani pčele od tudjica i ostalih pogibli.

Dvanaesti kongres srpskih zemljoradničkih zadruga u Beogradu.

Srpsko zadrugarstvo staro je oko 15 godina računajuć od osnutka prve srpske zemljoradničke zadruge. God. 1895. osnovan je „Glavni savez srpskih zemljoradničkih zadruga“ i pri njegovu osnivanju bilo je 11 zadruga, koje su ga osnovale. Četiri godine kasnije osnovan je na temelju zakona o zemljoradničkim i zanatskim zadrugama „Zemaljski savez zemljoradničkih zadruga“, koji je prezeo agende „Glavne zemljoradničke zadruge“, zasnovane 2 godine prije toga. Tako imadu sada srpske zemljoradničke zadruge dva saveza: glavni i zemaljaki. Oba rukovodi skoro isti upravni odbor i oba stoje medjusobno u tako tijesnom odnošaju, da je gotovo teško vidjeti u njima dvije inštitucije. Ta dva saveza bila bi se valjda stopila već u jedno tijelo, ali se to ne može dovesti u sklad sa spomenutim zakonom zadružnim. Uloge su im tako podijeljene, da glavni zavez rukovodi organizaciju zemljoradničkih zadruga, a zemaljski — kao neka središnja blagajna — daje im potrebiti novac.

Uz to pokušalo se u pojedinim okružjima sa osnivanjem i manjih t. zv. sreskih i okružnih saveza. Dosad su samo dva takova saveza osnovana, a i ta bez pravog uspjeha, tako te ovi pokušaji sjećaju dosta na naše pokušaje sa zadružnim skupinama.

Glavni savez priredjuje svake godine i to svaki puta na drugome mjestu kongres srpskih zemljoradničkih zadruga. Dvanaesti takav kongres, kojemu su na ljubezan poziv glavnoga saveza, prisustvovala i dva izaslanika hrvatske poljodjelske banke, kao matice hrvatskih seljačkih zadruga, održan je u Beogradu na 8. 9. i 10. o. mj. Tok i ispad tog kongresa dokazuje nepobitno, da zadrugarstvo u Srbiji — sve u svemu — stoji bolje nego u nas.

Već samo otvorenje kongresa to odaje. Tu se skupilo za cijelo preko 2500 zadrugara, koji su sa živim interesom čekali na izvedenje pojedinih točaka obilnog dnevnog reda. Taj interes pokazivao se tijekom svega razpravljanja, u koje su vrlo često i umjesno utjecali i zadrugari seljaci, tako, te je svatko od prisutnih stranih gostiju morao uviditi i priznati, da je zadrugarstvo u Srbiji ne samo u redovima inteligencije, nego i odozdo medju zemljoradnicima dobro shvaćeno, da je uhvatilo čvrsti korjen i da se je već dosad tako snažno razvilo te je svratilo na sebe pažnju čitave javnosti.

Osim naših izaslanika prisustvovali su kongresu izaslaslanici saveza srpskih zemljoradničkih zadruga u Zagrebu te izaslanici bugarske i rumunjske zadružne organizacije, a došlo je brzojavnih pozdrava od zadružnih organizacija iz Ljubljane, Praga, Neuwieda i dr. Od strane srpske vlade prisustvovali su ministar prosvjete i ministar narodne privrede. Potonji držao je dapače prvog dana odulji lijep i poučan govor, da probudi u zadrugarima još jače smisao i volju za gospodarsko unapredjivanje na temelju zadružnom. Na zadnji dan kongresa došao je u pratnji ministra Pašića i sam kralj Petar I. i saslušao jedno predavanje te je obećao, da će se toplo zauzimati za interese srpskih zemljoradničkih zadruga.

Na kongresu izložene su bile ove rasprave i predavanja:

G. Živojina O. Dačića profesora i sekretara Univerziteta: *Naše zemljoradničke zadruge i rad na narodnom prosvjećivanju.*

G. Joce Markovića, drž. okr. ekonoma i upravnika poljoprivredne stanice za

okrug moravski: *Uslovi naprednijega gajenja pernate živine.*

G. Milana Jovanovića, kulturnoga inženjera: *I. Poplave i suše u Srbiji. II. Vode za piće u Srbiji.*

O zadružnom obrazovanju: (zadružne knjižnice, čitaonice, sedeljke, predavanja, čitanja). Izvjestitelj g. Milivoj Nikolić, starješina sekretarijata saveza zemljoradničkih zadruga.

O zemljoradničkim zadrugama za kredit. Izvjestitelj G. Lazar Todorović, glavni nadzornik Saveza.

O mljekarskim zadrugama. Izvjestitelj G. L. Tejkal stručnjak za mljekarstvo, službenik Glavnoga Saveza.

O vinogradarskim i voćarskim zadrugama. Izvjestitelj G. V. Katunac, nadzornik Glavnoga Saveza.

O zadrugama za prodaju zadrugarskih i zadružnih proizvoda. Izvjestitelj G. Drag. Veselinović, starješina tržnoga odjela.

Iza svakog predavanja otvorena je o dotičnom predmetu svestrana debata, pak sam u samoj toj debati imao prilike dublje zagledati u stanje srpske zadružne organizacije. Često me zadivila trjeznoća i bistroumlje, što se odrazivala u govorima nekih seljaka zadrugara. Tu se je jasno vidjelo, da seljaci svoje zadruge ne smatraju kao u nas *pukim zajmovnim blagajnama, nego pravim središtima njihovog gospodarskog i društvenog života.* Bilo je dašto i takovih govornika, koji su naprosto zanovijetali, a nije usfalilo ni neopravdanih prigovora protiv prevelikog posla, naročito protiv zamršenosti u knjigovodstvu zadružnom, jer i tamo ima ljudi, koji bi *bez muke i truda* radi postići *velike* ciljeve. Moglo se je razabrati, da se i tamo gdjegdje političko trvenje uvlači u zadrugu. Takova zadruga propada svagdje. Zgodno je na to netko primjetio: Kad se pravi cipela, a misli se na šešir, onda je sasvim prirodno, da takova cipela ne valja i mora se kao neuporabiva odbaciti. Opazio sam nadalje, da i tamo nailazi zadrugarstvo na poteškoće radi pomanjkanja školanih ljudi na selima. Ta je poteškoća ondje još veća jer je tamo više nepismenih zadrugara nego u nas. Spomenuto je na kongresu, da su se u minuloj godini 34 zadruge razišle ponajviše s razloga, jer su iz njihovog područja premješteni ljudi, koji su ih osnovali i vodili, a drugi nisu imali volje ili sposobnosti za to.

Od inteligencije najviše se bave zadrugama pučki učitelji, dočim se srpski sveštenici tek u neznatnom broju odazivlju ovom rodoljubnom poslu.

Jedna od ponajljepših radnja izloženih na kongresu bila je ona profesora Dačića: „Naše zemljoradničke zadruge i rad na narodnom prosvjećivanju."

Vrlo je zanimivo obrazložena rasprava o zadrugama za prodaju zadrugarskih i i zadružnih proizvoda. Na tom su polju srpske zadruge za sad još dosta slabo organizovane, ali je u rečenoj raspravi pokazan jedini pravi put k takovoj organizaciji. Po više susjednih zadruga neka si osnuju zadružno skladište, koje će preuzimati gospodarsku robu od zadrugara i kako valja upravljati s njome do prodaje. Ta se roba kod preuzimanja procjenjuje u I. II., a prema potrebi i III. razred i zadrugar dobiva na nju predujam, najviše do $^3/_4$ njezine vrijednosti prema cijeni, koja tada vlada na tržištu. Kad bude roba u dobroj cijeni, tad se prodaje, i onda utržak isplaćuje zadrugarima, po odbitku njihovih predujmova i stanovitog postotka, koji si zadružno skladište zaračunava za svoj posao i trud. To je najjednostavniji i najmoralniji način zajedničke prodaje gospodarskih proizvoda, jer isključuje svaku opasnost kod same zadruge, a jednako zaštićuje zadrugare, da ne prodaju svoju robu špekulantima u bescijenu.

I ostale su radnje dosta vješto sastavljene i dobro uspjele. Opažalo se ipak, da su većim dijelom pisane odveć strogo stručkovnjački, natrpane množinom stranih strukovnih izraza te općenito premalo prilago-

djene pučkome shvaćanju i seljačkim prilikama. Nu opazio sam i to, da se srpski seljak sam mnogo služi sa takovim strukovnim izrazima, a ako i nije mogao sve razumjeti što je čuo, ipak je sve slušao sa zanimanjem, pa je o svemu ponio kući barem glavnu misao, o kojoj će onda sam dalje razmišljati i zanimati se, da sazna, kako bi ju za sebe upotrijebio.

Prema dnevnome redu ostala su radi nedostatnog vremena neiscrpljena još ova izvješća:

Iz naše agrarne politike s pogledom na rad poljoprivrednih društva i zemljoradničkih zadruga.

Zemljoradnikova žena.

O preradi voća.

Domaće tržište (unutrašnja pijaca).

Potrebe današnje zemljoradnje i zakoni zemljoradničkoga kredita.

Utjecaj zemljoradničkih zadruga na zdravlje školske djece.

O zadrugama za nabavku sredstava za proizvodnju i sredstava za potrošnju.

O zadrugama za zajedničku nabavku i upotrebu zemljoradničkih sprava.

O zadrugama za uzajamno pomaganje u bolesti i smrti.

O zadružnome sudu ili sudu dobrih ljudi u našim zadrugama.

Sve radnje, priredjene za ovaj kongres, izaći će u posebnoj brošuri, koju će biti vrijedno nabaviti, jer su te rasprave i za nas zanimive i poučne.

Pogledom na samu zadružnu organizaciju spominjem, da u Srbiji ima u svemu 607 zemljoradničkih zadruga, koje su sve u svezi glavnoga i zemaljskoga saveza, jer po tamošnjem zadružnom zakonu ne može zadruga izvan sveze tih saveza ni postojati. Od spomenutih 607 zadruga ima:

kreditnih	585
za zajedničku nabavu i upotrebu sprava	2
vinogradarske	2
mljekarskih	7
potrošačkih	8
okružne	2
glavna	1
svega k. g.	607

Sve te zadruge zajedno brojile su na 30. lipnja o. g. članova ukupno 34.821. Otpada dakle popriječno na jednu zadrugu 40 članova, dočim kod nas otpada na jednu zadrugu oko 160 zadrugara.

Po tom se vidi, da su to općenito znatno manje zadruge od naših, a to je i jedan od glavnih razloga, da su i bolje, jer nema u istinu sile ni načina, kojim bi se zadruga sa 300—400 članova, kakovih mi imademo, mogla rukovoditi u pravom smislu duhu Raiffeisenovom.

Stanje zajmova, što su ih sve zadruge dugovale zemaljskom savezu na dan 30 lipnja o. g. (po kalendaru za grčko-istočnu crkvu) izkazuje se sa Dinara 540.203.45 Od 1. srpnja 1906. do 30. lipnja 1907. zadužile su se zadruge kod saveza sa Dinara 335.505.04, a u isto to vrijeme vratile su savezu Dinara 270.659.71. Stanje zajmova što su ih zadruge podijelile članovima svojim bilo je koncem godine 1906. Dinara 1,488.390.11. Najveći zajam, što ga zadruga može dati članu jest 500 Dinara, a dug jedne zadruge kod saveza dosiže najviše od 10 do 15.000 Dinara.

Razlika je dakle u prometu zajmova izmedju hrvatskih i srpskih zadruga upravo ogromna. Ta razlika ovisi o dvim okolnostima. Jedna je okolnost ta, da su srpske zadruge zdravije organizovane. Ne traže tamo članovi od zadruge samo i jedino novac i ne pristupaju u zadrugu samo za to, da dobe zajam, nego više za to, da se u zadruzi nauče razumnom gospodarskom životu, kako bi mogli više privrijediti, steći. Tu je svakomu pred očima privreda, pa za to, kad i uzajmi koji član novac, brine se i nastoji svim silama, da ga što prije i vrati. Otplaćivanje zajmova daleko je bolje, nego u nas, pa po tom novac ne leži nigdje mrtav, nego teče neprestano, kao krv u

zdravom tijelu. Druga je takodjer važna okolnost ta, da su u Srbiji bile, a i sada su druge prilike, nego u nas. Potreba novca kod seljaštva u Srbiji u opće se nije osjećala ni iz daleke u tolikoj mjeri, kao kod nas. Tamo nema nikakovih veleposjeda, a zapravo ni srednjih; sva je zemlja u rukama seljaštva, pa nije bilo ni nikakovih parcelacija, ni u opće nabave zemlje u većem opsegu, koja bi iziskivala izdašnijih novčanih sredstvi. Nije bilo ni toliko založenih zemljišta, a nije trebalo ni toliko kapitala kao u nas u svrhu, da se narod izbavi lihvarskih dugova. Jedino zelenjaštvo se je i tamo uvriježilo, kao i u našem Srijemu, pa su i srpske zadruge dosta zabavljene time, da zelenjaše gone kao kugu iz svog područja. — Najveći dio zajmova zadrugarima izdan je u svrhu nabave sprežne i priplodne stoke, zatim za hranu i razne gospodarske svrhe, kao za: sprave, sjemenje, obradjivanje zemlje, podizanje vinograda i voćnjaka, za zgrade, a onda tek za zemlju i odužaverenje dugova.

Zadrugama ograničeno je podavanje zajmova samo na male svote; veće zajmove uz uknjižbu podjeljuje državni novčani zavod pod imenom „Uprava srpskih fondova“.

Štednja je u zadrugama lijepo uvedena. Dijeli se na stalnu i običnu štednju. Stalna štednja uredjena je ponajviše za to, da zadruga bude imala što više vlastitih sredstava, pa da bude samostalnija. To je kod Srba tim potrebnije, jer je srpski zadružni zakon imao pred očima prvobitne Raiffeisenove zadruge bez ikakovih zadružnih dijelova, pa je i on to načelo prihvatio. Srpske su zadruge dakle bez zadružnih dijelova osnovane. U praksi se i postavilo, da to nije dobro, jer zadruge bez ikakovih vlastitih sredstava postaju odveć ovisnima o svojim vjerovnicima. Da se ta manjkavost ukloni, ustanovljena je u pravilima zadružnim ta stalna štednja, tako te svaki član mora mjesečno najmanje 1 dinar ulagati. Ta stalna štednja iznosila je koncem godine 1906. Dinara 1,011.746.69, a obična 358.137.34; ukupno dakle 1,369.884.03.

Savez računa zadrugama za zajmove 5%, a daje im za njihove pologe 4%. Zadruge pak daju novac u zajam zadrugarima uz $6\frac{1}{2}$ do 7%.

Dosad nije došao savez u priliku, da se sam gdjegod zaduži, nego radi isključivo vlastitim sredstvima.

Moram još spomenuti, da država dosta izdašno podupire zadrugarstvo u Srbiji. Savez dobiva naime godišnje od glavne državne blagajne 50.000 dinara subvencije i 25% od čistoga prihoda državne klasne lutrije, što je u g. 1906. iznosilo oko 100.000 dinara. Osim toga oproštene su zadruge i savez od poreza, biljega i poštarine, a kod raspačavanja strojeva, sjemena i drugih gospodarskih potrebština uživaju popust na željeznicama za $\frac{1}{2}$ cijene. Pričinilo mi se, da se zadrugari i zadruge i previše oslanjaju na pomoć države, što nije u skladu sa važnim načelom o samostalnosti zadrugarstva. Na kongresu svak čas je netko ustao, da se potuži ili da pita, zašto nije vlada učinila ovo ili ono i neka se od vlade traši to i to.

Posjetio sam iza kongresa srpsku zemljoradničku zadrugu u Resniku. Bit će to svakako jedna od urednijih njihovih zadruga, prem je u rukama samih seljaka Ima vlastiti dom i zajednički koš za kukuruz. Svaki zadrugar daje u taj koš toliko svog kukuruza, koliko misli, da će mu preostati nakom pokrića vlastite potrebe. Do godine se taj kukuruz, ako ne predstoji nerodica, zajednički prodaje i utržak ulaže pojedinom članu na knjižicu Bude li nerodica, tad se kukuruz dijeli, odnosno prodaje medju one članove, koji ga trebaju po tadanjoj tržnoj cijeni, a možebitni ostatak se tek trgovcu prodaje.

Ova zadruga ima i fond za uzajamno pomaganje u bolesti i smrti. Iz tog fonda dobiva porodica umrlog zadrugara D. 50. — Bolesni zadrugar dobiva beskamatni zajam za vrijeme bolesti.

Sličnih lijepih primjera pravog zadružnog života ima i kod mnogih drugih zadruga, kako se vidi iz godišnjaka što ga je savez izdao. Takovi primjeri najbolje pokazuju, kako je moralna strana zadružnog života kod srpskih zadruga bolje shvaćena i snažnije razvijena nego u nas,

Knjigovodstvo zadružno osnovano je na sličnom sustavu, kao i naše.

Općenito uzevši zadrugarstvo je u Srbiji — kako već u početku rekoh — i bolje shvaćeno i zdravije razvijeno nego u nas. Dok u nas ni prosvjetljeniji zadrugari — uza sve naše razlaganje — ne će, da uvide da zadruga nije tu samo, da daje novac, u Srbiji znadu i shvaćaju i oni zaostaliji, da je to tek jedna od sporednih zadaća zadruge, a glavna da je: uzgajati zemljoradnika ćudoredno i gospodarstveno, buditi u njemu odlučnu volju za gospodarskim unapredjenjem uporedo sa duševnim razvitkom, podizati privredu njegovu te ga tako pripravljati, da bude mogao i kao čovjek i kao gospodar držati korak sdrugim kulturnim narodima.

Istina je, da su u Srbiji povoljnije prilike za ovakav rad, jer je narod slobodan, država politički samostalna, pa zadrugarstvo dobiva odonud pomoć, odakle se nama stavljaju zaprijeke. Istina je i to, da ni tamo — uza sve pogodnosti — nije sve dobro, lijepo, savršeno. Nu općenito pokazuje tamo sav narod više volje i smisla za trijezan i napredan život i rad nego u nas. Tamo se študijem zadrugarstva ne bave samo činovnici saveza, nego i učitelji i profesori, liječnici, ljekarnici pa i ministri. Još mi je jedna lijepa okolnost, osobito povoljna za razvitak zadrugarstva, pala u oči. To je skroz demokratski duh, kojim su zadojeni jednako svi slojevi srpskoga naroda. Ministar je kod njih tako običan čovjek, da nitko i ne osjeća njegovu prisutnost u kojem društvu, a kamo li, da bi dolazio pred njega sa nekim strahopočitanjem. . .

Ni dolazak kralja nije nikoga odveć uzvrpoljio Priredili sasvim jednostavni podij (pod) tega pokrili i odveć običnim tepihom; gore postavili stolac, reko bih već u godinama preobučen prostim bijelim platnom. Na tom je sjedio kralj Srbije i to u vrtu jedne priproste restauracije. Na odlasku oprostio se sa zadrugarima blagom riječi „S Bogom braćo“! I kongres je nastavljen bez ikakovog osobitog uzbunjena dalje kao i prije.

Sve su to prilike osobito povoljne za razvoj zadrugarstva, uz koje treba istaknuti još i velike zasluge glavnoga tajnika saveza g. Mihaila Avramovića. To je čovjek širokog pogleda i znanja, osobito finog takta i pravog narodnog srca i rodoljubne duše. Kad sve ovo uvažimo, onda ćemo lako razumjeti, zašto se je zadrugurstvo u Srbiji razvilo tako, te bez sumnje danas prednjači cijelom Balkanu.

Konačno spominjem, da smo bili primljeni od saveza u Beogradu upravo vrlo ljubezno, pak nam je ovaj posjet ostao u ugodnoj uspomeni. Žao mi je samo, što sam morao čuti i nekoliko megalomanskih glasova i primjedbi.

Cv.

Uporaba strojeva kod naših hrv. seljačkih zadruga.

Hrv. poljodjelska banka primila se je glavnog zastupstva svjetske tvornice strojeva Clayton i Shuttlewortha u Beču jedino s razloga toga, da hrv. seljačke zadruge opskrbi što boljim strojevima i da što više doprinese širenju istih medju naš narod, znajući, da je ručna radnja silno poskupila i da je u pravo vrijeme obično ne ima u dovoljnoj množini — s druge strane nastoji uvesti što većom uporabom strojeva bolji i unosniji način gospodarenja obezbjedjujući time našemu življu njegov opstanak na rodjenoj grudi.

Kako se već uvidja korist od raznih strojeva, najbolje nam svjedoči pisno jedne

vrlo mlade hrvatske seljačke zadruge u Gradini, koja nam priopćuje slijedeće:

„Na 16. rujna primili smo strojeve. Na trieuru se već marljivo radi, a šječkaricu preurediti ćemo za tjeranje snagom tako, u koju svrhu ćemo si nabaviti jedan mali vitao, jer tu ne treba takove sile kao kod vršitbe. Trieur nam se vrlo svidja, jer jako lijepo razvrsta pšenicu na tri razreda Svi smo zadovoljni sa strojevima osobito sa trierom, jer će s njime većina zadrugara još ove jeseni žito očistiti moći, a buduće godine početi ćemo sa čišćenjem žitka odmah poslije vršitbe."

Toliko spomenuta zadruga — ostalima preporučamo, da strojeve što više u svojem gospodarstvu upotrebe, da time radnju pojeftine i poboljšaju.

A. Machnik.

Vijesti.

Izvršenje zaključaka stvorenih na ovogodišnjem svezadružnom sastanku. Hrvatska poljodjelska banka podastrla je visokoj kr. zemalj. vladi, odjelu za unutarnje poslove slijedeći dopis:

„Hrvatske seljačke zadruge sakupljene na svom svezadružnom sastanku dne 5. travnja 1907. zaključiše na predlog dra. Vjekoslava Homotarića župnika i predsjednika hrvatske seljačke zadruge u Tuhlju, da se zamoli visoku kr. zemaljsku vladu neka bi i hrvatskim seljačkim zadrugama, koje se u radu oko promicanja gospodarstva nimalo ne razlikuju od ostalih gospodarskih udruženja, a osim toga podjeljuju zajmove u gospodarske svrhe, podjelila iste one pogodnosti kod nabave sjemenja, bikova itd. koje uživaju druga gospodarska udruženja, a napose hrvatsko slavonsko gospodarsko društvo.

Potpisana banka kao matica seljačkih zadruga podnosi ovaj zaključak sa smjernom molbom, da bi ga visoka kr. zemaljska vlada blagoizvoljela kao posve opravdanog uvažiti i svim zadrugama zamoljene pogodnosti podjeliti."

Na taj dopis primila je ovo rješenje:

»Vraća se Hrvatskoj poljodjelskoj banci, dioničarskom družtvu u Zagrebu time, da će kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, davati u okviru razpoloživih sredstava i toj banci sve one pogodnosti, koje uživaju i ostale gospodarske organizacije u Hrvatskoj Slavoniji.«

Tako je ova stvar na zadovoljstvo naših zadruga riješena.

Slični dopis upravila je banka na vladin odjel za bogoštovje i nastavu radi uvedenja zadrugarstva kao školskog predmeta, ali na taj dopis nije do danas primila rješenja.

Rad i napredak mljekarskih zadruga u Ugarskoj. Prije trinaest godina osnovana je u Ugarskoj u Sečenji prva mljakarska zadruga za proizvodnju maslaca, a za 5 godina za tim osnovano je 70 novih zadruga sa 10.000 zadrugara i 20.000 udjela.

Iz godine u godine broj zadruga naglo je rastao tako, da je već u 1905. godini bilo u Ugarskoj 597 mljekarskih zadruga sa 56.556 zadrugara i 95.378 udjela.

Usljed dobre cijene mliječnih proizvoda, proizvodnja mlijeka i maslaca uzela je sve veće razmjere, a posljedica jače proizvodnje bio je izvoz maslaca iz Ugarske.

U kakvom razmjerju stoji danas proizvodnja sa izvozom maslaca iz Ugarske, a u kakvoj je stajala prije predstaviti će nam najbolje ovaj pregled:

		Zadružna proizvodnja maslaca.	Izvoz maslaca iz Ugarske:
		u hiljadama q:	
1898.	godini	4	13
1899.	„	9	17
1900.	„	16	27
1901.	„	28	42
1902.	„	33	47
1903.	„	38	48
1904.	„	42	50

Ovi brojevi najbolje pokazuju od kakve su važnosti mljekarske zadruge kao čimbenici za ugarsku privredu. Bude li se zadružna svijest i dalje širila u ovim razmjerama, onda se unapred slobodno može reći: da će Ugarska, koja danas snabdjeva Beč sa maslacom (od cjelokupne godišnje količine maslaca, koju Beč troši, 90% pada na ugarski maslac), svoj izvoz maslaca uputiti ćak i u Njemačku, pošto je ona još u 1902. god. tamo izvezla maslaca za 3 milijuna kruna.

Broj III. A. 2458/1.

Natječaj.

Početkom listopada 1907. imade se popuniti na kr. zemaljskoj ratarnici u Požegi više stipendijalnih mjesta, i to:

I. Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade.

II. Krajiške imovne uzgojne i obrazovne zaklade 4 mjesta.

III. a) Brodske imovne obćine u Vinkovcima 2 mjesta.
b) Petrovaradinske imovne obćine u Mitrovici 2 mjesta.
c) Novogradiške imovne obćine u Novojgradiški 1 mjesto.

IV. Upravnih obćina:

1. Dobrinci Kraljevci—Putinci 1 mjesto.
2. Indjija—Maradik 1 mjesto.
3. Brestač—Budjanovci 1 mjesto.
4. Grabovci—Ogar 1 mjesto.
5. Hrtkovci—Nikinci—Platičevo 1 mjesto.
6. Čalma—Divoš—Mandjelos—Ležimir—Šišatovac 1 mjesto.
7. Klenak 1 mjesto.
8. Grgurevci 1 mjesto.
9. Jazak 1 mjesto.
10. Kamenica—Ledinci 1 mjesto.
11. Jazak—Vrdnik 1 mjesto.
12. Orahovica 1 mjesto.
13. Našice—Podgorač 1 mjesto.
14. Brestovac—Vilićselo 1 mjesto.
15. Begtež—Kutjevo 1 mjesto.
16. Pakrac trgovište 1 mjesto.
17. Ilok 1 mjesto.
18. Šljivoševci 1 mjesto.
19. Miholjac dolnji 1 mjesto.
20. Lipovljani 1 mjesto.
21. Nuštar 1 mjesto.
22. Novi Slankamen 1 mjesto.
23. Drenje 1 mjesto.
24. Djakovo trgovište 1 mjesto.
25. Semeljci 1 mjesto.
26. Pleternica—Jakšić—Ruševo 1 mjesto.
27. Dolnji Miholjac—Sopje 1 mjesto.
28. Čaglić—Kukunjevac 1 mjesto.

V. Zaklade Marije Miler rodjene Franjić 1 mjesto.

Pravo na stipendijalna mjesta pod I. imadu pripadnici kraljevina Hrvatske i Slavonije, pod II. pripadnici bivše vojne Krajine, pod III. pravoužitnici dotičnih imovnih obćina, pod IV. pripadnici dotičnih upravnih obćina, prema obsegu, što su ga obćine

male prigodom utemeljenja stipendija. Na stipendij pod V. zaklade Marije Miler rodjene Franjić imadu mladići Hrvati rimokatoličke vjeroizpovjesti, rodjeni u Pakracu.

Prednost imadu sinovi aktivnih članova vatrogasnog družtva u Pakracu.

Pravo podjelenja imade gospodja Marija Miler rodjena Franić u Pakracu, koja imade svoj izbor kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljskoj vladi na odobrenje predložiti.

Natjecatelji imadu svoje molbenice putem nadležne oblasti predložiti kr. hrv. slav.-dalm. zemaljskoj vladi odjelu za unutarnje poslove te ih obložiti slijedećim:

1. Krstnim ili rodnim listom, u svrhu dokaza, da su navršili 16. godinu.

2. Liečničkom svjedočbom, da su zdrava tjelesna ustroja, da su protiv boginja cijepljeni ili da su boginje preboljeli.

3. Svjedočbom, da znadu čitati i pisati

4. Reverzom natjecatelja, supodpisanim po roditeljima ili skrbniku, da će se po dovršenim naukama na kr. zem. ratarnice u Požegi povratiti opet na zadružni ili roditeljski posjed, da tamo rade i stečenim znanjem druge podučavaju, ili da će unutar kraljevina Hrvatske i Slavonije stupiti u privatnu službu kao gospodarski namještenici, pak ako ne bi učinili ni jedno ni drugo, da će povratiti cio uživani stipendijalni doprinos.

Navedena očitovanja i dokazala osim onog pod 1. mogu se zapisnički kod nadležnog obćinskog poglavarstva podnieti.

U Zagrebu, 23. rujna 1907.

Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove.

Br. III. A. 3177. Zagreb, 4. rujna 1907.

Natječaj.

Ma mljekarsko-sirarskom tečaju u Božjakovini ima se popuniti više pitomačkih mjesta.

Pravo na ta mjesta imadu pripadnici kraljevina Hrvatske i Slavonije.

Pitomci rečenog tečaja dobivaju za svoje uzdržavanje podporu mjesečnih 40 K, slobodan stan, te bezplatno ogrijev, svjetlo, naučna sredstva, kao i orudje i t. d.

Tko želi biti primljen na jedno od tih mjesta, imade što prije svoju molbu podnijeti putem nadležne kr. kotarske oblasti (gradskog poglavarstva) kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vladi, odjelu za unutarnje poslove, te ju obložiti:

a) krstnim ili rodnim listom, kojim ima dokazati, da je navršio 18. godinu,

b) svjedočbom obćinskog odnosno gradskog poglavarstva, da je neporočna života,

c) školskom svjedočbom, da je pismen.

Primjećuje se, da molitelji, koji su udovoljili svojoj vojnoj dužnosti imadu prednost.

Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove.

KAZALO.

I. Okružnice Hrvatske poljodjelske banke.

II. Pozivi Hrvatske poljodjelske banke.

III. Članci.

A. Zadrugarstvo.

B. Gospodarstvo.

Glavno zastupstvo na Rijeci kod
„Podružnice Hrvatske poljodjelske banke", Via del molo br. 2.